

A U S P I C I A

Recenzovaný vědecký časopis pro oblast společenských a humanitních věd

Reviewed Scholarly Journal Dealing with Social Sciences

Рецензируемый научный журнал для общественных и гуманитарных наук

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ
ČESKÉ BUDĚJOVICE
VYSOKÁ ŠKOLA TECHNICKÁ A EKONOMICKÁ – ÚSTAV PODNIKOVÉ STRATEGIE
ČESKÉ BUDĚJOVICE
Ročník XVI, číslo 2

2019

AUSPICIA

Recenzovaný vědecký časopis pro otázky společenských a humanitních věd.

Založen v roce 2004.

Vydáván Vysokou školou evropských a regionálních studií, České Budějovice, Česká republika a Vysokou školou technickou a ekonomickou, České Budějovice, Česká republika.

Rada pro výzkum, vývoj a inovace jako odborný a poradní orgán vlády ČR zařadila recenzovaný vědecký časopis *Auspicia* pro rok 2015 mezi recenzované neimpektované časopisy, které uvedla v oborech Národního referenčního rámce excelence (NRRE).

V roce 2016 byl recenzovaný vědecký časopis *Auspicia* zařazen do mezinárodní databáze ERIH PLUS.

AUSPICIA

A peer-reviewed scholarly journal for questions of the social sciences.

Founded in 2004.

Published by College of European and Regional Studies, České Budějovice, Czech Republic and The Institute of Technology and Business, České Budějovice, Czech Republic.

The Research, Development and Innovation Council, as a professional and consultative body of the Government of the Czech Republic, indexed *Auspicia* – a peer-reviewed scholarly journal on a list of peer-reviewed non-impacted journals in 2015, being published in the fields of the National Reference Framework of Excellence.

In 2016 *Auspicia* – a peer-reviewed scholarly journal was indexed in the international database ERIH PLUS.

Adresa redakce: Vysoká škola evropských a regionálních studií, z.ú., Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice, tel.: 00420 386 116 839, auspicia@vsers.eu, předmět: *Auspicia*, <https://vsers.cz/recenzovany-vedecky-casopis-auspicia>. Vychází dvakrát ročně v elektronické verzi (od roku 2019). Prosinec **2019**. Časopis je financován VŠERS a VŠTE. ISSN 2464-7217 (Online).

Editorial Office Address: Vysoká škola evropských a regionálních studií, z.ú., Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice, tel.: 00420 386 116 839, auspicia@vsers.eu, subject: *Auspicia*, <https://vsers.cz/recenzovany-vedecky-casopis-auspicia>. It has been published twice a year electronically (since 2019). December **2019**. This journal is financed by The College of European and Regional Studies and The Institute of Technology and Business. ISSN 2464-7217 (Online).

EDIČNÍ RADA VŠERS · EDITORIAL BOARD OF VŠERS

Předseda ediční rady · Chairman of the Editorial Board

doc. Ing. Jiří **DUŠEK**, Ph.D.

Členové · Members

doc. JUDr. PhDr. Jiří **BÍLÝ**, CSc.; RNDr. Růžena **FEREBAUEROVÁ**; PhDr. Jan **GREGOR**, Ph.D.; doc. Ing. Marie **HESKOVÁ**, CSc.; PaedDr. Vladimír **KŘÍŽ**; doc. Ing. Oldřich **PEKÁREK**, CSc.; doc. Ing. Ladislav **SKOŘEPA**, Ph.D.; doc. JUDr. Roman **SVATOŠ**, Ph.D.

REDAKCE ČASOPISU AUSPICIA · EDITORIAL OFFICE OF JOURNAL AUSPICIA

Předseda redakční rady · Chairman of the Editorial Board

doc. Ing. Jiří **DUŠEK**, Ph.D. (*Vysoká škola evropských a regionálních studií, České Budějovice, ČR*)

Místopředseda redakční rady · Vice-chairman of the Editorial Board

Mgr. Zdeněk **CAHA**, Ph.D., MBA, MSc. (*Vysoká škola technická a ekonomická, České Budějovice, ČR*)

Šéfredaktor · Editor-in-Chief

Mgr. Richard **ŘÍHA**

Výkonný redaktor · Managing Editor

Mgr. Richard **ŘÍHA**

Technická redaktorka · Technical Editor

RNDr. Růžena **FEREBAUEROVÁ**

Redaktoři anglických textů · English Language Editors

Mgr. Richard **ŘÍHA**

PhDr. Christopher Erwin **KOY**, M.A., Ph.D. (*USA*)

Členové mezinárodní redakční rady (26) · Members of the International Editorial Board (26)

Ing. Jiří **ALINA**, Ph.D. (*Jihočeská univerzita, České Budějovice, ČR*)

doc. Ing. Monika **BLIŠŤANOVÁ**, Ph.D., MBA, LL.M. (*Technická univerzita, Košice, Slovensko*)

Mgr. Zdeněk **CAHA**, Ph.D., MBA, MSc. (*Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích, ČR*)

Ing. Roman **FIALA**, Ph.D. (*Vysoká škola polytechnická, Jihlava, ČR*)

prof. Igor **GONCHARENKO**, Ph.D. (*University of Civil Protection, Ministry for Emergency Situations of the Republic of Belarus, Minsk, Bělorusko*)

doc. Ing. Aleš **HES**, CSc. (*Česká zemědělská univerzita, Praha, ČR*)

doc. Ing. Marie **HESKOVÁ**, CSc. (*Vysoká škola evropských a regionálních studií, České Budějovice, ČR*)

doc. MUDr. Lenka **HODAČOVÁ**, Ph.D. (*Univerzita Karlova, Hradec Králové, ČR*)

plk. Mgr. Štěpán **KAVAN**, Ph.D. (*Hasičský záchranný sbor Jihočeského kraje, České Budějovice, ČR*)

prof. PhDr. Ján **KOPER**, Ph.D. (*Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, Slovensko*)

Ing. Lucia **KOVÁČOVÁ**, Ph.D. (*Vysoká škola bezpečnostného manažérstva, Košice, Slovensko*)

Dr. Dmitrij Jevgenjevič **MOSKVIN**, Ph.D. (*Jekatěrinburgskaja akademija sovremennogo iskusstva, Jekatěrinburg, Rossija*)

doc. Ing. Aleksandr Efim **OLARU**, Ph.D. (*Moldavská technická univerzita, Kišiněv, Moldávie*)

doc. Anita **PEŠA**, Ph.D. (*Zadarská univerzita, Zadar, Chorvatsko*)

prof. Andrij Borisovič **POČTOVJUK**, Ph.D. (*Kremenčugskij nacionalnyj universitet imeni Michaila Ostrogradskogo, Kremenčug, Ukrajina*)

doc. Ing. Jarmila **STRAKOVÁ**, Ph.D. (*Vysoká škola technická a ekonomická, České Budějovice, ČR*)

doc. JUDr. Roman **SVATOŠ**, Ph.D. (*Vysoká škola evropských a regionálních studií, České Budějovice, ČR*)

PhDr. Ing. Jan **SVOBODA**, M.A., Ph.D. (*Filosofický ústav AV, Praha, ČR*)

prof. PhDr. Miroslava **SZARKOVÁ**, CSc. (*Ekonomická univerzita, Bratislava, Slovensko*)

prof. Mgr. Peter **ŠTARCHOŇ**, Ph.D. (*Univerzita Komenského, Bratislava, Slovensko*)

prof. Ing. Jan **VÁCHAL**, CSc. (*Vysoká škola technická a ekonomická, České Budějovice, ČR*)

doc. PhDr. Lukáš **VALEŠ**, Ph.D. (*Západočeská univerzita, Plzeň, ČR*)

PhDr. Jozef **VLČEJ**, Ph.D. (*Stredoeurópska vysoká škola, Skalica, Slovensko*)

Dr. Bogdan **WIERZBIŃSKI** (*Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów, Polsko*)

Dr. Małgorzata **WOSIEK** (*Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów, Polsko*)

prof. Dr. Vasilij Mironovič **ZAPLATINSKIJ** (*Akademija bezopasnosti i osnov zdorovja, Kijev, Ukrajina*)

OBSAH

VEŘEJNÁ SPRÁVA, ŘÍZENÍ

GLOBALNÍ PROSTŘEDÍ A INOVATIVNÍ FINANČNÍ MECHANISMY PRO NAPLNĚNÍ ROZVOJOVÝCH UDRŽITELNÝCH CÍLŮ 7

Darina SAXUNOVÁ – Gabriela ANTOŠOVÁ

SPOKOJENOST ZAMĚSTNANCŮ A JEJICH PARTICIPACE NA ZLEPŠOVÁNÍ JAKOSTI 27

Kateřina RAKOVÁ – Kateřina KOVÁŘOVÁ

VLIV MONETÁRNÍ POLITIKY NA TVORBU HRUBÉHO FIXNÍHO KAPITÁLU V ČESKÉ REPUBLICE 41

Erika URBÁNKOVÁ – David KRÍŽEK – Josef BRČÁK

VYSOKOŠKOLSKÉ VZDELÁVANIE AKO ÚČINNÝ NÁSTROJ POLITIKY ŠTÁTU 53

Peter ČAJKA

RECENZE

MAREK ŠMÍD: VATIKÁN A NĚMECKÝ NACISMUS 68

Marián SEKERÁK

VARIA

ZDRAVOTNÍ SYSTÉM VE SPOJENÝCH STÁTECH: KORPORÁTNÍ CHARAKTER, PŘÍSTUP K PÉČI VE SROVNÁNÍ SE SYSTÉMY ZALOŽENÝMI NA VŠEOBECNÉM ZDRAVOTNÍM POJIŠTĚNÍ, MOŽNOSTI DO BUDOUCNA 71

Helena LUSTOVÁ

CONTENTS

(PUBLIC) ADMINISTRATION

**GLOBAL ENVIRONMENT AND INNOVATIVE FINANCING
MECHANISMS FOR SDGS (SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS)
ACCOMPLISHMENT 7**

Darina SAXUNOVÁ – GABRIELA ANTOŠOVÁ

**EMPLOYEE SATISFACTION AND THEIR PARTICIPATION IN QUALITY
IMPROVEMENT 27**

Kateřina RAKOVÁ – Kateřina KOVÁŘOVÁ

**IMPACT OF MONETARY POLICY ON LEVEL OF GROSS FIXED
CAPITAL IN CZECH REPUBLIC 41**

Erika URBÁNKOVÁ – David KRÍŽEK – Josef BRČÁK

HIGHER EDUCATION AS AN EFFECTIVE TOOL OF STATE POLICY 53

Peter ČAJKA

REVIEWS

MAREK ŠMÍD: VATICAN AND GERMAN NAZISM 68

Marián SEKERÁK

VARIA

**US HEALTH CARE SYSTEM: ITS CORPORATE CHARACTER, HEALTH CARE
ACCESS IN COMPARISON TO SINGLE-PAYER SYSTEM, FUTURE
POSSIBILITIES 71**

Helena LUSTOVÁ

VEŘEJNÁ SPRÁVA, ŘÍZENÍ

GLOBALNÍ PROSTŘEDÍ A INOVATIVNÍ FINANČNÍ MECHANISMY PRO NAPLNĚNÍ ROZVOJOVÝCH UDRŽITELNÝCH CÍLŮ

Global Environment and Innovative Financing Mechanisms for SDGs (Sustainable Development Goals) Accomplishment

Darina SAXUNOVÁ - Gabriela ANTOŠOVÁ

Bratislava, Slovak Republic – Praha, Czech Republic

ABSTRAKT: Finanční zdroje hrají důležitou roli pro ekonomický růst, pro systém zdravotní a sociální bezpečnosti, odstraňování nezaměstnanosti a chudoby, zabezpečují státní blahobyt a nakonec rozvíjejí společnost. Globalizace přispívá také pozitivně do současného procesu hledání, zkoumání, hodnocení a také vybírání nových zdrojů financování, například láká a povzbuzuje jiné možnosti mezinárodního financování. Cílem tohoto příspěvku je zkoumat inovativní finanční mechanismy, které úspěšně napomohou získat dostupný kapitál k financování globálního rozvoje. Pozornost je také zaměřena na inovativní trendy druhů financování na Slovensku. Tento příspěvek představuje teoretický diskurs napříč inovativními trendy v rámci finančních alternativ na Slovensku a v jiných členských státech Evropské unie.

Klíčová slova: globalizace - inovativní financování - zelené dluhopisy - rozvojové dopadové dluhopisy - dopady investic

ABSTRACT: Financial resources are essential for economic growth, social and health security system, unemployment and poverty reduction, state welfare and the development of community. Globalisation has contributed positively to an ongoing process of seeking, exploring, evaluating and selecting the ways of new sources of financing by encouraging and attracting additional international financing. The goal of this paper is to research innovative financial mechanisms that improve an access to the capital available for financing of development. In addition, the focus is also on innovative trends in financing used in Slovakia. The theoretical analysis of innovative trends in finance alternatives in Slovakia and other EU member states is discussed.

Keywords: globalisation - innovative financing - green bonds - development impact bonds - impact investing

ÚVOD

Globalizační procesy jsou pozorovány ve sférách politického, ekonomického, společenského, kulturního a životního prostředí jako následek rostoucích globálních a komplexních vazeb, a také mezi jejich individuálními komponenty. Globalizace je tak implementována skrz

obchod, investice, lidský kapitál nebo napříč výměnou informací. Globalizace je definována jako integrace ekonomik, průmyslu, trhů, kultur a také tvorby politických rozhodnutí na celém světě (FTL 2015).

Globalizace je popisována jako proces, ke kterému národní a regionální ekonomiky, společnosti a kultury mohou začít připojovat globální síť trhu, komunikace, přistěhovalectví a také dopravy. Wamboye & Mookerjee (2014) zjistili, že zahraniční přímé investice mohou iniciovat rozvoj finančního sektoru, což považují za jedno z pozitivních hledisek globalizace. Globalizace byla původně především chápána užším pohledem, pozornost je koncentrována převážně na ekonomickou stránku světa, jako je trh, zahraniční přímé investice a mezinárodní kapitálové toky. Později začala tato terminologie zahrnovat širší komponenty z hlediska celé oblasti a aktivit, které se týkají kulturní sféry, médií a technologie. Sociokulturní hledisko je také její součástí, mj. zahrnuje i politiku, biologii, dále například i klimatickou změnu. Ekonomický fenomén jako je globalizace, je vnímán buď jako tvůrce bohatství, nebo zlo společnosti. UNESCO definuje globalizační proces více optimisticky jako probíhající proces, který spojuje osobnosti, jejich sousedství, města, regiony a státy mnohem více dohromady než v minulosti. Globalizace je paralelní proces lidského světa, který tvoří zároveň příležitosti a bariéry udržitelného rozvoje.

1. Globální záležitosti financování

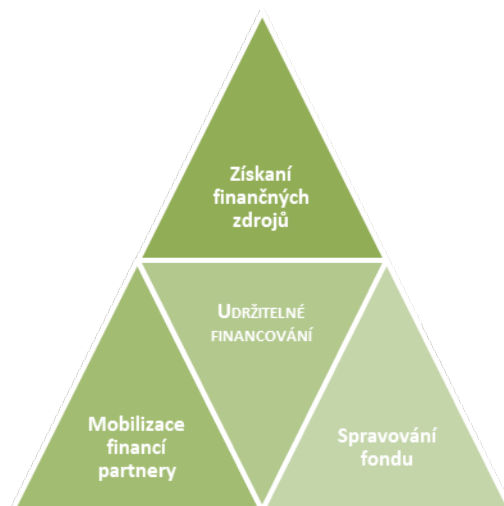
Podle názoru norského profesora (Kapferer & Bertelsen 2009) je možné globalizaci vnímat jak ve společenských formacích, tak v politické a ekonomické dimenzi, a to rozpadem nebo překročením územních a regulačních omezení národních států. Tato okolnost zintenzivnila krizi moci v jádru (neboli v centrech) národních společností. Globalizační síly ovlivnily rozmanité prostředky a posuny ve státních příkazech a rozhodnutích, a to více k příkazům či rozhodnutím korporátního státu nebo druhu oligarchických příkazů či rozhodnutí (Kapferer 2005). Některé procesy naznačují, že státní příkazy či rozhodnutí se přenastavily podle vzoru současných podnikatelských subjektů či průmyslových korporací. To znamená, že v procesu řízení došlo k posunu od neosobního racionalismu, který stupňoval či srovnával byrokratická schémata, která dominovala při řízení vládních institucí národních států. Jedná se prakticky o orientaci na manažerské, na osobu soustředěné, dokonce autokratické až hierarchické příkazy, které hájí ideologie flexibility, individuální odpovědnosti a odpovědného rozhodování, ale i transparentnosti (Kapferer & Bertelsen 2012).

Globalizace nepochybně přinesla významné změny také do finanční oblasti. Finanční kapitál je vždy nedostatkový, a proto nepřekvapuje existence vysokých poptávek po něm, což znamená obrovskou potřebu pro získávání finančních zdrojů ve všech životních oblastech. Jednou z oblastí je též financování rozvoje. Současná globální finanční krize odhalila omezení a také rizika finančních inovací a zároveň zastínila jejich klíčový přínos pro hospodářství jako takové. Hlavním důvodem je také okolnost, že mnohé inovované komplexní finanční nástroje, jako jsou například zajištěné dluhové závazky (collateralized debt obligations CDOs) a swapy úvěrového selhání (Credit Default Swaps CDSs), které byly široce využívány jako nástroje úvěrové expanze, částečně svým dílem také přispěly k finanční krizi.

Důsledkem globálních zkušeností a znalostí ve financování vznikají inovační finanční mechanismy, které jsou alternativními mechanismy napomáhajícími k získávání finančních prostředků pro financování rozvoje nerozvinutých států světa. Inovativní finanční mechanismy doplňují kapitálové zdroje, které jsou poskytovány vládami, filantropií či dobročinnými spolky. Jejich úkolem je mobilizovat zdroje a zároveň zvyšovat efektivitu a účinnost finančních toků, které jsou zaměřeny na pomoc globálním sociálním a environmentálním problémům.

Koncepční rámec udržitelného financování zahrnuje fondy a jiné inovativní finanční mechanismy, které mají za cíl vytvořit bezpečné financování pro řízení udržitelných zdrojů. Ty pak mají tři hlavní komponenty – a) tvorbu fondu s financemi z externích zdrojů obzvlášť z organizací pro rozvoj, b) správu (řízení) fondu a za c) mobilizaci fondu – protože zahrnuje získání finančních zdrojů, financování zúčastněnými partnery či investory, dále pak financování založené na práci (work-based management) představené klíčovými elementy udržitelného financování.

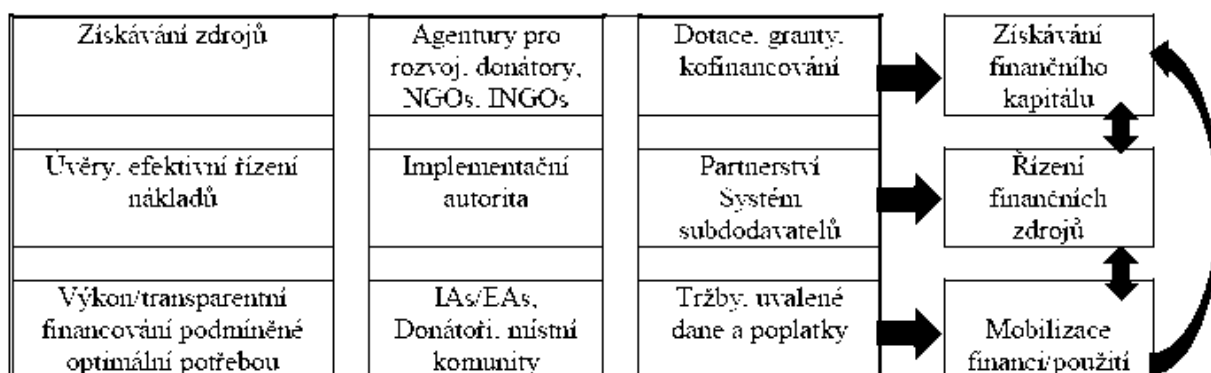
Obr. č. 1: Koncepční rámec udržitelného financování.

Zdroj: Kunwar et al. 2012.

Rozvojové banky začaly emitovat nové typy dluhopisů, které spojily mobilizaci zdrojů s rozvojovými cíli. Rozvojové země hledaly finanční toky, ale i kvalitnější finanční řešení, například partnerství, která mobilizují soukromý kapitál pro poskytování služeb pro veřejnost. Vlády často přijímají zákony, které přímo i nepřímo mobilizují finanční zdroje pro různé cíle (poplatky za používání vody, uvalení místních daní, pokuty za používání zdrojů z chráněných oblastí, příjem, z kterého 30% - 50% je určeno pro rozvoj místních komunit atd. Tři typy finančních mechanismů, jako jsou získání kapitálu, sdílení výnosů či nákladů a poplatky za služby (reagující na správu trhu) je možné pozorovat v mnohých rozvojových turistických destinacích (vstupní poplatky, poplatky na ochranu přírodních parků, poplatky za lesní produkty, poplatky pro rozvoj turismu).

Schéma č. 1: Udržitelný finanční mechanismus.

Zdroj: Kunwar et al. 2012.

1.1 Inovativní finanční mechanismy (IFMs)

Při mobilizaci financování rozvoje můžeme rozlišit inovační mechanismy a nástroje od tradičních přístupů, tedy rozpočtových výdajů. Existující mechanismy jsou rozděleny na základě dvou vztahů, které jsou brány v úvahu – dle původu (odkud pocházejí zdroje) a jejich místa určení (na co budou použity, neboli dle účelu samotné podpory).

Bayon (2001) rozděluje inovativní finanční mechanismy do tří skupin jednoduchým způsobem (viz tabulka č. 1).

Tab. č. 1: Inovativní finanční mechanismy.

INOVATIVNÍ FINANČNÍ MECHANISMY		
Poskytovatelé veřejného zboží a služeb	Poskytovatelé soukromého zboží a služeb (podnikatelské subjekty)	Zacilení napravit motivační struktury
Zdaňování	Úvěry a půjčky pro ekologické podniky (exportní úvěr)	Daňová motivace
Granty a dotace	Venture kapitál (equity) pro ekologické podniky	Odstranění poškozujících subvencí
Půjčky od nadnárodních společností, např. rozvojové banky	Investiční záruky pro ekologické podniky	Environmentální pokuty
Dluhové finanční nástroje	Pronájem těžby surovin / poplatky z těžby	Obchodovatelné povolení / práva na rozvoj (kvóty na těžbu surovin)
Půjčky z kapitálových trhů	Vstupné poplatky/koncese	Dluhopisy vázané k výkonu
Filantropie	Sekuritizace	Schéma „vklad- refundace“
Nové trhy: Služby pro Ekosystémy (např. nucení správa uhlíkových plynů, filtrace vody)		

Zdroj: Barnes, Nhuleipo, Baker, Muteyauli, & Shigwedha (2009) podle Bayon (2001).

Dahlberg (2014) klasifikuje inovativní finanční nástroje dle tří hledisek podle jejich existence na trhu:

- a) druhu nástroje,
- b) charakteristiky inovace,
- c) finanční funkce, která vysvětluje způsob podpory celého rozvoje (více v tabulce č. 2).

Pokud tedy hodnotíme inovativní finanční nástroje, můžeme je posuzovat z hlediska nových produktů či vstupu na nové trhy (na jakém trhu jsou nástroje nabízeny) a zda přitahují nové účastníky (kterou cílovou skupinu mají oslovit?).

Na základě toho existuje 14 druhů inovativních finančních nástrojů prezentovaných v tabulce č. 2:

Tab. č. 2: Inovativní finanční (IF) nástroje.

IF nástroje	Co je inovativní?			Jakým způsobem podporuje rozvoj?		
	Nový produkt	Nový trh	Noví účastníci	Mobilizovat zdroje	Finanční Zprostředkovatelé	Dodávka zdrojů
INVESTICE A DERIVÁTY						
Dluhopisy a úvěry			☒	☒	☒	
Záruky		☒	☒		☒	
Půjčky	☒			☒		
Investiční fondy pro Mikro-finance		☒	☒		☒	
Jiné investiční fondy		☒		☒	☒	
Jiné nástroje-deriváty	☒	☒		☒	☒	
FINANCOVÁNÍ VÁZANÉ K VÝSLEDKŮM						
Sofistikovanější trhové závazky	☒	☒			☒	
Odměny a ceny	☒				☒	
Dluhopisy ovlivňující rozvoj	☒					☒
Kontrakty vázané na výkon			☒			☒
Swapy dluhů a snížené úroky k úvěrům	☒			☒		
DOBROVOLNÉ PŘÍSPĚVKY						
Aukce skleníkových plynů (dobrovolné)	☒	☒	☒	☒		
Zákaznickovo Sponzorství			☒	☒		
POVINNÉ POPLATKY						
Daně	☒			☒		

Zdroj: Vlastní zpracování podle Dahlberg 2014.

Girishankar (2015) dále identifikoval čtyři druhy inovativních mechanismů (viz tabulka č. 3). Nástroje jsou předmětem inovací, které jsou uskutečňovány v rámci každého prezentovaného mechanismu, který uplatňuje snahy finančního inženýrství využívajícího skupinu finančních nástrojů, produktů a služeb, například se jedná o:

- a) hotovostní nástroje (např. granty, půjčky a cenné papíry),
- b) podmíněné financování, nástroje a zmírnění rizika (jako jsou záruky, swapy, zajišťovací produkty, deriváty a pojistné fondy) a bezpochyby
- c) poradenské služby.

Tab. č. 3: Inovativní finanční mechanismy pro globální rozvoj.

		DESTINACE PRO UMÍSTĚNÍ ZDROJŮ, CÍL POUŽITÍ	
		veřejné	soukromé
PŮVOD ZDROJŮ	<i>Půjčky Soukromé</i>	Public-Private Partnerships <i>Soukromé finance pro dodávku veřejných služeb a jiných veřejných funkcí, závisí na jiných oficiálních peněžních tocích ODA)</i>	Private –private <i>Soukromá iniciativa na trhu a ve společnosti</i>
	<i>Sbírky Veřejné</i>	Solidarita Public – Public <i>Podpora veřejnosti-veřejností aneb Transfer: vláda vládě Tvoří páteř nadnárodních a bilaterálních finančních pomoci ODA a OOF</i>	Katalyzátor Private – Public <i>Podpora veřejnosti pro tvorbu trhu a rozvoje aneb propagace vstupu soukromého investora na existující trhy Závislé na oficiálních peněžních tocích (ODA)</i>
Cíl: Použitím široké škály finančních nástrojů, zdroje se mobilizují, aneb rozmístí na podporu státu a globálního úsilí.			

Legenda: Oficiální rozvojová asistence (ODA), Jiné oficiální toky (OOF)

Zdroj: Vlastní zpracování na základě Girishankar 2010.

Začátkem rozhodovacího procesu v celkové obchodní činnosti je určení odhadovaného objemu prodeje produktu. Tak je tomu i v oblasti financování. Díky finančnímu inovativnímu kapitálu může být v budoucnu vytvořena hodnota, a to na základě předpovědi pro klienty, soukromé společnosti, národní vlády apod., což je možné znázornit následovně:

Tab. č. 4: Výstupy vybraných Inovativních finančních nástrojů.

Výsledné charakteristiky (absolutní čísla) vybraných jednotlivých finančních nástrojů pro různé zájmové skupiny investorů (viz legenda)		Zákazníci/ příjemci pomoci	Soukromé podniky	Finanční zprostředkovatelé	Národní vlády	Globální sponzoři
Modely již otestované	Dluhopisy			4	3, 5	3
	Záruky		3	4		
	Mikrofinance	3, 2		4		
Příležitosti dosáhnout rozsah	Kontrakty vázané k výkonům		4		5	6
	Daně a poplatky	1,2				3
Experimentální a nové nápady	Sofistikované tržní závazky	1	4		5	6
	Dluhopisy ovlivňující rozvoj	1,2	4		5	6
	Investiční fondy s vlivem na dosažení SDGs (impact investing fondy)		3	4		5

Legenda: 1. Přístup ke zboží, 2. Přístup ke službám, 3. Přístup ke kapitálu, 4. Přístup k trhům, 5. Veřejné zboží, 6. Hodnota

Zdroj: Dahlberg 2014.

Inovativní finanční mechanismy pro rozvoj sledují dvě vize:

- 1) získat zdroje
- 2) zlepšovat efektivnost a hospodárnost finančních toků za účelem zvládnout globální sociální a environmentální výzvy.

1.2 Financování ekologického rozvoje

Světová banka definuje kritéria pouze v případě, kdy je výtěžek peněžních prostředků z emisí ekologických (zelených) dluhopisů využit a při určení významu globálních a environmentálních výzev:

1.2.1. Zmírňující kategorie, které definují možnost využití kapitálu na:

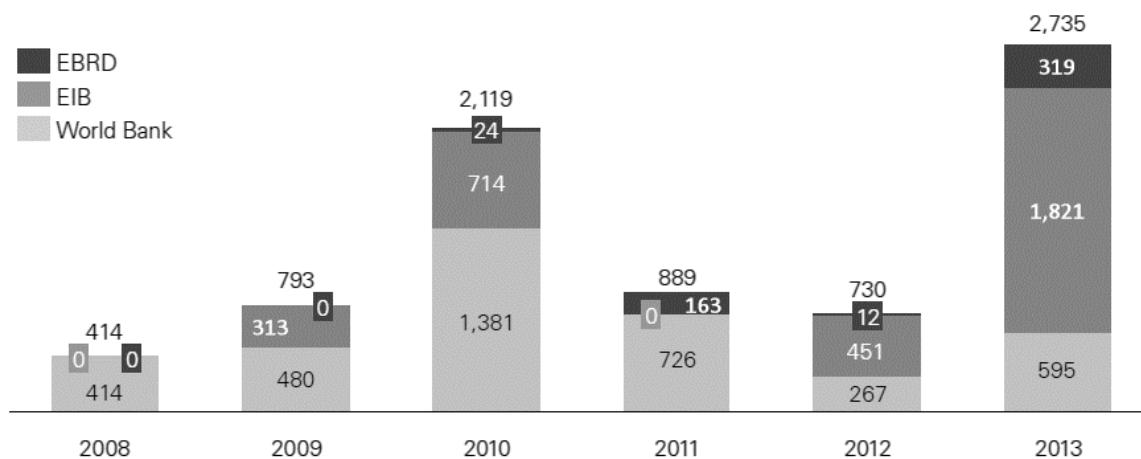
- a) výrobu sluneční a větrné energie (obnovitelné energie),
- b) vývoj nové technologie na snižování emisí skleníkových plynů,
- c) obnovu elektráren kvůli snižování emisí,
- d) zvyšování efektivnosti dopravy,
- e) řízení odpadu a výstavbu energeticky hospodárných budov,
- f) opětovné zalesňování a odlesňování,
- g) čistotu pitné vody (není kritériem Světové banky).

1.2.2. Adaptační kategorie představují přizpůsobení:

- a) ochrana před povodněmi,
- b) zlepšení zabezpečení potravin a udržitelné zemědělství,
- c) udržitelné hospodaření v lese, biodiverzita (to není kritériem Světové Banky).

Dále v následujícím grafu č. 1 je možné pozorovat, kolik kapitálu bylo získáno z emisí ekologických dluhopisů v letech 2008-2013.

Graf č. 1: Růst počtu vydaných „zelených dluhopisů“ v letech 2008 - 2013 vybranými mezinárodními finančními institucemi (v milionech amerických dolarů).

Legenda: EBRD - Evropská banka pro obnovu a rozvoj, EIB - Evropská investiční banka, World Bank - Světová banka.

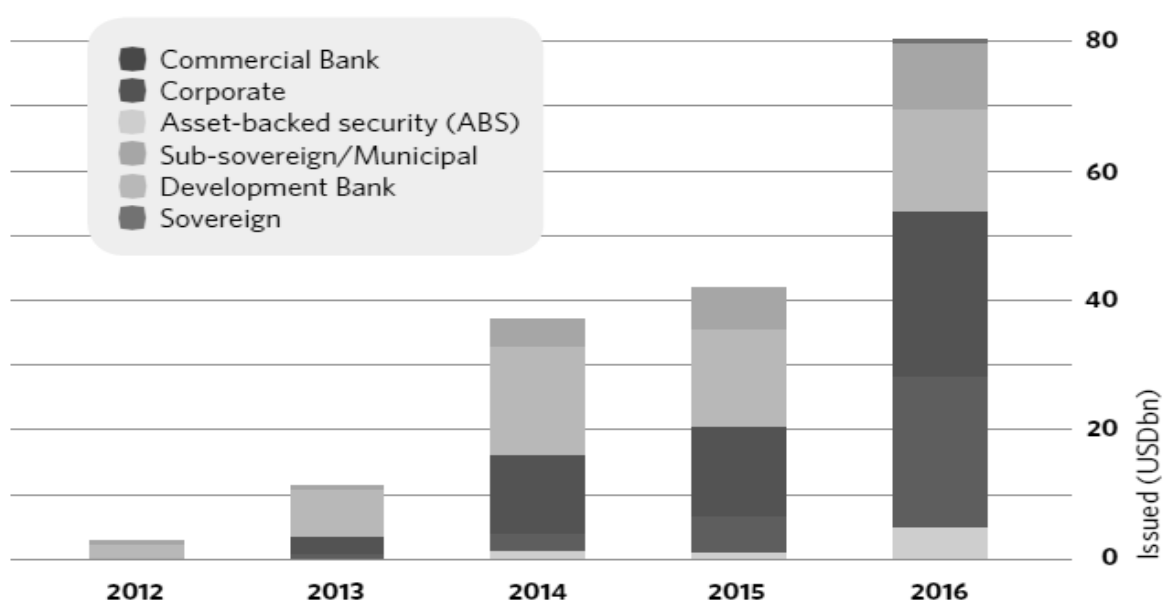
Zdroj: Dahlberg 2014.

Rok 2016 zaznamenal 92% nárůst vydaných dluhopisů oproti roku 2015, obzvláště listopad 2016 zaznamenal historicky rekordních 11,8 miliard USD získaných z emisí ekologických dluhopisů, z čehož 27 % připadlo na dluhopisy emitované čínskými emitenty. Z 90 % emitujících se jednalo o nové emitenty a 50 % emitentů se účastnilo emise „zelených dluhopisů“ opakovaně. Polsko se stalo prvním státem, kde vláda byla prvním emitentem vládních ekologických dluhopisů. Čínská banka The Bank of Communications se stala největším jednorázovým emitentem v historii vůbec s emisí o objemu 4,3 miliard USD zelených dluhopisů. Čínské podnikatelské subjekty zvýšily objem emitovaných ekologických dluhopisů z 1 miliardy USD (což znamenalo 8. pozici v roce 2015) na 23 miliard USD v roce 2016, čímž se staly lídry v emisích ekologických dluhopisů na světě. Tyto emisní údaje

nezahrnují vydané dluhopisy, které nesplňují mezinárodní definici zelených dluhopisů. Pokud bychom zahrnuli i tyto emise, celkový objem kapitálových prostředků by představoval 92 miliard USD.

Následující graf ilustruje instituce, kterými byly zelené (ekologické) dluhopisy emitovány v letech 2012 - 2016.

Graf č. 2: Finanční trh vydaných „zelených dluhopisů“ v letech 2012 - 2016.

Legenda: Zelené dluhopisy emitované: a) královská modrá: dluhopisy komerčních bank (Commercial Bank); b) fialová: dluhopisy akciových společností (Corporate); c) žlutá: aktivity jištěné cenné papíry (ABS); d) zelená: dluhopisy samospráv (Sub-sovereign, municipal); e) světlemodrá: dluhopisy emitované bankami pro rozvoj; f) oranžovo-červená: dluhopisy emitované vládami - vládní dluhopisy (Sovereign).

Zdroj: Climate Bond Initiative 2016.

Emise „green“ dluhopisů globálně v roce 2018 dosáhla objemu 167,3 miliardy USD, tím přesáhla objem roku 2017 (162,1 miliardy USD) o 3 %. Růst na trhu rapidně zpomalil (v porovnání s 84% ročním nárůstem v roce 2017). Pokles nastal hlavně v USA v US Munis, ale rok 2018 zaznamenal nárůst udržitelných dluhopisů, SDGs (21 miliard USD) a sociálních dluhopisů (14,2 miliard USD), celkově v objemu 226,1 miliard USD. USA, Čína a Francie se řadí k top emitentům i v roce

2018 (47 % globální emise v roce 2018) - nejvýznamnější světový emitenti – 1. Fannie Mae (nejvíc v USA a globálně USD 20,1 mld.); 2. Industrial Bank Co. – Čína 9,6 mld. USD; 3. Francie 6 mld. USD.

2. Inovativní financování na reálných příkladech

2.1 Kapitál pro financování technologických inovací získaný z investic majících vliv na SDGs (dále jen „Impakt investování“)

„Impakt investování“ představuje takový přístup k investování, který vybírá kapitál, řídí jeho investování a hodnotí jeho vliv takovým způsobem, že pozoruje, zda a v jaké míře přispívá k vytváření sociálního a environmentálního zboží, zda má tedy vliv na sociální a environmentální přínosy komunity. Většina „impakt“ investování napomáhající k naplňování SDGs se zaměřuje na odvětví vytvářející společenskou návratnost, například do zemědělství, zdravotnictví či finančních služeb.

„Impaktní“ investice jsou přímo umístěny do předem určených tříd aktiv (do majetkových, dluhových či konvertibilních dluhopisových finančních nástrojů či záruk) zaměřujících se na podniky ve fázích růstu (WEF 2013). „Impakt investování“ poskytuje kapitál pro podniky, které mají potíže při získávání kapitálu, ale produkují důležité benefity pro širší společenské spektrum, například malé a střední podniky (SMEs), které s potížemi získávají kapitál pro svůj růst. Také tvoří často mnoho pracovních míst či finančních zdrojů pro podniky v počáteční fázi se zaměřením na podporu inovací, na financování lékařského výzkumu a vývoje zaměřeného na eliminaci chorob, kterým je možné předcházet v zemích s nízkými příjmy. Konečný finanční zprostředkovatel neurčuje, jak bude dosažen požadovaný výsledek, který umožňuje poskytovateli služeb zavést inovativní přístupy a přizpůsobit zásah místnímu stavu. Realizátor může získat pomoc od investora, a to například prostřednictvím systému řízení výkonu nebo zpětných vazeb. V zájmu investora je pak pomoci realizátorovi uspět, aby investor obdržel prémii, která podporuje inovace.

Tab. č. 5: Impakt investice vynaložené na získání investic s cílem na řešení SDGs.

INVESTICE OVLIVŇUJÍCÍ TECHNOLOGICKÉ INOVACE	INOVAČNÍ NÁVRHY OBJEM INVESTICE
NÁVRATNOST INVESTIC	
Globální zdravotní investiční fond –GHIF Individuálně velmi solventní investoři Nadace (Bill and Melinda Gates Foundation, Children’s Investment Fund Foundation) Institucionální investoři (AXA Investment Managers, JPMorgan Chase & Co, Storebrand) Strategičtí investoři (GlaxoSmithKline, Merck & Co, The Pfizer Foundation) Fondy ručené vládami - (German Development Bank, Swedish International Development Cooperation Agency SIDA)	Kombinovaná vládní a soukromá investice se zárukou financování výzkumu nové vakcíny Rok -2013 108 milionů amerických dolarů se získalo z emisí; investované v roce 2014, z čeho a) \$ 8milionů do výzkumu tuberkulózy na vývoj technologie včasné diagnózy b) \$ 5 milionů do výzkumu nové orální vakcíny na boj s choleraou.
Investorům se nabídlo: Fixní 2% z návratnosti na investici ROI/ ročně, 80% jakékoliv návratnosti náležící fondům, a částečná záruka Nadace Billa a Melindy Gates a SIDA pro investice dosahující 60% jimi investovaného kapitálu.	

Zdroj: Dahlberg 2014.

2.2 Příležitosti rozvoje komunity, regionu prostřednictvím dluhopisů s vlivem na rozvoj

Kapitálová pomoc mezinárodních investorů může být čím dál tím více efektivnější a účinnější, pokud se využije inovativního financování. Finanční trhy fungují, pokud je hodnota aktiva domluvená přes cenu jeho aktiva. Potýkáme se také s problémy určování hodnoty vzdělávacích programů, lepšího zdravotního výsledku nebo programu na účinné řešení znečištění životního prostředí. V současné době se vytvářejí struktury, které umožňují spolupráci mezi poskytovateli financování na rozvoj (kteří jsou příjemci podpory) a poskytovateli služeb. V důsledku tohoto mohou příjemci ovlivňovat služby, jež obdrží, a také soukromé sektory (tedy poskytovatelé služeb) pravděpodobně soutěží o poskytování sociálních statků (např. dobrý vzdělávací program, projekt o znečištění apod.), a tak vytvářejí mnohem účinnější řešení.

Investiční dluhopisy s dopadem na podporu rozvoje (Development impact bonds dále jen zkratka DIBs) mobilizují kapitál pro nové obchodní modely vytvářející příležitosti pro rozvoj komunity; spojují více smluv na základě výkonů a přetváří sociální problémy na vyhlídkové příležitosti; návratnost investorů je pak založena především na dosažení předem stanoveného výsledku, tedy výkonu. Nejedná se o typické dluhopisy, výnosy jsou určeny jako maximum, které lze získat (jako jsou investice s pevnými výnosy), ovšem nejsou garantovány ani výplaty úroků v hotovosti, ani jistina (kapitálové investiční charakteristiky).

Investiční dluhopisy s vlivem na zacílení komunity, region, stát obsahují- DIBs :

- a) investoři poskytující kapitál na začátku projektu,
- b) správci fondu zajišťující financování projektu jsou odpovědní za výstup projektu, pokud je projekt úspěšný,
- c) správce fondu, který přiděluje kapitál k dosažení rozvojových cílů,
- d) monitorovací rámec a hodnocení úspěchu poskytovatele služeb (zakázky).

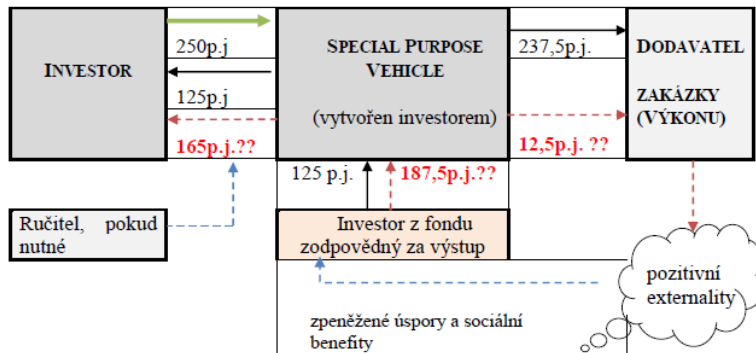
Pokud financované projekty dosáhnou cílových hodnot v čase splatnosti dluhopisů, manažer zodpovědný za výstupní výsledek splatí investorovi plnou částku plus 5 % ročního výnosu. Kromě toho manažer SPV a poskytovatel služeb (zakázky) obdrží také bonusy za dosažený výkon kromě výše předem uvedených plateb.

Tab. č. 6: Finanční toky spojené s financováním pomocí DIB (impakt dluhopis s nulovým úrokem emitovaný na 3 roky).

POTENCIÁLNÍ PENĚŽNÍ TOKY IMPAKT DLUHOPISŮ PRO ROZVOJ	V den emise	V den splatnosti (ručení)	V den splatnosti při dosažení cíleného výsledku
Investor	-250,0	+125	+165,0
Investoři zodpovědní za výkon	0	-125	-187,5
Manažer SPV (společnost vytvořená na realizaci projektu)	+12,5	0	+10,0
Projekt	+237,5	0	+12,5

Zdroj: upraveno podle Dahlberg 2014.

Obr. č. 2: Ilustrace finančních toků dluhopisů s dopadem na podporu rozvoje (DIB), tříletý dluhopis s nulovým úrokem (zero coupon Development Impact Bond).

Legenda: A. Počáteční platba (250 p.j), B. Jistina, ručená platba (237,5p.j), C. Podmíněná platba

Podmíněná platba označená otazníkem (??) a přerušovaně - je ještě nejistá podmíněná dosaženým požadavkem výkonu; zelená šipka- počáteční platba, černá šipka- jistá platba.

Zdroj: upraveno podle Dahlberg 2014.

Tabulka č. 6 a obrázek č. 2 ilustrují situace, kdy na financování byly použity dluhopisy DIB, a zdůrazňují pohyb finančních toků na začátku investice a pak při dosažení požadovaného výkonu.

3.3 Inovativní finanční nástroje – Iniciativy Evropské investiční banky

S odkazem na zprávu Evropského investičního fondu (EIF) je možné inovační finanční nástroje popsat jako například transfer technologií (TT), který podporuje spolupráci mezi výzkumnými organizacemi a průmyslem, udělování licencí na práva duševního vlastnictví a vytváření začínajících podniků, či univerzitních spin-out společností (tj. vytvořený podnik licencuje práva duševního vlastnictví, majitelem práv je výzkumná laboratoř na univerzitě, resp. na vytvořený podnik univerzita přesune svoje práva duševního vlastnictví, a má tak podíl na vlastních zdrojích nové společnosti.). Tato strategie zahrnující větší míru rizika závisí na tom, zda zdroje financování se stejnými cíli a stejným rizikovým profilem budou svěřeny EIF. Evropská komise (EC) plánuje zřídit Centrum pro financování transferu technologií (TTFF). Za předpokladu, že financování z EC by mohlo být investováno na podřízený základ, toto centrum s agresivnějším rizikovým profi-

lem by otevřelo nový trh pro EIF, a uspokojilo by tak potřeby většího počtu evropských hráčů TT, a to zejména ve fázích, kdy je nutné dokazovat tuto koncepci. Celková částka tohoto pilotního zařízení je předmětem diskuse (Kraemer-Eis, Lang a Gvetadze 2013).

Dalšími příklady iniciativ EIF jsou partnerství s korporátními investory, která jsou strukturována jako podniková inovační platforma (CoriP) pro vytvoření spolupráce mezi správci fondů, strategickými investory a portfoliovými společnostmi. Tak jako i další pilotní iniciativa – a to akcelerátor sociálního vlivu, (SIA) byla zahájena, aby uspokojila rostoucí potřebu financování vlastními zdroji na podporu sociálních podniků. Tento segment podnikatelského světa nabírá význam jako stále důležitější nástroj při prosazování sociálního začleňování, při poskytování alternativních zdrojů zaměstnanosti okrajovým sociálním skupinám a nakonec k přispívání růstu. I když neexistuje všeobecně uznávaná definice sociálních podniků nebo sociálního podnikání, je možné vidět jejich společné rysy: primární cíl slouží společenskému zájmu (společenské a environmentální cíle) místo maximalizace zisků, ale vedle finanční návratnosti má často inovativní charakter (prostřednictvím vstupů a výstupů). Často zaměstnává nejvíce křehké a okrajové členy společnosti, kteří jsou typicky vyloučeni z hlavního trhu práce – týká se to především společensky a finančně vyloučených osob, osob se zdravotním postižením, trestanců a menšin.

Jaké jsou vyhlídky finanční návratnosti fondů sociálního vlivu? V tomto stádiu není veřejnosti k dispozici mnoho důkazů. Tento nedostatek informací je z velké části způsoben skutečností, že většina vytvořených záznamů o výsledcích investic se sociálním ovlivněním, vlivem je spojená s činností rodinných úřadů, které obvykle nemají povinnost zveřejňovat údaje o své návratnosti. Vzhledem k současnému růstu sociálních podniků je však soukromý sektor připraven poskytnout jim i určité veřejné služby, které buď nejsou v současné době dotovány, nebo je již nelze financovat ze státních nebo samosprávních zdrojů. Rostoucí rozdíl ve veřejných službách vedl k potřebě zakládat sociální podniky, které navrhuji inovativní způsoby řešení dočasných společenských výzev. Investiční aktivita související se sociálním podnikáním (nebo nazývaná také afirmativním podnikáním) se tradičně považuje za investici se sociálním vlivem, která je cíleně zisk hledající investiční aktivitou za účelem vytváření měřitelných výhod a benefitů pro společnost. J. P. Morgan tvrdí, že investoři, kteří reálně chtějí svými investicemi způsobit sociální dopad či vliv, tak tito nepoznají dilema mezi návratností a sociálním vlivem, neboť tyto dva prvky jsou pozitivně korelovány. Nedávný průzkum investic se sociálním vlivem odhalil, že většina (71 %) investorů investujících do projektů se sociálním vlivem považuje za nutné, a dokonce ještě více (80 %)

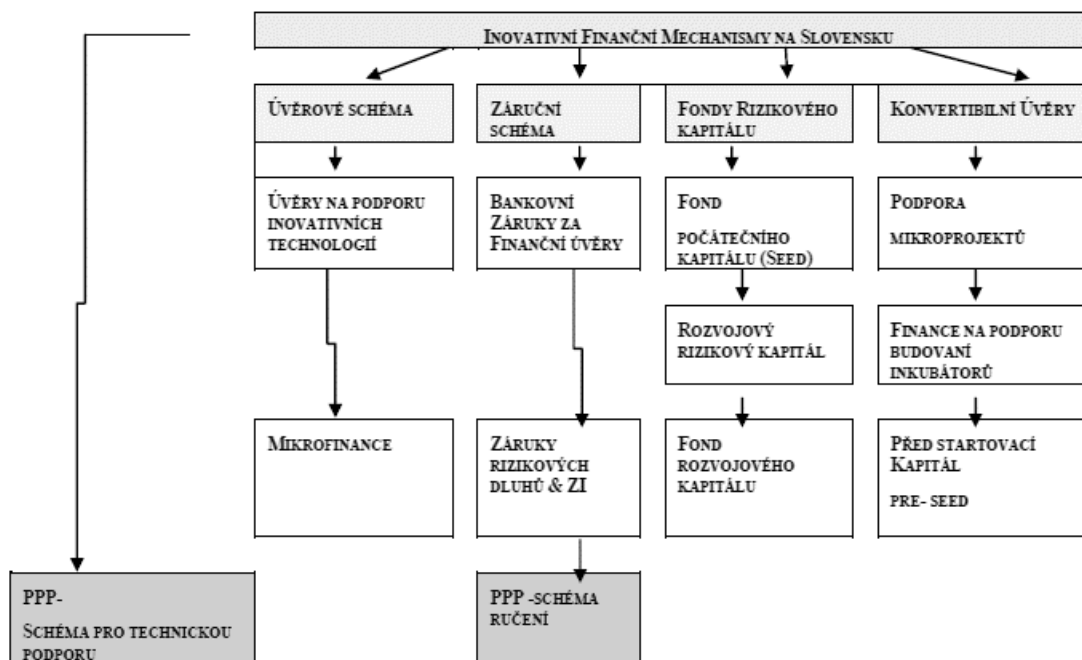
považuje za nezbytné generování finanční návratnosti. Navíc více než polovina se zaměřuje na získání z jejich investic "konkurenční tržní návratnost" (Kraemer-Eis, Lang a Gvetadze 2014).

3. Implementace inovativního finančního mechanismu pro členy Evropské unie

Nové inovační finanční mechanismy byly vytvořeny s cílem zavést nové sofistikované finanční nástroje na podporu:

- a) půjček pro malé a střední podniky v počáteční fázi a ve fázi expanze,
- b) zavedení záručních schémat pro úvěry ve výši 30 mil. EUR, a to za účelem zahájení podnikání.

Obr. č. 3: Inovativní finanční mechanismy na Slovensku.

Zdroj: Vlastní zpracování podle Rakovský a Romančíková 2007.

Záruka je velmi účinný a často využívaný inovační finanční nástroj, který se převádí na soukromé subjekty (banky) a z pohledu vlády nezvyšuje administrativu. Banky mohou poskytovat záruky pro bankovní úvěry, podřízené úvěry (více rizikové dluhopisy) a na vlastní kapitál. Na Slovensku nese odpovědnost za zpracování, monitorování a podávání zpráv vládě Slovenská záruční a rozvojová banka. Bankovní půjčky jsou garantovány určitým objemem jistiny, což znamená, že část rizika je sdílána bankou poskytující úvěr. Podmínky pro zajištění bankovního úvěru jsou méně přísné, představují menší poplatky za zajištění úvěrů, výhodnější podmínky spojené s úvěrem (dobu vypořádání, úrokové sazby), které jsou přijatelné kratší úvěrovou historií, a splátky mohou být za určitých podmínek odloženy (Saxunová 2017).

Záruky za podřadné dluhopisy (větší riziko, např. vysoká úroková sazba) – tento dluhopis se považuje za dluh nacházející se mezi vlastním kapitálem a standardním úvěrem. Pokud se vyskytnou problémy se splácením, jsou umístěny na druhé místo v pořadí splácení a jsou dále přidány do vlastní kapitálové struktury. Z tohoto důvodu je kapitálová pozice posílena. Banka může také poskytnout malým soukromým společnostem záruku na půjčku až do výše 30 milionů EUR (záruka vlastním kapitálem) prostřednictvím:

- a) pomoci podnikům působícím v oblasti nejmodernějších technologií, financování veřejnými zdroji - subvencemi, tyto zdroje umožňují získat know-how a technické znalosti zakladateli společnosti, a zajištění pomoci při registraci patentů.
- b) projektů PPP čelícím problémům z důvodu nezkušenosti s takovými projekty na Slovensku (nezkušenost se projevuje i na straně veřejných institucí), ovšem mají velký potenciál k využití budování infrastruktury a sociálních projektů regionů a komunit.

Inovativní finanční nástroje Evropské unie

Evropský investiční fond (EIF) přispívá k rozvoji inovativního financování za využití svého know-how při vytváření vhodných tržně orientovaných nástrojů a přilákání soukromých poskytovatelů úvěrů a poskytovatelů rizikového kapitálu prostřednictvím JEREMIE pro malé a střední podniky. EIF v současné době hodnotí potřeby trhu v členských státech a regionech EU, pokud je poptávka pro zavádění druhé generace Evropských strukturálních a finančních nástrojů (ESIF), a dále jsou pak navržena investiční řešení prostřednictvím standardizovaných dohod o financování a partnerství s vnitrostátními agenturami.

Cílem programu pro konkurenceschopnost malých a středních podniků (COSME) řízeného Evropskou investiční bankou (EIB) je také zlepšit přístup k financování malého a středního podnikání (SMEs), a to prostřednictvím dvou finančních nástrojů. Ty jsou k dispozici od srpna 2014. Za účelem tohoto financování je stanoven rozpočet

COSME na více než 1,3 miliardy EUR, ten usnadňuje přístup k úvěrům a kapitálovému financování malých a středních podniků, u nichž byly zjištěny nedostatky na trhu.

Díky tomuto rozpočtu je možné mobilizovat až 25 miliard EUR od finančních zprostředkovatelů pomocí pákového efektu. Finanční nástroje jsou spravovány EIF ve spolupráci s finančními zprostředkovateli ze zemí Evropské unie. COSME spravuje také EIF, který je k dispozici novým inovativním finančním nástrojům malých a středních podniků v rámci nového programového období 2014 - 2020 – s přidanou hodnotou garančního úvěru (LGF) a zárukou InnovFin pro malé a střední podniky.

Zřízení úvěrových záruk (LGF) umožňuje mnohem více úvěrů a leasingových financí, které jsou poskytovány malým a středním podnikům prostřednictvím rozpočtu COSME, což umožňuje podporovat záruky a protizáruky věřitelům či zprostředkovatelům financování (např. záruky organizacím, bankám, leasingovým společnostem).

To umožňuje také sekuritizaci portfolií dluhů malému a střednímu podnikání. Riziko je sdíleno financováním zprostředkovatelů a malými a středními podniky. SMEs získávají jednodušší úvěry (každé euro investované do záruky za půjčky by mělo uvolnit až 30 mld. EUR financování pro malé a střední podniky). Očekává se, že až 330 000 malých a středních podniků získá úvěry kryté zárukami COSME, přičemž celková hodnota půjček dosáhne 21 miliard EUR. Úvěrový program je k dispozici do 30. září 2020.

Instituce vlastního kapitálu pro růst (The Equity Facility for Growth - EFG) umožňuje, aby část rozpočtu COSME byla přidělena na investice do fondů rizikového kapitálu, které poskytují rizikový kapitál a mezaninové financování malých a středních podniků se zaměřením na expanzi a růst. Zejména se jedná o takové podniky, které působí přes hranice. Správné a důkladné hodnocení výkonu malých a středních podniků je nezbytnou součástí tohoto procesu, protože investice by měly být schváleny pro malé a střední podniky s největším potenciálem růstu. Očekává se, že prostřednictvím programu bude financováno přibližně 500 firem, celkové investice dosahují až 4 miliardy EUR, další finanční prostředky budou získány prostřednictvím spolufinancování z jiných veřejných a soukromých zdrojů (Saxunová 2015).

ZÁVĚR

Téměř všechny inovativní finanční mechanismy kombinují zdroje soukromého sektoru s prostředky a odbornými znalostmi veřejného sektoru. Úsilí je zaměřeno na zajištění návratnosti inovativních finančních cenných papírů s ohledem na riziko pro veřejné a soukromé investory, proto tyto mechanismy rostou a jsou považovány za prominentní. Na druhé straně mechanismy nabízející nižší tržní návratnost zůstávají významnou součástí inovativního finančního prostředí. Inovační finanční nástroje jsou obvykle zaručeny ratingovými organizacemi s ratingem AAA. Derivátové cenné papíry včetně záruk obvykle nabízejí návratnost nižší, než je tržní průměr. Důležité je také pochopit, jak tyto inovační mechanismy fungují k prospěšnosti pro národní ekonomiku a její účastníky. Kvůli globalizaci jsou sdíleny znalosti a zkušenosti, které mohou přinášet společnosti efektivní a účinné přínosy do oblastí společenského a environmentálního významu. Částečné výsledky již byly sledovány v tomto příspěvku. Sociální přínos z inovace financí mohou omezit dva problémy. Jeden odkazuje na možnost v navrhování některých inovací za účelem obcházení daní a předpisů. Druhá právní úprava a také dohled by měly zajistit, aby inovativní finanční nástroje byly dostatečně transparentní a srozumitelné, aby trhy mohly účinně fungovat a aby společnost mohla těžit z pokračující modernizace financí a finančního systému tak, aby se zabránilo světové finanční nestabilitě.

POUŽITÁ LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE

1. BARNES, J. I. - NHULEIPO, O. - BAKER, A. C. - MUTEYAULI, P. I. - SHIGWEDHA, V. (2009): *Wildlife resource accounts for Namibia*. Windhoek, Namibia: Ministry of Environment and Tourism. [online]. Dostupné z: <http://www.the-eis.com/data/RDPs/RDP79.pdf>
2. BAYON, R. (2001): *Innovating Environmental Finance*. [online]. Dostupné z: <https://69.90.183.227/financial/pes/costarica-pespark.pdf>
3. DAHLBERG, E. (2014): *Innovative Financing Initiative*. [online]. [cit. 2017-4-29]. Dostupné z: http://www.citifoundation.com/citi/foundation/pdf/innovative_financing_for_development.pdf
4. GIRISHANKAR, N. (2015): *Innovating Development Finance*. [online]. [cit. 2017-4-29]. Dostupné z: <http://documents.worldbank.org/curated/en/796631468340177673/pdf/WPS5111.pdf>
5. *Globalisation Definition from Financial Times Lexicon* (2015): [online]. [cit. 2017-4-29]. Dostupné z: <http://lexicon.ft.com/Term?term=globalisation>
6. KAPFERER, B. (Ed.). (2005): *Oligarchs and oligopolies: new formations of global power*. New York, NY: Berghahn Books.

7. KAPFERER, B. - BERTELSEN, B. E. (Eds.). (2009): *Crisis of the state: war and social upheaval*. New York: Berghahn Books.
8. KAPFERER, B. - BERTELSEN, B. E. (2012): *Crisis of the state*. 2nd.ed. New York-Oxford: Berghahn Books
9. KRAEMER-EIS, H. - LANG, F. - GVETADZE, S. (2013): *European Small Business Finance Outlook*. Luxembourg, European Investment Fund. [online]. Dostupné z: http://www.european-microfinance.org/docs/emn_aisbl/vacancies/eif_wp_35.pdf
10. KUNWAR, R.M. et al. (2012): Sustainable Financing Mechanism for Sustainable Financing Mechanism. [online]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/257408502_Sustainable_Financing_Mechanism_for_Sustainable_Financing_Mechanism
11. LAMPERT, S. (2014): *Innovative Financing for Development: Scalable Business Models that Produce Economic, Social and Environmental Outcomes*. [online] [cit. 2017-4-29]. Dostupné z: http://leadinggroup.org/IMG/pdf/20140618_Innovative_Financing_for_Development_vF.pdf
12. RAKOVSKÝ, M. - ROMANČÍKOVÁ, E. (2007): *Inovatívne finančné nástroje ako základná programová stratégia financovania projektov štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu*. [online]. [cit. 2017-4-29]. Dostupné z: http://semafor.euke.sk/zbornik2007/pdf/rakovsky_romancikova.pdf
13. SANDOR, E. - SCOTT, S. - BENN, J. (2009): *Innovative financing to fund development: Progress and prospects. DCD Issues Brief, November*. Dostupné z: <http://www.oecd.org/dac/effectiveness/44087344.pdf>
14. SAXUNOVÁ, D. (2015): *Innovative financing mechanism in Global environment*. [online]. [cit. 2017-4-29], Dostupné z: http://ke.uniza.sk/sites/default/files/content_files/globalizationproceedingspart-ii_0.pdf
15. SAXUNOVÁ, D. (2017): Trends and evolutions of innovative financing mechanisms as a complement of the official development assistance. In: *The SANKALPA International Journal of Management Decisions*. - Vol. 2, Iss. 1-2, s. 83-100. - ISSN 2454-7425
16. WAMBOYE, E. - MOOKERJEE, R. (2014): Financial development and manufactured exports: the African experience. *International Journal of Economic Policy in Emerging Economies*, 7(1), 22. <https://doi.org/10.1504/IJEPEE.2014.059898>

ADDRESS & ©

doc. RNDr. Darina SAXUNOVÁ, Ph.D.
 Katedra ekonómie a financií
 Fakulta managementu
 Univerzita Komenského
 Odbojárov 10, 820 05 Bratislava 25
 Slovak Republic
e-mail: darina.saxunova@fm.uniba.sk

Ing. Gabriela ANTOŠOVÁ, Ph.D.
 Katedra cestovného ruchu
 Vysoká škola obchodní, o.p.s.
 Spálená 14, 110 00 Praha 1
 Czech Republic
e-mail: antosova@vso-praha.eu

SPOKOJENOST ZAMĚŠTNANCŮ A JEJICH PARTICIPACE NAZLEPŠOVÁNÍ JAKOSTI

Employee Satisfaction and Their Participation in Quality Improvement

Kateřina RAKOVÁ - Kateřina KOVÁŘOVÁ

Ústí nad Labem, Czech Republic

ABSTRAKT: Na základě dotazníkového šetření bude zjištěna celková pracovní spokojenost a spokojenost s jednotlivými aspekty práce zaměstnanců společnosti a jejich participace na zlepšování jakosti. K vyhodnocení dotazníku jsou využity metody popisné statistiky, chí kvadrát test nezávislosti a dvouvýběrový parametrický test. Dotazníkovým šetřením se ukázalo, že respondenti hodnotili jednotlivé aspekty pracovní spokojenosti spíše neutrálně. Celková spokojenost s prací byla srovnatelná s dosaženým vzděláním, nemá na ni ani vliv doba, po kterou zaměstnanci pracují ve společnosti. V šetření participace zaměstnanců do zlepšování jakosti bylo zjištěno, že úroveň zapojení zaměstnanců do zlepšování jakosti je na velmi dobré úrovni.

Bylo prokázáno, že doba, po kterou zaměstnanci pracují pro společnost, má vliv na znalost zaměstnanců jak pracovat s informacemi, dále na znalost správného používání nástrojů pro odvedení kvalitního výkonu práce, na dostatek času pro odvedení kvalitního výkonu práce a také na ochotu zaměstnanců diskutovat s vedením své návrhy na zlepšení pracovních postupů. Bylo zjištěno, že znalost pracovních postupů a znalost posuzování kvality naopak nezávisí na době, po kterou jsou zaměstnanci zaměstnaní ve společnosti.

Pouze spokojený zaměstnanec bude participovat na zlepšování jakosti. Proto je zásadní, aby management měl co nejpřesnější informace v této oblasti, a mohl tak plnit permanentní cíl neustálého zlepšování výkonnosti podniku.

Klíčová slova: zlepšování jakosti - spokojenost zaměstnanců – participace - norma ISO 9001

ABSTRACT: On the basis of a questionnaire survey, the overall employee job satisfaction will be found as well as satisfaction with particular aspects of work and their participation in quality improvement. Descriptive statistics, Chi-squared test of independence and a two-sample parametric test are used to evaluate the questionnaire. The questionnaire survey showed that respondents rated individual aspects of job satisfaction rather neutrally. Overall job satisfaction was comparable to the level of education achieved, nor is it influenced by the length of time which employees work in the company. The survey of employee participation in quality improvement found that the level of employee involvement in quality improvement is very good.

It was shown that the time which employees work for the company has the impact on employees' knowledge of how to work with information, on the correct use of quality-enhancing performance tools, on sufficient time for completing quality work performance, and on employees' willingness to discuss with their management suggestions to improve working procedures. On the other hand, it was found that knowledge of working procedures and knowledge of quality assessment does not depend on the length of time employees are employed in the company.

Only a satisfied employee will participate in quality improvement. Therefore, it is essential that management has the most accurate information in this area so that it can meet the permanent goal of continually improving business performance.

Key words: quality improvement – employee satisfaction – participation - ISO 9001 standards

ÚVOD

V důsledku rostoucí konkurence a globalizace trhu není možné prosperovat bez nabídky vysoce jakostních produktů či služeb, proto je jakost v současné době velmi důležitým předpokladem pro přežití a úspěšnost organizací v tomto konkurenčním prostředí.

Zavádění systémů managementu jakosti se stalo nezbytností pro zachování a zlepšování konkurenceschopnosti podniků na trhu a jejich stabilní ekonomický růst [7]. Do tohoto systému patří ISO normy řady 9000, z nichž nejznámější a zároveň nejpoužívanější je norma ISO 9001. Norma ISO 9001 vymezuje základní požadavky na systém řízení jakosti v jakémkoli podniku bez ohledu na jeho velikost či obor, ve kterém provozuje svou činnost. Požadavky této normy zahrnují i řešení, které umožní organizacím aplikovat princip neustálého zlepšování v praxi [17].

Četné průzkumy a názory odborníků potvrdily užitečnost systémů řízení jakosti v praxi [11, 3, 4, 5]. Existují však i kritické názory na problémy nebo nesrovnalosti doprovázející jejich zavádění, certifikace a údržbu [2, 8]. V této souvislosti je zvláště důležité úsilí zaměřené na zlepšení systémů řízení jakosti. Do procesů zlepšování jakosti je důležité zapojit také zaměstnance. Participace zaměstnanců na všech úrovních je velmi důležitá, neboť soubor jejich znalostí a dovedností je považován za velmi cenný kapitál, což může organizace využít ve svůj prospěch. Velmi důležitá je i spokojenost zaměstnanců s prací, jelikož spokojenější zaměstnanci podávají kvalitnější pracovní výkon, což má v konečném důsledku dopad i na celkovou výkonnost organizace. Zaměstnanci se rovněž musí cítit součástí dané organizace, to znamená, že každý pracovník zná svůj podíl na dosahování strategických cílů organizace, zároveň je nutné, aby zaměstnanci měli prostor pro vyjádření svých názorů [13].

Spokojení zaměstnanci podávají lepší výkony, což v konečném výsledku významně ovlivňuje nejen současnou, ale i budoucí výkonnost daného podniku. Systematické měření spokojenosti zaměstnanců rovněž napomáhá identifikovat příležitosti ke zlepšení systému managementu společnosti. Pro zjišťování spokojenosti zaměstnanců je třeba se zaměřit na tyto oblasti: vztahy na pracovišti, uspokojení z vlastní práce, pracovní prostředí, možnost dalšího rozvoje, úroveň vnitřní komunikace, zaměstnanecké výhody, jistota zaměstnání apod., [14]. Spokojený

zaměstnanec více participuje na zlepšování jakosti než nespokojený zaměstnanec. Tento poznatek vyplývá z analýzy zaměřené na komparaci produkce podniků, v kterých se management systematicky věnoval zabezpečení podmínek zvyšujících spokojenost zaměstnanců, a podniků, které v uvedené oblasti tomuto nevěnovaly žádnou pozornost. Na základě uvedeného vznikl předpoklad, že spokojenost zaměstnanců a zvyšování kvality produktů a služeb jsou spojené nádoby [10].

Lidský potenciál je rozhodujícím bohatstvím každé organizace, je třeba mu věnovat prvořadou pozornost. V moderní společnosti se neustále mění požadavky na znalosti i dovednosti člověka a jeho schopnost fungovat jako pracovní síla [1]. Pro dlouhodobé a neustálé zlepšování výkonnosti podniku je zásadní, aby management podniku věnoval maximální pozornost lidskému potenciálu, a to nejen z pohledu zásad ISO 9001.

METODIKA A CÍL

Hlavním cílem výzkumu je prostřednictvím písemného dotazníkového šetření zjistit spokojenost zaměstnanců a jejich participaci na zlepšování jakosti ve společnosti za účelem identifikovat příležitosti pro zlepšení stávajícího systému řízení jakosti.

Pro realizaci výzkumu byla vybrána akciová společnost Bombardier Transportation Czech Republic, a.s. se sídlem v České Lípě. Počet kmenových zaměstnanců k 31. 12. 2017 činil 732, z toho 452 dělníků a 280 technickohospodářských pracovníků.

Systém managementu jakosti dle normy ISO 9001 byl ve společnosti zaveden již v roce 1997. O tři roky později byl tento systém rozšířen o systém environmentálního managementu dle normy ISO 14001 a následně byla v roce 2004 provedena certifikace systému řízení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci dle OHSAS 18001. Poněvadž se tato společnost orientuje na výrobu kolejových vozidel, byl systém managementu jakosti dle normy ISO 9001 v roce 2011 doplněn o standard železničního průmyslu IRIS Rev.02. U jednotlivých systémů probíhá každé 3 roky re-certifikační audit, jehož cílem je vydání certifikátu na další tříleté období. Každý rok probíhají také dozorové audity. Ve společnosti jsou každoročně stanoveny cíle jakosti, které jsou ke konci roku vyhodnocovány v rámci roční zprávy Management review. Mezi hodnotící kritéria patří zejména spokojenost zákazníků, motivace zaměstnanců, vztahy s dodavateli, výsledky externích/interních auditů, výkonnost procesů a jakost produktu apod. [16]. Pro tento kvantitativní výzkum byla zvolena metoda písemného dotazníkového šetření, z něhož byla

získána primární data o spokojenosti zaměstnanců a jejich participaci na zlepšování jakosti produktů.

Do výběrového souboru bylo zahrnuto 160 dělníků společnosti Bombardier Transportation Czech Republic, a.s., přičemž dotazník vyplnilo a odevzdalo celkem 117 respondentů, návratnost tedy byla 73 %.

Dotazník byl rozdělen do tří částí. První část obsahuje 11 pětistupňových škálových otázek, kde respondenti vyjadřovali míru spokojenosti s jednotlivými aspekty pracovního života a také míru celkové spokojenosti s prací. Otázky v této části byly sestaveny pomocí manuálu pro měření a vyhodnocení úrovně spokojenosti zaměstnanců, vydaného Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí (dále jen VÚPSV) v roce 2007. Předmětem druhé části dotazníku je zkoumání, do jaké míry jsou zaměstnanci zapojeni do procesu zlepšování jakosti. Pro tento účel bylo zvoleno 10 výroků, kde respondenti odpovídali na čtyřstupňové škále. V poslední části dotazníku jsou obsaženy identifikační otázky o respondentech.

Spokojenost s jednotlivými aspekty práce a také spokojenost celková byla hodnocena pomocí aritmetického průměru. Byly zjišťovány také vztahy mezi celkovou spokojeností a věkem respondentů, dosaženým vzděláním a dobou, po kterou jsou respondenti zaměstnaní ve společnosti. Pro tento účel bude použit dvouvýběrový parametrický test o shodě dvou pravděpodobností. Otestování hypotéz proběhlo na základě chí-kvadrát testu nezávislosti. Byly testovány následující hypotézy:

H1: Podíl starších zaměstnanců, kteří jsou celkově spokojeni s prací, je vyšší než u mladších zaměstnanců, kteří jsou celkově spokojeni s prací.

H2: Celková spokojenost zaměstnanců s prací je napříč dosaženým vzděláním srovnatelná.

H3: Celková spokojenost s prací závisí na době, po kterou zaměstnanci pracují ve společnosti.

H4: Zda respondenti vědí, jak pracovat s informacemi pro zlepšení kvality práce závisí na době, po kterou jsou zaměstnaní ve společnosti.

H5: Na znalost pracovních postupů pro odvedení kvalitního výkonu práce má vliv doba, po kterou jsou respondenti zaměstnaní ve společnosti.

H6: Zda respondenti vědí, jak posuzovat kvalitu své práce závisí na době, po kterou jsou zaměstnaní ve společnosti.

H7: Znalost správného používání nástrojů pro kvalitní odvedení výkonu práce závisí na době, po kterou jsou respondenti zaměstnaní ve společnosti.

H8: Dostatek času pro odvedení kvalitního výkonu práce závisí na době, po kterou jsou respondenti zaměstnaní ve společnosti.

H9: Ochota respondentů diskutovat s vedením své návrhy na zlepšení pracovních postupů závisí na době, po kterou jsou zaměstnaní ve společnosti.

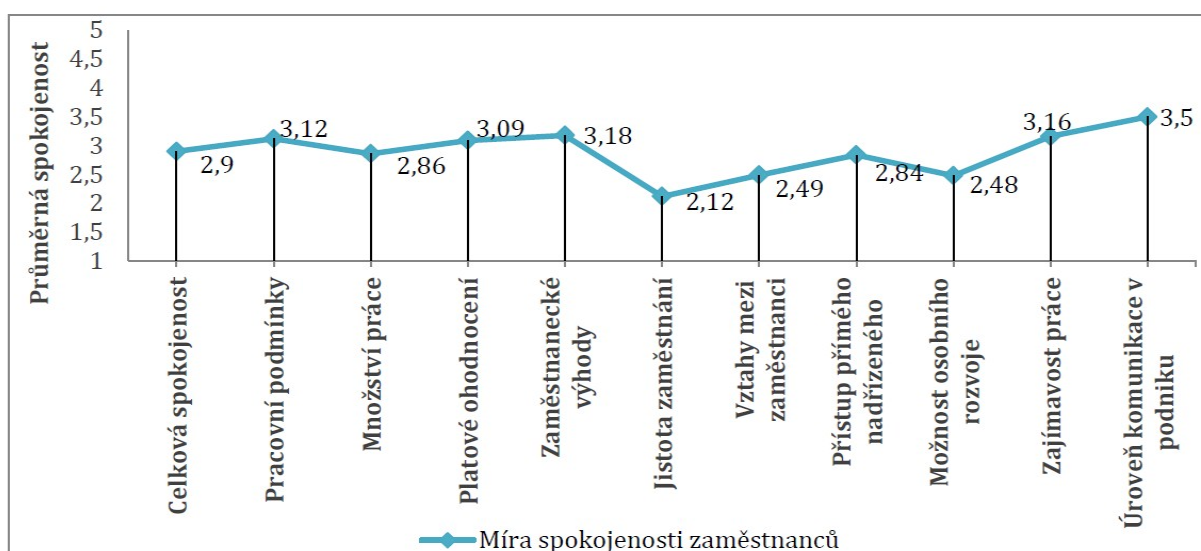
Pomocí funkce CHITEST v MS Excel byla poté vypočítána p-hodnota, na jejímž základě došlo na 5% hladině významnosti k zamítnutí či potvrzení nulové hypotézy. V případě prokázané závislosti byla pomocí Pearsonova kontingenčního koeficientu (C_p) určena síla této závislosti. C_p koeficient nabývá hodnot 0 – 1, přičemž čím blíže je výsledná hodnota C_p koeficientu 1, tím vyšší je závislost.

Zapojení zaměstnanců do zlepšování jakosti bylo hodnoceno pomocí relativních četností a aritmetického průměru u jednotlivých proměnných. Pomocí chí-kvadrát testu nezávislosti byl zkoumán vliv doby, po kterou zaměstnanci pracují pro tuto společnost, na jednotlivé aspekty participace zaměstnanců na zlepšování jakosti. Testovány byly výroky č. 2-5 a dále výroky č. 7, 8, 10, poněvadž pouze tyto výroky vyjadřují přímé zapojení zaměstnanců do zlepšování jakosti. Veškerá data byla následně zpracována v programovém prostředí Word a Excel.

VÝSLEDKY A DISKUSE

Pracovní spokojenost zaměstnance se odráží v mnoha směrech činnosti organizace, ovlivňuje kvalitu prostřednictvím pracovní výkonnosti zaměstnance, jeho loajality či fluktuace. Oblast pracovní spokojenosti patří neodmyslitelně k systému řízení a k trvalému udržení a zlepšování kvality dané výroby, kterou ovlivňuje z převážné většiny právě lidský faktor [6]. Spokojenost je velmi důležitou součástí trvale úspěšného vedení lidských zdrojů, avšak mimo jiné by měla být spokojenost individuálně udržována u všech zaměstnanců na vysoké úrovni a posilována tak, aby nedocházelo ke stagnaci výkonu jednotlivce [13]. Míra celkové spokojenosti zaměstnanců s prací včetně ostatních dílčích aspektů byla určena pomocí aritmetického průměru u jednotlivých proměnných. Tato metoda vyhodnocení byla zvolena na základě manuálu [18]. Hodnoty aritmetického průměru do 2,49 poukazují na spokojenost respondentů s prací. Hodnoty od 2,50 do 3,49 znamenají, že respondenti nejsou s jednotlivými aspekty nespokojeni a výsledky od 3,50 do 5 značí nespokojenost.

Graf č. 1. Míra spokojenosti zaměstnanců s jednotlivými dílčími aspekty práce.

Zdroj: Vlastní zpracování.

Na základě výsledků uvedených v grafu č. 1 lze pozorovat, že respondenti nejsou s prací celkově nespokojeni. Nespokojenost nebyla zaznamenána ani u pracovních podmínkách, množství práce, u platového ohodnocení, zaměstnaneckých výhod, u přístupu přímého nadřízeného a u zajímavosti práce. Nejvyšší spokojenost je patrná u jistoty zaměstnání, tento pozitivní výsledek pravděpodobně zapříčinil nedostatek pracovních sil ve společnosti, tudíž se zaměstnanci neobávají ztráty zaměstnání. Ohledně vztahů mezi zaměstnanci jsou respondenti spíše spokojeni, podobný výsledek je patrný i u spokojenosti s možností osobního rozvoje, kam se řadí zejména zvyšování kvalifikace. Negativní hodnocení je identifikováno pouze u spokojenosti s úrovní komunikace v podniku, se kterou jsou respondenti spíše nespokojeni.

Podobné zjištění se uvádí [12], když se monitorovala a sledovala spokojenost zaměstnanců ve společnosti zabývající se výrobou pro automobilový průmysl. U 150 respondentek byla monitorovaná a sledovaná celková spokojenost hodnocena v celkovém výsledku pozitivně pro společnost. Nejvyšší spokojenost byla zaznamenána s platovými podmínkami, pracovní dobou a jistotou zaměstnání. V ostatních aspektech spokojenosti nebyly zaznamenány závažnější nedostatky. Naopak nedostatky byly shledány právě v komunikaci s vedením podniku.

Dle [18] je vyšší celková pracovní spokojenost zpravidla zaznamenána u starších zaměstnanců. Na základě této skutečnosti byla stanovena pracovní hypotéza: H1: Podíl starších zaměstnanců, kteří jsou celkově spokojeni s prací, je vyšší než u mladších zaměstnanců, kteří jsou celkově spokojeni s prací. Otestování tohoto vztahu proběhlo pomocí

dvouvýběrového parametrického testu o shodě dvou pravděpodobností. Pro tento účel bylo nutné rozdělit respondenty do dvou skupin dle věku. První skupinu tvořili zaměstnanci ve věku od 19-40, druhá skupina představovala respondenty nad 41 let. Z těchto kategorií byli dále vybráni respondenti, kteří byli celkově alespoň spíše spokojeni s prací (tedy pouze hodnoty 1,2 na škále).

Tab. č. 1: Stanovené hypotézy, kritický obor a testové kritérium.

H0: $\pi_1 = \pi_2$	$W = (1,96; \infty)$
H1: $\pi_1 > \pi_2$	$T = 0,045$

Zdroj: Vlastní zpracování.

V tabulce č. 1 je uvedena nulová a alternativní hypotéza (H0 a H1), dále byl stanoven kritický obor (W) a proběhl výpočet testového kritéria (T). Je patrné, že testové kritérium neleží v kritickém oboru, tudíž na 5% hladině významnosti nelze zamítnout H0. Průzkum tedy neprokázal, že podíl starších zaměstnanců, kteří jsou celkově spokojeni s prací, je vyšší než u mladších zaměstnanců, kteří jsou celkově spokojeni s prací.

Tab. č. 2: Dále byly zkoumány následující dvě hypotézy:

Číslo hypotézy	Hypotéza	Výsledek
H2	Celková spokojenost zaměstnanců s prací je napříč dosaženým vzděláním srovnatelná	Nepotvrzena p-hodnota = 0,52914
H3	Celková spokojenost s prací závisí na době, po kterou zaměstnanci pracují ve společnosti.	Nepotvrzena p-hodnota 0,08757

Zdroj: Vlastní zpracování.

Na základě výsledků výzkumu tedy lze konstatovat, že celková spokojenost s prací je napříč dosaženým vzděláním srovnatelná. Průzkum dále neprokázal, že celková spokojenost s prací závisí na době, po kterou zaměstnanci pracují ve společnosti.

Na českém trhu byla v loňském roce míra spokojenosti českých zaměstnanců průměrně 54 %, přičemž celoevropský průměr je 60 %. Míra spokojenosti se liší mezi těmi, kteří pracují manuálně (40 %) a kteří pro práci využívají svůj intelekt (57 %), a to bez ohledu na obor. Ukazuje se, že spokojenost mírně ovlivňuje také velikost dané firmy. Zaměstnanci malých

společností jsou spokojenější než ti ve velkých korporacích. Míra spokojenosti se mění s rostoucím časem, který daný pracovník ve firmě setrvává. Asi nikoho nepřekvapí, že nejvíce spokojený je každý v počátcích pracovního poměru. Pak spokojenost pomalu klesá a na dně se ocitá mezi druhým a třetím rokem zaměstnání. Poté opět zpravidla vzrůstá a při překročení desátého roku se začíná vracet k počátečním hodnotám [9].

V tabulce č. 3 je uvedeno hodnocení jednotlivých výroků respondenty, související s participací zaměstnanců na zlepšování jakosti. Zda společnost poskytuje pravidelná školení pro zlepšení výkonu práce zaměstnanců, souhlasí 80 % respondentů, což je velmi pozitivní výsledek. Stejně tak pokud jsou hrdí na to, že jsou součástí společnosti, a věří, že společnost, pro kterou pracují, je pro někoho s jejich vzděláním a zkušenostmi jedním z nejlepších zaměstnavatelů.

Velmi kladné hodnocení je patrné také u výroků 2–6, přičemž nejlepší výsledek je zaznamenán u znalosti pracovních postupů, posuzování kvality práce a také u používání potřebného vybavení pro kvalitní výkon práce, kde byl naměřen nejnižší průměr s hodnotou 1,5. Spíše negativně naopak respondenti hodnotili dva poslední výroky. Své návrhy na zlepšení pracovních postupů diskutuje s vedením pouze 31 % respondentů. S tím, zda je na pracovišti dostatečné množství pracovníků ke zvládnutí požadovaného výkonu práce, souhlasí pouze 29 % respondentů. Tento postoj je pravděpodobně odrazem nedostatku pracovních sil, se kterým se společnost v současné době potýká [15].

Tab. č. 3: Výsledky zapojení zaměstnanců do zlepšování jakosti.

	Participace zaměstnanců na zlepšování jakosti	Souhlasí	Nesouhlasí	Průměr
1	Společnost pravidelně poskytuje školení pro zlepšování kvalitního výkonu mé práce.	80%	20%	1,92
2	Mám dostatečné množství informací, které potřebuji pro kvalitní výkon své práce.	79%	21%	1,97
3	Vím, jak s těmito informacemi pracovat pro zlepšení práce.	81%	19%	1,83
4	Znám pracovní postupy a vím, kde najít potřebné informace ke kvalitnímu provedení práce.	90%	10%	1,63
5	Vím, jak posuzovat kvalitu své práce.	87%	13%	1,63
6	Mám k dispozici všechny potřebné nástroje pro	87%	13%	1,63

	kvalitní výkon své práce.			
7	Vím, jak tyto nástroje používat pro kvalitní odvedení své práce.	91%	9%	1,50
8	Mám dostatek času pro odvedení kvalitního výkonu své práce.	69%	31%	2,30
9	Na pracovišti je dostatek pracovníků ke zvládnutí požadovaného kvalitního výkonu práce.	29%	71%	2,81
10	Diskutuji s vedením své návrhy na zlepšení pracovních postupů.	31%	69%	2,85

Zdroj: Vlastní zpracování.

Postoje respondentů ohledně jejich zapojování do zlepšení jakosti se ovšem mohou lišit v závislosti na době, po kterou jsou zaměstnání v této společnosti. Z tohoto důvodu byl pomocí chí-kvadrát testu nezávislosti zkoumán vliv doby, po kterou zaměstnanci pracují pro tuto společnost, na jednotlivé aspekty participace zaměstnanců na zlepšování jakosti.

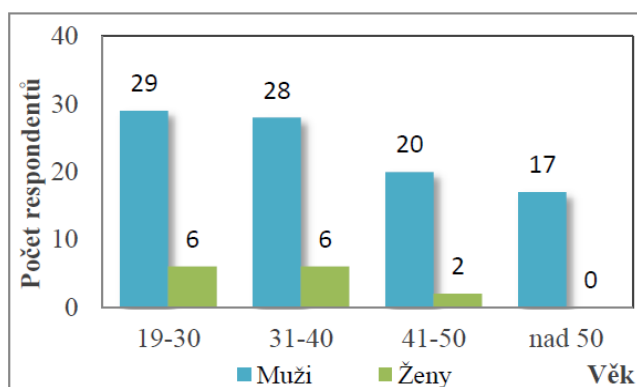
Tab. č. 4: Testování hypotéz na jednotlivé aspekty participace zaměstnanců.

Číslo hypotézy	Hypotéza	Výsledek
H4	Zda respondenti vědí, jak pracovat s informacemi pro zlepšení kvality práce závisí na době, po kterou jsou zaměstnání ve společnosti.	Potvrzena P-hodnota = 0,0078 Cp koeficient = 0,34
H5	Na znalost pracovních postupů pro odvedení kvalitního výkonu práce má vliv doba, po kterou jsou respondenti zaměstnání ve společnosti.	Nepotvrzena P-hodnota = 0,158
H6	Zda respondenti vědí, jak posuzovat kvalitu své práce závisí na době, po kterou jsou zaměstnání ve společnosti.	Nepotvrzena P-hodnota = 0,239
H7	Znalost správného používání nástrojů pro kvalitní odvedení výkonu práce závisí na době, po kterou jsou respondenti zaměstnání ve společnosti.	Potvrzena P-hodnota = 0,03 Cp koeficient = 0,25
H8	Dostatek času pro odvedení kvalitního výkonu práce závisí na době, po kterou jsou respondenti zaměstnání ve společnosti.	Potvrzena P-hodnota = 0,048 Cp koeficient = 0,28
H9	Ochota respondentů diskutovat s vedením své návrhy na zlepšení pracovních postupů závisí na době, po kterou jsou zaměstnání ve společnosti.	Potvrzena p-hodnoty = 0,02 Cp koeficient = 0,31

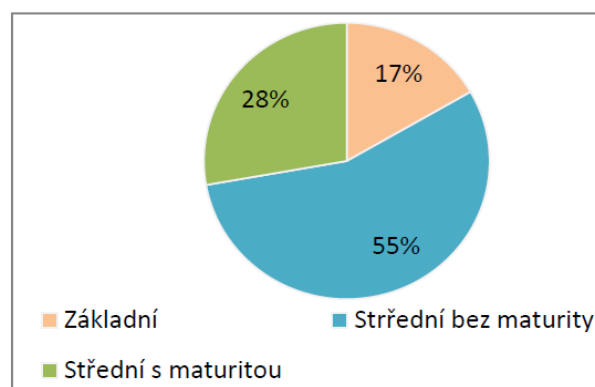
Zdroj: Vlastní zpracování.

Z uvedených testovaných hypotéz se nepotvrdily pouze dvě, a to, zda na znalost pracovních postupů pro odvedení kvalitního výkonu práce má vliv doba, po kterou jsou respondenti zaměstnání ve společnosti, a zda respondenti vědí, jak posuzovat kvalitu své práce závisí na době, po kterou jsou zaměstnání ve společnosti. U hypotéz znalost správného používání nástrojů pro kvalitní odvedení výkonu práce závisí na době, po kterou jsou respondenti zaměstnání ve společnosti a dostatek času pro odvedení kvalitního výkonu práce závisí na době, po kterou jsou respondenti zaměstnání ve společnosti, byla prokázána nízká závislost Cp koeficient = 0,25 a Cp koeficient = 0,28. U posledních dvou hypotéz, zda respondenti vědí, jak pracovat s informacemi pro zlepšení kvality práce závisí na době, po kterou jsou zaměstnání ve společnosti Cp koeficient = 0,34, a ochotou respondentů diskutovat s vedením své návrhy na zlepšení pracovních postupů závisí na době, po kterou jsou zaměstnání ve společnosti Cp koeficient = 0,31, byla prokázána střední závislost [15].

Graf č. 2: Struktura respondentů dle věku a pohlaví.

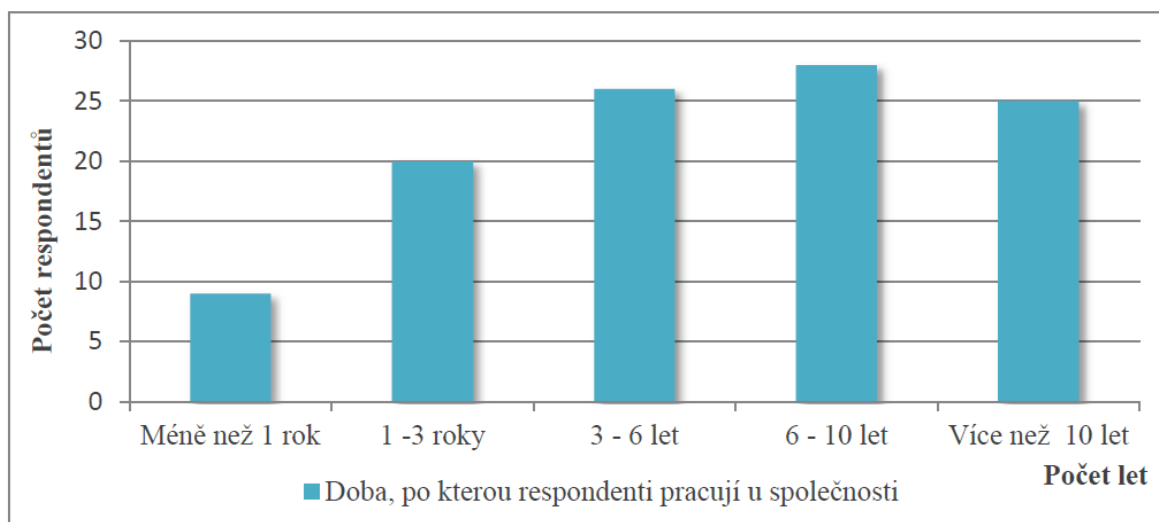
Graf č. 3: Dosažené vzdělání respondentů.

Zdroj: Vlastní výsledky.

Z grafu č. 2 je zřejmé, že nejpočetnější skupinu respondentů tvořili muži ve věkové kategorii 19-30 let s počtem 29 a 31-40 let s počtem 28. Zastoupení žen bylo v celém výběrovém souboru velmi nízké a tvořily pouze 13% podíl ze 108 dotazovaných. Tato skutečnost je dána tím, že celkové zastoupení žen na dělnických pozicích je ve společnosti velmi nízké. Z grafu č. 3 je patrné, že převažují respondenti se středním vzděláním bez maturity s 55% podílem z celkového počtu dotazovaných. Střední vzdělání s maturitou má 28 %. Nejméně jsou zastoupeni respondenti se základním vzděláním, kteří představují 17 % z celkového počtu respondentů.

Graf č. 4: Zastoupení respondentů dle doby, po kterou pracují pro společnost.

Zdroj: Vlastní zpracování.

Další charakteristikou byla doba, po kterou respondenti pracují pro společnost. Nejvíce respondentů je ve společnosti zaměstnáno 6-10 let, další početnou skupinu tvoří zaměstnanci, kteří zde pracují 3-6 let. Skupina respondentů, kteří jsou zde zaměstnáni nejdéle, obsadila třetí místo s počtem 25. Méně než 1 rok zde pracuje pouze 9 respondentů, a jedná se tak o skupinu s nejmenším zastoupením (graf č. 4).

ZÁVĚR

Z výsledků dotazníkového šetření vyplynulo, že zaměstnanci k jednotlivým aspektům pracovní spokojenosti zaujímají spíše neutrální postoj. Nejvíce byli zaměstnanci spokojeni s jistotou zaměstnání, se vztahy mezi zaměstnanci na pracovišti a s možností osobního rozvoje. Nespokojení naopak byli s úrovní vnitřní komunikace v podniku.

Byla vyvrácena hypotéza, že podíl starších zaměstnanců, kteří jsou celkově spokojeni s prací, je vyšší než u mladších zaměstnanců, kteří jsou celkově spokojeni s prací. Celková spokojenost respondentů s prací je srovnatelná napříč dosaženým vzděláním. Dále nebylo prokázáno, že by na celkovou pracovní spokojenost měla vliv doba, po kterou zaměstnanci pracují pro tuto společnost.

V šetření participace zaměstnanců do zlepšování jakosti bylo zjištěno, že úroveň zapojení zaměstnanců do zlepšování jakosti je na velmi dobré úrovni. Nejlepší výsledek byl

zaznamenán u znalosti pracovních postupů, posuzování kvality práce a také u znalosti používání potřebného vybavení pro kvalitní výkon práce. Nedostatečná byla naopak ochota zaměstnanců diskutovat s vedením své návrhy na zlepšení pracovních postupů, kdy pouze 31 % respondentů uvedlo, že s vedením své návrhy na zlepšení diskutuje. Respondenti také shledávají nedostatečným počet pracovníků, který je nutný pro zvládnutí kvalitního výkonu práce.

Na základě výsledků chí-kvadrát testu nezávislosti bylo prokázáno, že doba, po kterou zaměstnanci pracují pro společnost, má vliv na znalost zaměstnanců jak pracovat s informacemi, dále na znalost správného používání nástrojů pro odvedení kvalitního výkonu práce, na dostatek času pro odvedení kvalitního výkonu práce a také na ochotu zaměstnanců diskutovat s vedením své návrhy na zlepšení pracovních postupů. Pomocí stejného testu bylo zjištěno, že znalost pracovních postupů a znalost posuzování kvality naopak nezávisí na době, po kterou jsou zaměstnanci zaměstnaní ve společnosti.

Pouze spokojený zaměstnanec bude participovat na zlepšování jakosti. Proto je zásadní, aby management měl co nejpřesnější informace v této oblasti, a mohl tak plnit permanentní cíl neustálého zlepšování výkonnosti podniku.

POUŽITÁ LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE

1. ARMSTRONG, M. - PHILLIPS, B. (2007): *Řízení lidských zdrojů: nejnovější trendy a postupy: 10. vydání*. 1. vydání. Praha: Grada.
2. BOIRAL, Cf. O N. - AMARA, N. (2009): *Paradoxes of ISO Performance: A Configurational Approach*, *The Quality Management Journal*“, 3, pp. 36-60.
3. CASADESUS, A. - GIMENEZ, G. - HERAS, I. (2001): *Benefits of ISO 9000 in Spanish industry*, *“European Business Review”*, 6, pp. 327- 335.
4. FONS, L. A. (2011): *Measuring economic effects of quality management systems*, *“The TQM Journal”*, 4/, pp. 458 – 474.
5. FOTOPOULOS, Ch. V. - PSOMAS, E. L. – VOUZAS, F. K. (2010): *Investigating total quality management practice’s inter-relationships in ISO 9001:200 certified organizations*, *“The TQM Journal”*, 5, pp. 503 – 515.
6. HORVÁTHOVÁ, P. - BLÁHA, J. - ČOPÍKOVÁ, A. (2016): *Řízení lidských zdrojů: nové trendy*. Praha: Management Press.
7. ISMYRLIS, V., - MOSCHIDIS, O. (2015). *The effects of ISO 9001 certification on the performance of Greek companies*. *TQM Journal*, 27(1), 150. doi: 10.1108/TQM-07-2013-0091.
8. KARAPETROVIC, S. - CASADESUS, M. - SAIZARBITORIA, Fa, I. (2010): *What happened to the ISO 9000 lustre? An eight-year study*, *“Total Quality Management & Business Excellence”*3, pp. 245 – 26.
9. KUČERA, L. (2017): *Platový průzkum Hays. Pracovní trh v roce 2017*, http://www.hays.cz/cs/groups/hays_common/@cz/@content/documents/digitalasset/hays_1854406.pdf

10. KRÁSNA, S. (2015): *Pracovní spokojnosť zamestnancov na trhu práce v podmienkach SR*. Dubnice nad Váhom, 1. Vydání, pp.104
11. LEE, T. -. LEUNG, H. - CHAN, K. (1999): *Improving quality management on the basis of ISO 9000*, "The TQM Magazine", 2, pp. 88 – 94.
12. MÁCHALLOVÁ, A. (2017): *Monitoring a měření spokojenosti zaměstnanců ve společnosti zabývající se výrobou pro automobilový průmysl*. Bakalářská práce, VÚT Ostrava, s. 51.
13. NENADÁL, J. (2008). *Moderní management jakosti: principy, postupy, metody*. Praha: Management Press.
14. NENADÁL, J. (2016). *Systémy managementu kvality: co, proč a jak měřit?*. Praha: Management Press.
15. RAKOVÁ, K. (2019): *Měření jakosti a jeho vliv na výkonnost podniku*. Bakalářská práce UJEP, s. 80
16. THOMAYER, M. [Prezentace]. (2017): *Quality management system*.
17. VEBER, J. (2007): *Řízení jakosti a ochrana spotřebitele* (2. aktualiz. vyd.). Praha: Grada.
18. VÝZKUMNÝ ÚŘAD PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (2007): *Spokojenost zaměstnanců: Manuál pro měření a vyhodnocení úrovně spokojenosti zaměstnanců*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. Retrieved September 29, 2018, from <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/manual.pdf>

ADDRESS & ©

doc. Ing. Kateřina KOVÁŘOVÁ, Ph.D.
 Katedra ekonomie a managementu
 Fakulta sociálně ekonomická
 Univerzita Jana Evangelisty Purkyně
 Moskevská 54, 400 96 Ústí nad Labem
 Czech Republic
kovarovak@g.ujep.cz

Bc. Kateřina RAKOVÁ
 Katedra ekonomie a managementu
 Fakulta sociálně ekonomická
 Univerzita Jana Evangelisty Purkyně
 Moskevská 54, 400 96 Ústí nad Labem
 Czech Republic
st74267@students.ujep.cz

VLIV MONETÁRNÍ POLITIKY NA TVORBU HRUBÉHO FIXNÍHO KAPITÁLU V ČESKÉ REPUBLICE

Impact of Monetary Policy on Level of Gross Fixed Capital in Czech Republic

Erika URBÁNKOVÁ – David KRÍŽEK – Josef BRČÁK

Praha, Czech Republic

ABSTRAKT: V příspěvku je hodnocen vliv monetární politiky prostřednictvím úrokových sazeb České národní banky na tvorbu hrubého fixního kapitálu a hrubé přidané hodnoty v České republice. Cílem příspěvku je zhodnotit sílu a směr závislosti mezi úrokovými sazbami a ukazateli výkonnosti ekonomiky. Dílčím cílem je zhodnotit závislost vybraných proměnných. Sekundární data pro korelační a regresní analýzu byla získána z Českého statistického úřadu a České národní banky, přičemž je sledována časová řada za období 2002-2017.

Klíčová slova: Česká republika – Česká národní banka – úrokové sazby – monetární politika - hrubý fixní kapitál – hrubá přidaná hodnota

ABSTRACT: The paper evaluates the impact of the Czech National Bank's interest rates on gross fixed capital formation and gross value added in the Czech Republic. The aim of the paper is to evaluate the strength and the direction of dependence between interest rates and economic performance indicators. The partial aim is to evaluate the dependence of selected variables. Secondary data for correlation and regression analysis are obtained from the Czech Statistical Office and the Czech National Bank, with the time scale 2002-2017.

Key words: Czech Republic – Czech National Bank – interest rates – monetary policy – gross fixed capital – gross value added

ÚVOD

Monetární politika prochází neustálým vývojem a je třeba nadále sledovat, jakým směrem se jednotlivé koncepce řízení jejích prostředků ubírají, jen tak jsou ekonomové schopni posoudit, zda daná nová opatření slouží ke svému účelu a zda asymetrické negativní dopady některých politik centrální banky nepřevyšují výnosy z těchto kroků. J. M. Keynes (1964) ve své době předpokládal, že úspory jsou přeměňovány beze zbytku na investice při ideální úrokové míře. Tedy, že nespotebovaná část disponibilního důchodu jednotlivců je využita na investice, a celý produkt je tak rozdělen na dvě části. Úroková míra je tím faktorem, který ovlivňuje rozhodování jednotlivce o tom, jak naloží se svým důchodem. Blinder et al. (2008) analyzují jeden z nástrojů centrálních bank - komunikaci a otevřenost

prostřednictvím jednoho z významných nástrojů, úrokové míry. Jejich studie může přispět k lepšímu pochopení nástroje centrální banky v podobě úrokové sazby, neboť „... úroková sazba je jedním z nejdůležitějších nástrojů, kterými měnová politika provádí svou měnovou politiku“ a lze diskutovat, zda se skutečně jedná o správný a efektivní prostředek s ohledem na stimulaci investiční aktivity. Za zmínku stojí práce autorského kolektivu Duan et al. (2014), která opět vychází z předpokladu o dopadech změn úrokových sazeb centrálních bank. Tyto důsledky autoři zkoumají na vybraných makroekonomických indikátorech (index spotřebitelských cen, hrubý domácí produkt a míra nezaměstnanosti). Ačkoliv se zabývají kauzálním vztahem úrokových měr, vybraných faktorů a indikátorů, přímý vliv změn úrokových sazeb na investiční prostředí není zkoumán a není z jejich výzkumů zřejmé, zda a z jak velké části jsou investice ovlivněny úrokovými sazbami centrálních bank. Nákladem investice je úrok. (Samuelson 2007) Komerční banky úrokovou míru odvozují od úrokových měr stanovených centrální autoritou daného státu. Rozlišována je diskontní sazba, dvoutýdenní repo sazba, lombardní sazba a sazba PRIBOR. Spodní hranici tvoří tzv. *diskontní sazba*, tedy úroková sazba, kterou centrální banky poskytují bankovním institucím pro diskontování přebytečné likvidity uložené u centrální banky. Sazba, za kterou centrální banka nabízí své cenné papíry na finančním trhu nebo je naopak odkupuje, se nazývá *repo sazba* a představuje střední hodnotu úrokových sazeb. Horní hranici určuje tzv. *lombardní sazba* za poskytnutí lombardního úvěru proti zástavě cenných papírů centrální bankou komerčním bankám. Diskontní sazba i lombardní sazba mohou významně ovlivnit úroveň úrokových sazeb obchodních bank. Sazba při obchodování mezi komerčními bankami se nazývá mezibankovní úroková sazba, tzv. *PRIBOR (Prague Interbank Offered Rate)*. (Revenda 2011) Dalšími faktory mimo výše úrokových měr, které investice ekonomických subjektů ovlivňují, jsou pak očekávání firem a poptávka po výstupu dané firmy po realizování investice.

METODIKA A CÍL

Příspěvek si klade za cíl zhodnotit pomocí korelační analýzy sílu a směr závislosti mezi úrokovými sazbami České národní banky a tvorbou hrubého fixního kapitálu a objemem hrubé přidané hodnoty v ČR. Dílčím cílem je pomocí regresní analýzy zhodnotit vztah mezi vybranými úrokovými sazbami a tvorbou hrubého fixního kapitálu a objemem hrubé přidané hodnoty v ČR. Sledováno je časové období 2002-2017.

Zdrojem sekundárních dat je jednak Český statistický úřad (ČSÚ), který vykazuje údaje o výkonnosti ekonomiky v sekci s názvem Národní účty, a jednak Česká národní banka (ČNB), která sdružuje údaje o úrokových sazbách a monetární politice v sekcích ARAD a Statistiky. Sekundární data získaná z Českého statistického úřadu mají formu průměrných ročních dat. Sekundární data získaná z České národní banky jsou sledována k 31. 12. daného roku. Je zkoumána síla a směr závislosti dvou proměnných bez časového zpoždění a dále vliv nezávislé proměnné na závislou proměnnou. Data vstupují do analýz v absolutních hodnotách. Korelační analýza představuje vzájemný vztah mezi dvěma veličinami a měří sílu a směr jejich závislosti. Předpokládá se, že obě sledované veličiny jsou spojitě.

Korelační koeficient:

- a) nabývá hodnot od $<1; +1>$, které značí perfektní lineární vztah (nepřímou nebo přímou závislost);
- b) je nezávislý na jednotkách původních proměnných, je bezrozměrný;
- c) je platný pouze v rozmezí daném použitými daty;
- d) výrazná odlišnost od nuly nemusí být důkazem funkčního vztahu proměnných.

Korelační koeficient v absolutní hodnotě, potažmo závislost mezi proměnnými lze interpretovat následovně: a) 0 až 0,3 slabá závislost, b) 0,3 až 0,8 střední závislost, c) 0,8 až 1 silná závislost. Matematické vyjádření Pearsonova korelačního koeficientu (Artl, Artlová a Rublíková 2002):

$$r = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 \sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}}, \quad (1)$$

Kde: x, y jsou naměřené hodnoty první a druhé proměnné; \bar{x} je aritmetický průměr prvních měření; \bar{y} je aritmetický průměr druhých měření; n počet pozorování.

Pomocí regresní analýzy je popsána závislost určité kvantitativní proměnné na jedné či více kvantitativních proměnných, přičemž je předem dáno, která proměnná je nezávislá (vysvětlující) a která proměnná je závislá (vysvětlovaná). V příspěvku je využita jednoduchá regrese, která popisuje závislost vysvětlované proměnné pouze na jedné vysvětlující proměnné, a vybraná funkce je lineární. Lineární regresní funkce je matematicky zapsána následovně: $Y = \beta_0 + \beta_1 X$. Proměnná Y je závislá proměnná, proměnná β_0 je konstanta (parametr, který určuje polohu přímky), proměnná β_1 je regresní koeficient (parametr, který

určuje směrnici přímky), proměnná X je nezávislá proměnná. Odhad parametrů je prováděn na základě metody nejmenších čtverců. Tato metoda aproximuje jednorozměrná data přímkou, která má nejmenší součet druhých mocnin z rozdílu předpovědi. Verifikace statistické významnosti parametrů je hodnocena na základě t-testu a p-hodnoty příslušného testu významnosti. Dílčí t-testy o hodnotách parametrů regresní funkce testují oprávněnost zanesení vysvětlující proměnné do regresního modelu. Je stanovena nulová hypotéza ve tvaru $H_0: \beta_i=0$ a je testováno, zda je regresní parametr významně odlišný od nuly. Zamítnutí nebo potvrzení nulové hypotézy bude prováděno na základě p-hodnoty. Pokud hladina významnosti alfa (alfa=0,05) bude větší než uvedená hodnota p, bude nulová hypotéza zamítnuta a v tom případě je daný parametr v modelu statisticky významný. Koeficient determinace představuje míru těsnosti lineární závislosti a násoben stem udává, z kolika procent jsou změny závisle proměnné vysvětlitelné zvolenou lineární regresní funkcí, lze jej tedy interpretovat jako shodu modelu s daty. Celý model lze dále hodnotit na základě F-testu. Významnost F se tedy týká významnosti modelu jako celku (je testována nulová hypotéza, že všechny regresní koeficienty kromě absolutního členu jsou nulové). Pokud je tato hodnota menší než zvolená hladina významnosti (0,05), pak je model statisticky významný. (Artl, Artlová a Rublíková 2002) Pro korelační a regresní analýzu dat byl využit program Microsoft Excel a jeho nástroj Analýza dat.

VÝSLEDKY A DISKUSE

Lze vycházet z ekonomického předpokladu, že si centrální banky zachovávají určitou formu nezávislosti a při svém rozhodování o výši úrokových měr přímo ovlivňují také výkonnost ekonomiky. Čím nižší bude úroková míra, tím více poroste spotřební a investiční činnost podpořená levnějšími úvěry. To zapříčiní i růst cen aktiv a růst hrubé přidané hodnoty v odvětvích národního hospodářství a zvýšení tvorby hrubého fixního kapitálu. Pro zkoumání tohoto vlivu bylo vybráno několik makroekonomických proměnných, které jsou deklarovány v následující tabulce č. 1, společně se zkratkami využívanými v analýzách a s měrnými jednotkami.

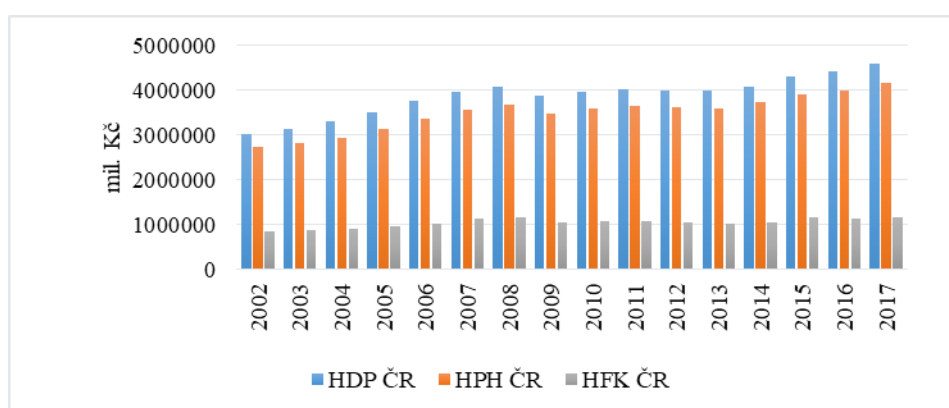
Tab. č. 1: Deklarace makroekonomických proměnných.

Zkratka	Proměnná	Jednotky
HDP	Hrubý domácí produkt, s. c. (rok 2010)	mil. Kč
HPH	Hrubá přidaná hodnota, s. c. (rok 2010)	mil. Kč
HFK	Hrubý fixní kapitál, s. c. (rok 2010)	mil. Kč
US1	Diskontní sazba	%
US2	Lombardní sazba	%
US3	Repo sazba - 2 týdny	%
US4	PRIBOR - 7 dní	%

Zdroj: Vlastní zpracování.

V následujícím grafu č. 1 je zobrazen vývoj ukazatelů výkonnosti ekonomiky za období 2002 až 2017, jedná se o průměrná roční data v mil. Kč a ve stálých cenách, kdy referenčním rokem byl rok 2010.

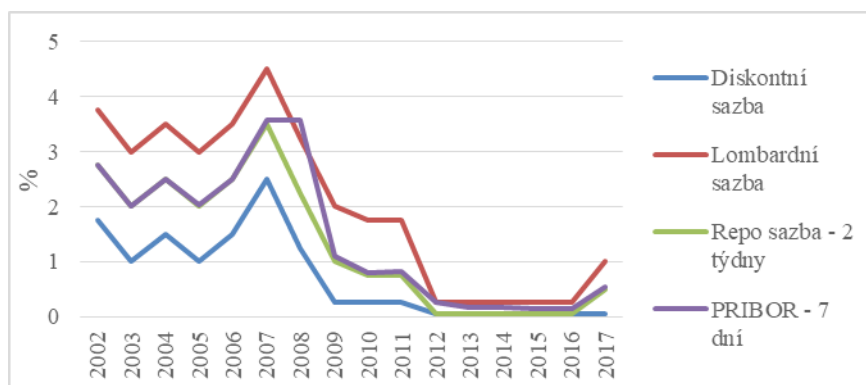
Graf č. 1: Vývoj hrubého domácího produktu (HDP), hrubé přidané hodnoty (HPH) a hrubého fixního kapitálu (HFK) v ČR v letech 2002-2017 v mil Kč.

Zdroj: Data ČSÚ - Národní účty, vlastní znázornění.

Z vývoje ukazatelů v čase je patrné, že do roku 2008 mají všechny veličiny rostoucí trend, reálný hrubý domácí produkt v tomto roce činil 4,07 bilionů Kč, hrubá přidaná hodnota 3,7 bilionů Kč a hrubý fixní kapitál byl ve výši 1,2 bilionu Kč. Ekonomická recese měla na vývoj makroekonomických veličin významný vliv, mezi roky 2008 a 2009 došlo k poklesu reálného HDP o 4,8 %, poklesu hrubé přidané hodnoty o 5,4 % a poklesu hrubého fixního kapitálu dokonce o 10,1 %. Hrubý fixní kapitál vykazoval nejvýraznější meziroční změny. Mírnější pokles u všech sledovaných veličin pokračoval i v letech 2012 a 2013, přičemž od roku 2014 docházelo k expanzivnímu vývoji české ekonomiky, který byl nejsilnější v roce 2015, kdy meziroční růst HDP činil 5,3 %, růst hrubé přidané hodnoty 4,7 % a růst hrubého fixního kapitálu 10,2 %. Česká národní banka reagovala na ekonomickou recesi v roce 2008 monetární expanzí, kdy postupně snižovala až do roku 2016 úrokové sazby až na minima (graf č. 2).

Graf č. 2: Vývoj úrokových sazeb určených ČNB v ČR, v letech 2002-2017 (k 31. 12.), v %.

Zdroj: Data ČNB - ARAD, vlastní znázornění.

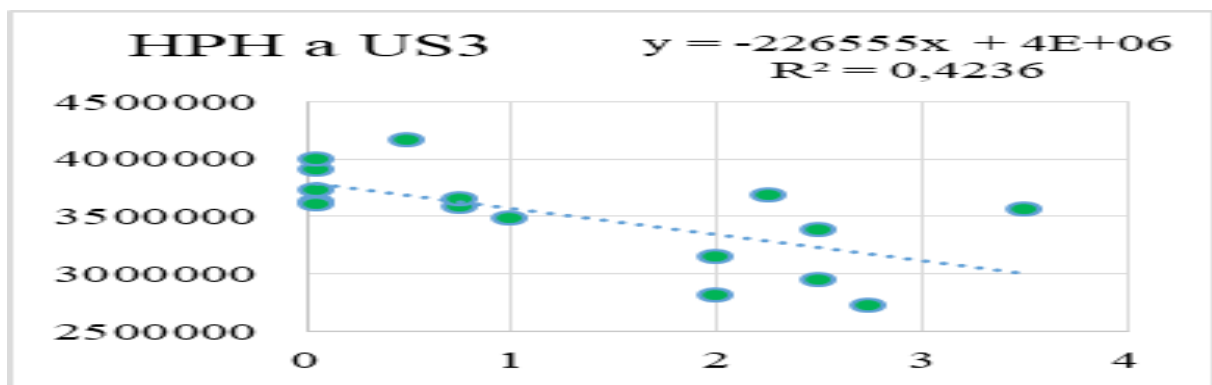
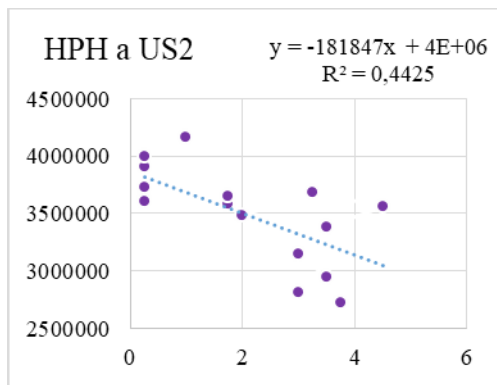
Diskontní sazba je úroková sazba, kterou centrální banky poskytují bankovním institucím pro diskontování přebytečné likvidity uložené u centrální banky, a je ze tří sledovaných sazeb stanovována nejnižší, v roce 2007 (k 31. 12.) činila 2,5 %. Sazba, za kterou centrální banka nabízí své cenné papíry na finančním trhu, nebo je naopak odkupuje, tedy dvoutýdenní repo sazba, činila 3,57 % a sazba, za kterou centrální banka poskytuje úvěr komerčním bankám, tedy lombardní sazba, činila 4,5 %. Od roku 2008 došlo k postupnému snižování sazeb až na minimální hodnoty v roce 2012, které poté centrální banka ponechala

od roku 2012 až do roku 2016 na stejné úrovni (diskontní sazba a dvoutýdenní repo sazba činily 0,05 % a lombardní sazba činila 0,25 %). V roce 2017 zůstala stále diskontní sazba na úrovni 0,05 %, ovšem dvoutýdenní repo sazba mírně vzrostla na 0,5 % a lombardní sazba vzrostla na 1 %. Mezibankovní sazba PRIBOR prakticky s velmi mírnými odchylkami kopíruje dvoutýdenní repo sazbu, oproti níž se v roce 2008 držela stejně jako v roce 2007 na hodnotě 3,57 %.

Korelační analýza měří sílu a směr závislosti mezi sledovanými proměnnými. V případě hrubé přidané hodnoty byl nejsilnější nepřímý vztah zjištěn u vazby s lombardní sazbou (US2), a to -0,66; poté s dvoutýdenní repo sazbou (US3), a to -0,65, a dále s diskontní sazbou (US1), a to -0,60 a v poslední řadě se sazbou PRIBOR (US4), a to -0,59. U všech vztahů hrubé přidané hodnoty s úrokovými sazbami se jedná o středně silnou nepřímou závislost. V případě hrubého fixního kapitálu a úrokových sazeb se projevil spíše slabý nepřímý vztah. Tato veličina vykazuje s diskontní úrokovou sazbou nepřímou závislost -0,33 (US1); s lombardní sazbou -0,46 (US2); s dvoutýdenní repo sazbou -0,39 (US3) a se sazbou PRIBOR hodnotu -0,27 (US4).

Pro znázornění párových vztahů v bodových grafech byly vybrány ty proměnné, které vykazují nejsilnější závislost sledovaných znaků. V grafu č. 3 je na ose y zanesena závislá proměnná hrubá přidaná hodnota (ve s. c., v mil Kč) a na osu x je zanesena nezávislá proměnná úroková sazba (v %) – v levém grafu lombardní sazba a v pravém grafu dvoutýdenní repo sazba.

Graf č. 3: Párové vztahy hrubé přidané hodnoty (s. c., v mil. Kč) a úrokových sazeb (v %), v ČR v letech 2002-2017.

Zdroj: Data ČSÚ, ČNB; vlastní výpočet v programu Microsoft Excel.

Vyšší hodnotu koeficientu determinace vykazuje vztah mezi hrubou přidanou hodnotou a lombardní sazbou (US2) a udává, z kolika procent jsou změny závisle proměnné vysvětleny nezávislou proměnou pomocí lineárního trendu (zde ze 44 %). Lineární regresní rovnice je ve tvaru:

$$\text{HPH (s. c., v mil. Kč)} = -181847 * \text{Lombardní sazba} + 4\text{E}+06.$$

Lineární regresní rovnice a regresní koeficient u tohoto vztahu značí, že pokud by se zvýšila úroková sazba o 1 %, poklesne hrubá přidaná hodnota o 181 847 mil. Kč. V případě dvoutýdenní repo sazby (US3) je model proložením lineární přímkou vysvětlen ze 42 % a v případě, že by se zvýšila úroková sazba o 1 %, tak se hrubá přidaná hodnota sníží o 226 555 mil. Kč. Parametry v obou regresních rovnicích, tedy obě konstanty (absolutní člen) a nezávislé proměnné úrokové sazby, jsou na základě vyhodnocení p-hodnot statisticky významné ($\alpha_{0,05} > p$ -hodnota a tedy H_0 zamítáme) a taktéž i celý model na základě významnosti F-testu.

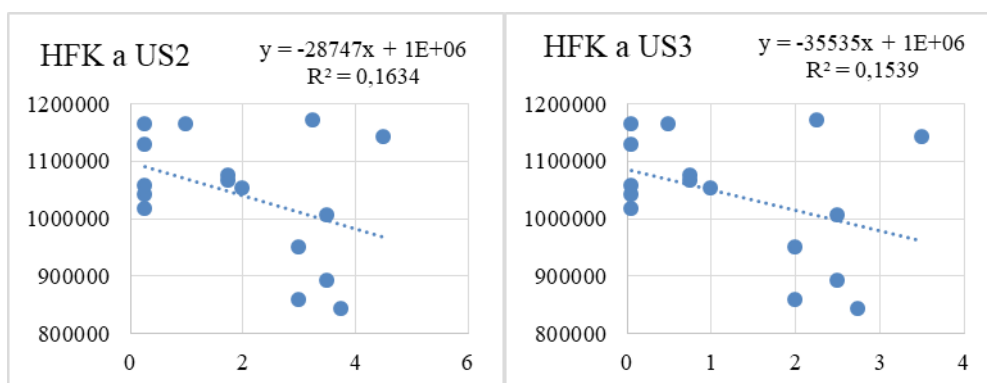
Tab. č. 2: Regresní statistika.

	HPH a US2	HPH a US3
Násobné R	0,665198809	0,65085486
Hodnota spolehlivosti R	0,442489455	0,42361205
Významnost F	0,004923826	0,00632325
Hodnota P – absolutní člen	8,37762E-14	2,5496E-14
Hodnota P – úroková sazba (X)	0,004923826	0,00632325

Zdroj: Vlastní zpracování v programu Microsoft Excel.

V grafu č. 4 je na ose y zanesena závislá proměnná hrubý fixní kapitál (ve s. c., v mil. Kč) a na ose x je zanesena nezávislá proměnná úroková sazba (v %) – v levém grafu lombardní sazba a v pravém grafu dvoutýdenní repo sazba.

Graf č. 4: Párové vztahy hrubého fixního kapitálu (s. c., v mil. Kč) a úrokových sazeb (v %), v ČR v letech 2002-2017.

Zdroj: Data ČSÚ, ČNB; vlastní výpočet v programu Microsoft Excel.

Vyšší hodnotu koeficientu determinace vykazuje vztah mezi hrubým fixním kapitálem a lombardní sazbou (US2). Lineární regresní rovnice je ve tvaru:

$$\text{HFK (s. c., v mil. Kč)} = -28747 \cdot \text{Lombardní sazba} + 1E+06.$$

Hodnota koeficientu determinace udává, z kolika procent jsou změny závisle proměnné vysvětleny nezávislou proměnnou pomocí lineárního trendu (zde pouze z 16 %). V případě dvoutýdenní repo sazby (US3) je model proložením lineární přímky vysvětlen z pouhých 15 %. Jedná se o slabé závislosti sledovaných proměnných. Při testování statistické významnosti parametrů obou rovnic je zřejmé následující:

1. konstanty (absolutní člen) jsou na základě vyhodnocení p-hodnoty statisticky významné ($\alpha_{0,05} > p\text{-hodnota}$ a H_0 tedy zamítáme).;
2. nezávislé proměnné úrokové sazby jsou na základě vyhodnocení p-hodnoty statisticky nevýznamné ($\alpha_{0,05} < p\text{-hodnota}$ a H_0 tedy nezamítáme);
3. celý model je na základě významnosti F vyhodnocen jako statisticky nevýznamný.

Tab. č. 3: Regresní statistika.

	HFK a US2	HFK a US3
Násobné R	0,40416731	0,392360749
Hodnota spolehlivosti R	0,163351214	0,153946957
Významnost F	0,120508123	0,132793304
Hodnota P – absolutní člen	4,14811E-13	9,7384E-14
Hodnota P – úroková sazba (X)	0,120508123	0,132793304

Zdroj: Vlastní zpracování v programu Microsoft Excel.

ZÁVĚR

Cílem příspěvku bylo pomocí korelační analýzy zhodnotit sílu a směr závislosti mezi všemi úrokovými sazbami stanovovanými Českou národní bankou a hrubou přidanou hodnotou společně s hrubým fixním kapitálem. Dílčím cílem bylo pomocí regresní analýzy zhodnotit vztah mezi vybranými úrokovými sazbami a hrubou přidanou hodnotou společně s hrubým fixním kapitálem. Toto zkoumání zahrnovalo dostatečně dlouhý časový úsek před ekonomickou recesí až do současnosti. Z vývoje časových řad významných ukazatelů je patrné, že hospodářská recese ovlivnila celkový stav české ekonomiky, od roku 2008 docházelo k poklesu výkonnosti ekonomiky a v tomto roce taktéž centrální banka využila monetární expanzivní politiku úrokových sazeb a snížila je na minimum až do roku 2016. Pomocí korelační a regresní analýzy bylo zkoumáno, jaký vliv na výkonnost ekonomiky má tato politika centrální banky. Nejsilnější korelační vztah vykazují všechny úrokové míry s hrubou přidanou hodnotou HPH, tedy s finálním indikátorem celého řetězce podílejícího se i na růstu HDP. Zejména pak lombardní sazba, která se dle výsledků podílí na změnách ze 44 %. To může signalizovat správné provádění měnové politiky s cílem zvýšit objem peněz v oběhu a dosahovat hospodářského růstu. U tvorby hrubého kapitálu HFK existuje velmi slabý vztah s úrokovými mírami, ačkoliv mnoho ze základních ekonomických teorií stojí na předpokladu, že nízké úrokové sazby podporují sklon ekonomických subjektů (zejména firem) k investicím z důvodu levné ceny půjčených peněz, tedy nízké úrokové sazby. Pro zhodnocení vztahu mezi vybranými úrokovými sazbami a danými ukazateli výkonnosti ekonomiky byla vybrána lombardní sazba

a dvoutýdenní repo sazba (neboť vykazovaly nejvyšší hodnoty koeficientu korelace s ukazateli výkonnosti). Byla zvolena jednoduchá regrese a lineární regresní funkce. Do lineárního regresního modelu vstupovaly proměnné hrubá přidaná hodnota a hrubý fixní kapitál jako závislé proměnné a lombardní sazba a dvoutýdenní repo sazba jako nezávislé proměnné. Z výsledků analýzy lze říci, že změny v lombardní sazbě a dvoutýdenní repo sazbě ovlivňují ekonomický ukazatel hrubá přidaná hodnota, ovšem nikoli již ukazatel hrubý fixní kapitál. Na základě analýzy lze potvrdit předpoklad o vlivu úrokových sazeb na hrubou přidanou hodnotu. Skrze úrokový kanál je tak možné ovlivnit tento konečný indikátor a tím i celé národní hospodářství. Jednou ze složek je i tvorba hrubého fixního kapitálu, kde korelace nebyla dostatečně silná a na základě toho lze konstatovat, že úroková míra není hlavní složkou, která se podílí na vývoji tvorby tohoto indikátoru.

Príspevek byl zpracován s podporou České zemědělské univerzity v Praze (IGA, projekt č. 20181019).

POUŽITÁ LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE

1. ARTL, J. – ARTLOVÁ, M. – RUBLÍKOVÁ, E. (2002): Analýza ekonomických časových řad s příklady. *Skripta VŠE Praha*.
2. BLINDER, A. S. – EHRMANN, M. – FRATZSCHER, M. – DE HAAN, J. – JANSEN, D. (2008): Central Bank Communication and Monetary Policy: A Survey of Theory and Evidence. *ECB Working Paper, No. 898*.
3. DUAN, Q. - WEI, Y. - CHEN, Z. (2014): Relationship between the benchmark interest rate and a macroeconomic indicator. *Economic Modelling 38: 220-226*.
4. KEYNES, J. M. (1963): *Obečná teorie zaměstnanosti, úroku a peněz*. Praha: Nakladatelství ČSAV.
5. REVENDA, Z. (2011): *Centrální bankovníctví. 3. Aktualizované vydání*. Praha 3: Management press, S.R.O., 2011. ISBN 978-80-7261-230-7.
6. SAMUELSON, P. – NORDHAUS, A., W. (2007): *Ekonomie*. Praha: NS Svoboda.
7. ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, *Arad* (2018). [online]. [cit. 2018-12-18]. Dostupné z: [www: <http://www.cnb.cz/cnb/stat.arady_pkg.strom_drill?p_strid=AA&p_lang=CS>](http://www.cnb.cz/cnb/stat.arady_pkg.strom_drill?p_strid=AA&p_lang=CS).
8. ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, *Statistiky* (2018). [online] [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: [www: <http://www.cnb.cz/cs/statistika/menova_bankovni_stat/>](http://www.cnb.cz/cs/statistika/menova_bankovni_stat/).
9. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, *Národní účty* (2018). [online]. [cit. 2018-12-2]. Dostupné z: [www: <http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.indexnu>](http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.indexnu).

ADDRESS & ©

Ing. Erika URBÁNKOVÁ, PhD.
Katedra ekonomických teorií
Provozně ekonomická fakulta
Česká zemědělská univerzita v Praze
Kamýcká 129, 165 00 Praha 6 - Suchdol
Czech Republic
urbankovae@pef.czu.cz

Ing. David KRÍŽEK
Katedra ekonomických teorií
Provozně ekonomická fakulta
Česká zemědělská univerzita v Praze
Kamýcká 129, 165 00 Praha 6 - Suchdol
Czech Republic
krizekd@pef.czu.cz

doc. Ing. Josef BRČÁK, CSc.
Katedra ekonomických teorií
Provozně ekonomická fakulta
Česká zemědělská univerzita v Praze
Kamýcká 129, 165 00 Praha 6 - Suchdol
Czech Republic
brcak@pef.czu.cz

VYSOKOŠKOLSKÉ VZDELÁVANIE AKO ÚČINNÝ NÁSTROJ POLITIKY ŠTÁTU

Higher Education as an Effective Tool of State Policy

Peter ČAJKA

Banská Bystrica, Slovak Republic

ABSTRAKT: Význam vysokoškolského vzdelávania v súčasnom globalizovanom svete sa každým rokom zvyšuje a bude pokračovať aj v nasledujúcich desaťročiach. Vysokoškolské vzdelávanie možno považovať za ústredné miesto tvorby vedomostí a ich aplikácie. Je to „inštitúcia“ ktorá prostredníctvom podpory inovácií a zvyšovania kvalifikácie výrazne prispieva k hospodárskemu rastu a rozvoju. Je to spôsob, ako zlepšiť kvalitu života a riešiť hlavné spoločenské a globálne výzvy. Vysokoškolské vzdelávanie je všeobecne definované ako jedna z hlavných hnacích síl rastu, prosperity a konkurencieschopnosti. Tento príspevok sa zaoberá významom vzdelania ako nástroja politickej moci štátu. Cieľom je poukázať nielen na historický aspekt významu vzdelania, ale zdôrazniť aj súčasnú úlohu vzdelania, ako konkurenčnej výhody pri presadzovaní zahraničnopolitických záujmov štátu. Pre naplnenie takto stanoveného cieľa príspevku boli použité najmä metóda historickej analýzy a metóda analýzy dostupných zdrojov. Použitá výskumná technika je opisná analýza kvalitatívnych a naratívnych zdrojov vo forme sekundárnych údajov. Skúmané sekundárne údaje boli získané zberom dokumentov a literatúry.

Kľúčové slová: vzdelávanie - vysokoškolské vzdelanie – univerzity – štát – politika - politika štátu - mäkká moc

ABSTRACT: The importance of higher education in the current globalized world is increasing every year and will continue in the coming decades. Higher education can be seen as a focal point of knowledge creation and its application. It is an 'institution' which makes a significant contribution to economic growth and development through the promotion of innovation and upskilling. It is a way to improve the quality of life and address major societal and global challenges. Higher education is generally defined as one of the main drivers of growth, prosperity and competitiveness. This paper deals with the importance of education as an instrument of political power of the state. The aim is to point out not only the historical aspect of the importance of education, but to highlight the current role of education as a competitive advantage in promoting foreign policy interests. In order to fulfill this goal of the paper, the method of historical analysis and the method of analysis of available resources were used. The used research technique is a descriptive analysis of qualitative and narrative sources in the form of secondary data. The examined secondary data were obtained by collecting documents and literature.

Key words: education - higher education – university – state – politics - state policy - soft power

ÚVOD

Vysokoškolské vzdelávanie bolo už v stredoveku, v čase vzniku prvých univerzít, významným zdrojom moci a postavenia štátu. V Európe mali početné talianske inštitúcie, ako aj Sorbonne v Paríži, obrovský vplyv na intelektuálny život elit vo všetkých častiach kontinentu. Mobilita študentov a akademických pracovníkov charakterizuje vysoké školy od ich prvých dní. V stredoveku bola latinčina takmer univerzálnym jazykom, ktorý zaistil široký rozsah šírenia vedomostí a metodológie skúmania, pričom zahŕňal celé západné kresťanstvo. Výmena sa udržiavala aj s učencami spojenými s byzantskou a arabskou kultúrou. Najmä v ranom stredoveku boli tieto kultúry z hľadiska rozvoja študijných ciest učencov oveľa vyspelejšie, ako ich západoeurópsky kolegovia a stali sa tak centrami, z ktorých sa šírili znalosti smerom do Európy. (Wojcuk 2018, s. 343)

Odvtedy sa rozsah tohto fenoménu dramaticky zmenil. Správa Organizácie Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru (UNESCO) o trendoch v globálnom vysokoškolskom vzdelávaní (Altbach et al. 2009) ukazuje, že viac ako 2,5 milióna študentov študuje mimo svojich krajín, čo je od roku 1999 53% nárast; pričom do roku 2020 autori očakávajú, že tento počet dosiahne 7 miliónov. Podľa ďalších odhadov študovalo v roku 2011 v zahraničí viac ako 4,3 milióna študentov. Medzi hlavné smery medzinárodnej mobility študentov patria študenti z Ázie študujúci v Severnej Amerike, západnej Európe a Austrálii. Hromadná mobilita študentov je viditeľná aj v Európskej únii, ktorá ju podporuje prostredníctvom osobitných programov. Mimo západného sveta sa v súčasnosti stáva aj India pre zahraničných študentov preferovanou destináciou, kedy zaznamenala rast z približne 7000 zahraničných študentov v roku 2000 na viac ako 33 000 v roku 2012 (Khare 2015, s. 27).

Vzdelania ako nástroj presadzovania národných záujmov

Podľa Josepha Nye (2004, s. 110), „výmeny“ pomáhajú vytvárať atraktívny imidž krajiny a môžu zlepšovať jej vyhliadky na dosiahnutie požadovaných výsledkov“. V minulosti bolo mnoho programov výmen študentov založených na liberálnom predpoklade, že cezhraničný kontakt podporí pocit spoločného medzinárodného spoločenstva a odvráti konflikt. Pozitívne skúsenosti a rozvoj intelektuálnych, obchodných a sociálnych vzťahov, môžu prispieť k príťažlivosti, reputácii a medzinárodnému postaveniu národa. Zakladatelia Fulbrightovho programu „verili, že bez väčšieho porozumenia medzi národmi sa nám nepodarí dosiahnuť trvalý mier a že medzinárodná vzdelávacia výmena vytvorila

najsilnejší základ na podporu takéhoto porozumenia.“ Ide o najväčší pohyb študentov a vedcov na celom svete, ktorý kedy jeden štát sponzoroval (McGill Peterson 2014, s. 2). Britská rada, podľa Fulbrightovho modelu, podporuje výmeny medzi inštitúciami vysokoškolského vzdelávania so svojimi partnermi zo zahraničia a ponúka štipendiá na štúdium vo Veľkej Británii. Podobné predpoklady týkajúce sa výsledkov výmeny študentov ponúka aj celoeurópsky program Erasmus. Univerzity a ďalšie nezávislé zdroje tiež „rozvíjajú vlastnú mäkkú moc, ktorá môže posilniť, alebo môže byť v rozpore s oficiálnymi cieľmi zahraničnej politiky“ a „pravdepodobne sa v globálnom informačnom veku stanú čoraz dôležitejšími“. (Nye 2004, s. 17)

Tak isto sa aj Čína snaží presadzovať svoju moc, pretože sa usiluje etablovať ako hlavný svetový hráč. Uvedomuje si rozhodujúcu úlohu vysokoškolského vzdelávania, podporuje medzinárodnú výmenu a spoluprácu s cieľom rozšíriť svoj globálny vplyv a snaží sa formalizovať prínosy svojho bohatého dedičstva zriadením Konfuciových inštitútov, ako centier pre štúdium jazyka na univerzitách po celom svete. Sieť takýchto inštitútov je významným nástrojom ktorý Čína použila na rozšírenie svojho medzinárodného vplyvu a na podporu svojho modelu riadenia prostredníctvom propagácie čínskeho jazyka a kultúry. Tento krok je pravdepodobne najviac systematicky plánovanou politikou Číny v oblasti mäkkej moci. (Yang 2010, s. 235-245, Tin-yau Lo & Pan 2016).

V modernej dobe sa vzdelávanie používa ako prostriedok na presadzovanie národných záujmov v zahraničí, ako aj vplyvu na miestne elity a niekedy dokonca aj na širšiu populáciu. V prípade vysokoškolského vzdelávania sa uplatňuje mäkká moc aj prostredníctvom vplyvu na intelektuálny a vedecký život, ako aj na šírenie myšlienok po celom svete. (Altbach a McGill Peterson 2008, s. 37) Atraktivita študentov a vedcov zo zahraničia na vysoké školy sa považuje za efektívny prístup ku kultivácii jednotlivcov, budujúcich si porozumenie a podporu danej krajiny. Podporuje tiež vzájomné porozumenie medzi krajinami, zúčastňujúcich sa na výmenách (Mashiko a Horie 2008, s. 76).

Vysoká úroveň kvality vzdelávania je jedným z faktorov budujúcich medzištátne mocenské vzťahy v krajine. Úloha vzdelávania v medzinárodnej prestíži a postavení krajín sa v posledných rokoch značne zvyšuje, najmä z dôvodu veľkých zmien v globálnej ekonomike a zodpovedajúceho posunu hodnôt, ktoré sa v procesoch modernizácie spoločnosti stali dôležitými. V najvyspelejších krajinách táto hospodárska transformácia, niekedy označovaná ako piata Kondratievova vlna, priniesla aspoň čiastočný posun od priemyselného, na rope založenom výrobnom modeli, k výrobe založenej na poznatkovej báze

(Freeman a Louça 2001; Perez 2002). V minulosti bolo veľa prípadov, keď vzdelávanie bolo dôležitou hnacou silou modernizácie a technologickej výhody (jeden z viacerých hnacích motorov), ktorý sa potom premietol do rýchleho rozvoja a podporoval globálne politické vplyvy. Najvýznamnejšími príkladmi boli Nemecko, Francúzsko a Japonsko v 19. storočí (Landes 1998). V súvislosti s transformáciou na znalostnú ekonomiku je vzdelávanie ešte dôležitejšie a je nevyhnutnou podmienkou na to, aby sa zabránilo tzv. „middle-income trap“¹. Zároveň sa vzdelanie považuje za jeden z najvýznamnejších faktorov hospodárskeho rastu a hospodárskej konkurencieschopnosti. Vzdelávanie je tiež kľúčovým prvkom budovania štátu (Green 2013). Kvalitné vzdelávanie je nielen dôležitým faktorom globálnej hospodárskej konkurencieschopnosti, ale hrá taktiež významnú úlohu pri presadzovaní takých hodnôt ako sú rovnosť príležitostí, posilňovanie postavenia znevýhodnených spoločností a jednotlivcov. Vzdelanie sa stáva čoraz dôležitejším, najmä s rastúcim významom vedomostí v globalizovanom svete (Altbach 2004; Kováčik 2018). Samotné vedomosti sa stávajú nadnárodnými, vzhľadom na informačné a komunikačné technológie, vedecký pokrok a všeobecné šírenie povedomia o EÚ a dôležitosti cezhraničného poznania. To je umocnené bezprecedentným rozšírením strednej triedy a urbanizácie. Vedomosti nielen rastú exponenciálne, ale šíria sa globálne rýchlym tempom. Vzdelávanie je potrebné na dobehnutie tejto globálnej znalostnej úrovne. Nakoniec vzdelávanie, presahujúce požiadavky trhu práce, odráža posun k postmaterialistickým hodnotám (Inglehart a Welzel 2005). Tieto účinky môžu byť zdrojom príťažlivosti krajiny pre ostatné štáty. Vzdelávanie sa tak stáva čoraz dôležitejším faktorom v medzinárodných vzťahoch, ako nástroj mäkkej moci krajiny. (Wojciuk, Michałek, Stormowska 2015)

Vzdelaní ľudia majú medzi sebou vyššiu mieru dôvery. Vysokoškolské vzdelávanie vedie nielen k ekonomicky úspešnej spoločnosti, ale aj k zdravšej demokracii založenej na pociťe všeobecnej dôvery, ako aj na možnosti ovplyvňovať dianie v štáte. Vzdelávanie je tiež účinným nástrojom politiky. V spoločnosti založenej na demokracii sú vzdelaní ľudia zapojení do rozhodovacích procesov a sú politicky aktívni. Vzdelanie má preto pozitívny vzťah k zdravej demokracii. Legislatívne zakotvenie vzdelávacích politík je možné dosiahnuť prostredníctvom právnych noriem, v ktorých má ústavný zákon najvyššiu dôležitosť. Okrem toho existujú zákony, smernice a nariadenia, zameriavajúce sa na túto oblasť sociálnej

¹ „middle income trap“ – „pasca na stredné príjmy“ je situácia teoretického hospodárskeho rozvoja, v ktorej sa krajina, ktorá dosahuje určitý príjem (vďaka daným výhodám), uviazne na tejto úrovni. Svetová banka ho definuje ako krajiny so stredným príjmom s hrubým národným produktom na obyvateľa, ktorý zostal medzi 1 000 až 12 000 USD v stálych cenách (2011). Pozri tiež: Fernando Gabriel and David Rosenblatt. 2013. „Middle-Income Traps: A Conceptual and Empirical Survey.” Policy Research Working Paper 6594, World Bank, Washington, DC.

politiky. Nie je však pravidlom, že každý štát má vzdelanie zakotvené ústavne. Jeho hodnotenie má preto dôležité miesto aj v politike vzdelávania. Tento pojem znamená hodnotenie rôznych pedagogických javov a procesov s cieľom odstrániť nežiaduce javy, vyhnúť sa im a v budúcnosti prípadne predložiť návrh na možné zmeny.

Vzdelávacia politika vyspelých krajín je založená na niekoľkých všeobecne uznávaných základných zásadách. Prvým je zásada rovnakých príležitostí na vzdelanie. Každý má právo na vzdelanie. Každý občan by mal mať rovnakú príležitosť učiť sa. Cieľom vzdelávacej politiky založenej na tejto zásade je zabezpečiť rovnaké príležitosti pre všetkých občanov, bez výnimky v prístupe k vzdelaniu, alebo poskytnúť všetkým občanom daného štátu rovnakú príležitosť na vzdelanie (Rýsová 2015). Spôsob, akým občania sami pochopia túto príležitosť, závisí len od nich a politika vzdelávania sa toho netýka. Demokratické krajiny sa usilujú splniť zásadu rovnakých príležitostí poskytovaním a podporovaním rôznych programov na podporu skupín, ktoré sú nejakým spôsobom znevýhodnené, napríklad zdravotne postihnuté osoby, alebo národnostné menšiny. V rámci tohto princípu sa dá použiť tzv. pozitívna diskriminácia na zvýšenie účasti znevýhodnených skupín na vzdelávacom procese. Ďalším príkladom je možnosť pôžičiek, štipendií alebo počtu voľných pracovných miest vyhradených pre znevýhodnené skupiny ľudí. Druhou zásadou vzdelávacej politiky je zásada celoživotného vzdelávania. Tento princíp vníma vzdelávanie ako komplexný súbor všetkých vzdelávacích predmetov. Celoživotné vzdelávanie by malo ľuďom poskytovať príležitosť na vzdelávanie vo všetkých etapách ich života a tiež by malo poskytovať súlad medzi možnosťami človeka a jeho záujmami. Celoživotné vzdelávanie je preto nepretržitý, nikdy nekončiaci proces. Táto myšlienka celoživotného vzdelávania sa na začiatku sedemdesiatych rokov zvýšila v dôsledku ekonomických a politických zmien, ako aj zmien v technológiách a priemysle všeobecne. Prevláda názor, že zvyšovanie životnej úrovne sa dá dosiahnuť prostredníctvom vzdelávania, a preto rastie potreba kvalifikovanejších ľudí. Dôležitú úlohu v celoživotnom vzdelávaní zohráva proaktívny prístup a motivácia jednotlivca.

Tretí princíp sa prejavuje v individualizácii a diferenciacii. Táto zásada je založená na predpoklade, že vzdelané osoby si vyžadujú individuálny prístup. Jednotlivci majú rôzne vedomosti, schopnosti a zručnosti. Nie každý má rovnaké možnosti a je tiež potrebné ich rešpektovať. Potreby vzdelanosti sa teda dajú uspokojiť individuálnym prístupom. Prírodná diferenciacia vzniká napríklad medzi generáciami. Štvrtým princípom je internacionalizácia. Úroveň vzdelania zvyčajne súvisí s demokraciou a hospodárskym rozvojom krajiny. Dôležitá súčasť ekonomiky v rozvinutých krajinách

pramení z medzinárodných vzťahov a obchodu. Pre bezproblémové fungovanie takýchto modelov je potrebné, aby si partneri na oboch stranách navzájom rozumeli a poznali sa, ako aj aby rešpektovali vzájomné potreby. Nadnárodné inštitúcie (napríklad EÚ) preto zavádzajú rôzne programy na podporu vzdelávania. Tieto programy umožňujú štúdiu v zahraničí, zatiaľ čo študenti môžu získať grant na pobyt v zahraničí a vďaka systému uznávania kreditov sa nemusia obávať skutočnosti, že ich zahraničné štúdium sa nebude započítavať. Posledným princípom je zásada diferenciacie vzdelávacích aktivít. Rozlišovanie tu znamená, že povinnosť a schopnosť poskytovať vzdelanie by nemal mať iba štát. Okrem štátu by sa do oblasti vzdelávania mali zapojiť aj ďalšie subjekty a mali by sa ponúkať príležitosti na vzdelávanie. Medzi tieto príklady patria taktiež súkromné školy, či už základné, stredné alebo vysoké, ako aj katolícke. Uvedené princípy patria medzi najdôležitejšie v politike vzdelávania. Demokratické krajiny kladú veľký dôraz na vzdelávanie, ktoré má nenahraditeľné miesto v živote každého občana a preto je v najvyššom záujme štátov, aby vypracoval politiku kvalitného vzdelávania, ktorá je samozrejme, výsledkom konsenzu medzi širokou verejnosťou. (Horváthová, Čajková 2018, s. 415–426)

V súčasnosti rastie počet krajín považujúcich vzdelávanie za najlepší spôsob ako presadzovať svoje národné záujmy na svetovej scéne. Zvlášť veľké národy začali venovať osobitnú pozornosť a význam využívaniu vzdelávania ako účinného nástroja, zdroja mäkkej moci. Úspešný národný vzdelávací systém môže tiež pomôcť vytvoriť priaznivejší a trvalejší obraz v medzinárodnom prostredí, čím sa ešte viac zvýši vplyv mäkkej moci krajiny (Bieber and Martens 2011). Cieľom každého štátu je tak posilniť svoje postavenie a prestíž na medzinárodnej scéne a vytvoriť priaznivé podmienky pre jeho dlhodobý sociálno-ekonomický rozvoj. Na dosiahnutie týchto cieľov štát využíva rôzne nástroje zahraničnej politiky s tvrdou aj mäkkou mocou (Nye 2009, s. 7). Po páde bipolárneho svetového poriadku má však veľa štátov tendenciu využívať mäkkú moc na presadzovanie svojich cieľov v zahraničnej politike. Hlavnými dôvodmi tejto tendencie sú zvýšenie vzájomnej závislosti medzi štátmi a vysoká cena, ktorú krajiny platia za dosiahnutie cieľov zahraničnej politiky s využitím tvrdej moci. V tejto súvislosti začali nástroje mäkkej moci zaujímať účinnejšiu pozíciu v zahraničnej politike krajín a môžeme predpokladať, že táto pozícia bude v nadchádzajúcom období naďalej rásť. Ak vezmeme do úvahy úlohu ktorú mäkká moc a vzdelávanie zohrávajú v zahraničnej politike štátu, je dôležité poznamenať, že mäkká moc je koncept vyvinutý v roku 1990 politickým teoretikom Josephom Nye z Harvardskej

univerzity, ktorý opisuje schopnosť prilákať a spolupracovať, skôr voliť, ako nútiť a používať ekonomické, kultúrne a politické sily ako prostriedok presvedčovania (Nye 2009, s. 8).

Kultúra a vzdelávanie sa tak stali jedným z najúčinnějších nástrojov mäkkej moci. V súlade s tým je mäkká moc v kontraste s „tvrdou silou“, znamenajúcou použitie vojenskej sily a nátlaku. Z tohto hľadiska je dôležité nielen použitie vojenskej sily alebo ekonomických sankcií na vynútenie zmien v iných krajinách, ale je tiež nevyhnutné utvárať agendu svetovej politiky a priťahovať ich (Nye 2005, s. 14).

V súčasnosti je vodcovstvo vo svetovej politike čoraz viac determinované schopnosťou štátu pomáhať rozvoju svojich susedov, alebo konkurentov (Bogaturov 2006, s. 12). V prechodnom období svetového politického systému musia štáty navyše bojovať za právo určovať hodnoty a regulačnú zložku moderného svetového poriadku. Konkurencia medzi rôznymi hodnotami a modelmi národného a sociálno-ekonomického rozvoja je jedným z kľúčových trendov nového tisícročia. Dnes je tento druh vodcovstva nemožný bez pokroku ľudského rozvoja – ako základu formovania novej znalostnej ekonomiky. Preto mnohé, ambiciózne sa rozvíjajúce štáty (ako je Brazília, Rusko, India a Čína) túžiace prijať inovatívny ekonomický model, venujú osobitnú pozornosť modernizácii a internacionalizácii svojich národných vzdelávacích systémov (Nye 2008, s. 94).

Iba rozvinutý vzdelávací systém, spĺňajúci požiadavky inovatívnej ekonomiky vyspelých technológií, a je integrovaný do medzinárodného vzdelávacieho a vedeckého priestoru, sa môže stať jednou z hlavných konkurenčných výhod moderného štátu v „globálnej súťaži o mozgy“ a prilákať najtalentovanejších zahraničných študentov. Poskytovanie vzdelávacích príležitostí pre zahraničných študentov je jedným z najdôležitejších nástrojov mäkkej moci štátu (Cowan & Arsenault 2008, s.10).

Úspešní zahraniční študenti sa môžu spolu s výučbou jazyka postupne oboznámiť aj s výsledkami vedy a kultúry hostiteľskej krajiny. Títo študenti môžu získať hodnotný sociálny kapitál po štúdiu v zahraničí. V dôsledku toho sa po návrate so získanými znalosťami a osobnými vzťahmi očakáva, že sa stanú účinnými sprostredkovateľmi jazyka a kultúry krajiny, v ktorej študovali (Nye 2005, s. 12). Výsledkom je, že účinnosť vystavenia vonkajšiemu svetu pomocou národného vzdelávania ako nástroja mäkkej moci je oveľa vyššia ako pri vojenskej sile, prípadne iných formách.

Medzinárodno-politický aspekt vzdelania

Treba tiež zdôrazniť, že vzdelávací systém bol vždy hlavným motorom prosperity konkrétneho štátu. Koniec koncov je známe, že každý štát je schopný preukázať významné úspechy na úrovni prosperity pomocou funkčného mechanizmu vzdelávacieho systému. Ako príklady by mohli poslúžiť Singapur, Indonézia, Malajzia a ďalšie východoázijské krajiny (Nye 2005, s. 12). Zároveň môže byť vzdelávací systém použitý aj ako nástroj mäkkej moci. V súčasnosti sa zvyšuje počet krajín, ktoré považujú vzdelávanie za najlepší spôsob, ako presadzovať svoje národné záujmy na svetovej scéne. Krajiny ako Čína, Nemecko, Rusko, USA, Turecko a niekoľko rozvinutých európskych krajín preto zaviedli rôzne programy vysokoškolského vzdelávania pre kvalifikovaných a nádejných mladých ľudí z celého sveta. Obzvlášť svetové veľmoci po prvýkrát v histórii začali venovať osobitnú pozornosť významu vzdelávacieho systému svojich univerzít (Nye 2004, s. 16). Napríklad bývalý egyptský prezident Mohamed Morsi, študoval na univerzite v južnej Kalifornii, bývalý gruzínsky prezident Mikheil Saakashvili, študoval magisterské programy na Columbia University, pakistanská premiérka Benazir Bhuttová študovala na Harvardskej univerzite a japonská korunná princezná Masako študovala na Harvard University (Nye 2004, s. 24).

The Higher Education Policy Institute (HEPI)² sa v septembri 2015 zapojil do teoretického výskumu, ktorý analyzoval vzdelávanie svetových vodcov (definovaných ako panovník, predseda vlády alebo prezident) a zistil, že 55 ľudí, ktorí sa zúčastnili vysokoškolského vzdelávania v Spojenom kráľovstve pochádzalo z 51 krajín (Antigua a Barbuda, Austrália), Bahamy, Belgicko, Benin, Bhután, Bahrajn, Botswana, Brunej, Kolumbia, Cyprus, Dánsko, Dominika, Egypt, Fidži, Guyana, Maďarsko, Island, Irán, Irak, Írsko, Jordánsko, Kiribati, Libanon, Lesotho, Lichtenštajnsko, Luxembursko, Malawi, Malajzia, Malta, Maurícius, Monako, Mozambik, Namíbia, Nigéria, Nórsko, Omán, Portugalsko, Katar, Svätá Lucia, Svätý Vincent a Grenadíny, Svätý Tomáš a Princov ostrov, Singapur, Sýria, Tonga, Tuvalu, Spojené arabské emiráty a Jemen, plus ďalšie tri medzinárodne neuznané štáty - Palestína, Kosovo a Somaliland). (HEPI 2015)

Podľa štúdie z roku 2017 sú britské univerzity najlepším svetovým lídrom a vychovávajú viac hláv štátov a vlád, ako ktorákoľvek iná krajina na svete. The Higher Education Policy Institute (HEPI) zistil, že britské univerzity dosiahli najvyššiu pozíciu vo vzdelávaní svetových lídrov. Celkovo študovalo v Spojenom kráľovstve 58 z 377 súčasných hláv štátov a vlád, čo je len o málo viac ako absolventov univerzít v USA z ich radov. Nick Hillman, riaditeľ HEPI, uviedol: „Tieto výsledky ukazujú, že Spojené kráľovstvo významne prekračuje svoju váhu pri vzdelávaní lídrov sveta. To môže byť veľkým prínosom pre britské

² <https://www.hepi.ac.uk/>

diplomatické vzťahy. „Títo lídri majú nielen britskú kvalifikáciu, ktorá im pomohla dostať sa na vrchol, ale strávili tu aj dostatok času pri vytváraní silného pocitu lojality ku krajine. Je to zdroj skutočnej mäkkej moci a fantastický dôkaz kvality našich univerzít,“ dodal. Oxfordská univerzita je obzvlášť obľúbenou voľbou pre súčasných svetových lídrov, ale Bristol, Warwick a Manchester sa taktiež ukázali ako atraktívnymi pri voľbe mnohých panovníkov, prezidentov a predsedov vlád zo zahraničia.

Medzi významných absolventov patrí aj novozvolený gambijský prezident Adama Barrow - študoval v oblasti realít v Londýne; mjanmarská líderka Aung San Suu Kyi, absolventka University of Oxford and SOAS; prvá srbská premiérka Ana Brnabić študovala na University of Hull odbor marketing; bývalý iracký premiér Haider al-Abadi študoval elektrotechniku na Manchester Victoria College; sýrsky prezident Bashar al-Assad študoval na Imperial College's Western Eye hospital v Londíne, atď. Po Spojenom kráľovstve a USA sa iba Francúzsko priblížilo k cieľu vysokoškolského vzdelávania s 33 svetovými lídrami, zatiaľ čo Rusko (deväť) a Austrália (osem) sa umiestnili na štvrtom a piatom mieste. Napriek intenzívnej konkurencii v oblasti získavania zahraničných študentov sa ich britská vláda akoby snaží odradiť od imigračných cieľov. Nick Hillman sa však domnieva, že „toto by bolo katastrofálne pre náš vplyv na celom svete“. (Independent School Parent 2017)

Absolventi vyštudovaní v zahraničí sa stávajú nielen vysokokvalifikovanými pracovníkmi, ale môžu sa stať taktiež aj akýmisi tzv. trójskymi koňmi vo svojich krajinách (Tremblay, 2010, s. 177). Rozvíjajúce sa politické vzťahy a udalosti v posledných rokoch taktiež ukázali, že takíto politickí vodcovia môžu prejavovať aj akýsi „súcit a láskavosť“ ku krajinám v ktorých študovali. Najmä počas vojny v Afganistane sovietski predstavitelia donútili afganské politické a intelektuálne elity, aby prijali sovietsku ideológiu s cieľom vytvoriť režim priateľský k Sovietskemu zväzu. Jedným z nich bol napríklad aj generálny tajomník PDPA³ a vodca frakcie Hulk (Ľudia) - Nur Mohammad Taraki⁴. Je tiež známe, že Sovietsky zväz sa snažil prostredníctvom prosovietskych afganských predstaviteľov, študujúcich v ZSSR, „oboznámiť“ afganský ľud so svojou ideológiou. Avšak prílišná rigidita Sovietskeho zväzu a vynútené zavedenie ich názorov a ideológie však tento vývoj negatívne ovplyvnili a afganský ľud následne pociťoval odcudzenie a nedôveru voči Sovietskemu zväzu a jeho názorom (Filimonov 2010, s. 12).

V súčasnosti USA tento projekt vzdelávacej politiky implementujú omnoho „jemnejšie“. Najdôležitejším triumfom a úspechom tejto politiky je však skutočnosť, že veľa mladých ľudí

³ People's Democratic Party of Afghanistan (PDPA) - Ľudová demokratická strana Afganistanu (PDPA).

⁴ Nur Mohammad Taraki (narodený 15. júla 1917, provincia Ghazni, Afganistan - zomrel 9. októbra 1979 v Kábule), afganský politik, ktorý bol v rokoch 1978 až 1979 afganským prezidentom a predsedom vlády.

má snahu študovať v Spojených štátoch. Vďaka vysokokvalitnému vzdelaniu môže vláda USA úspešne implementovať svoju stratégiu v rámci politiky a geopolitiky, a to nielen regionálne, ale aj globálne (Cooper 2004, s. 168).

V súčasnosti sa viac krajín snaží vytvoriť svetovo kvalitný a prístupný systém vzdelávania pre študentov z celého sveta. Takéto krajiny, ako napr. USA, si plne uvedomujú, že vzdelávací systém je jedným z najdôležitejších nástrojov pokiaľ ide o dominantné postavenie na globálnej politickej scéne. Každý vie, že vzdelávací systém umožňuje zlepšenie hospodárskej a politickej situácie v krajine (Nye 2009, s. 17). Ak teda jedna krajina dominuje v určitej časti sveta politicky aj ekonomicky znamená to, že v danej časti sveta dominuje aj geopoliticky. (Amirbek, Ydyrys 2014, s. 514 – 516)

Vysoké školy a univerzity tak napríklad napomáhajú zvyšovať úroveň americkej zahraničnej politiky prostredníctvom lepšieho pochopenia moci a toho, ako sa svet v posledných desaťročiach významne zmenil. Mnoho pozorovateľov súhlasí s tým, že americké vysokoškolské vzdelávanie vytvára pre USA významný nástroj mäkkej moci. Napríklad minister zahraničných vecí USA Colin Powell v roku 2001 uviedol: „Nemyslím si, že pre našu krajinu nie je nič cennejšie ako priateľstvo budúcich svetových vodcov, ktorí sa tu vzdelávali.“ (Nye 2017)

Studená vojna sa bojovala kombináciou tvrdej a mäkkej moci. Akademické a kultúrne výmeny medzi Spojenými štátmi a Sovietskym zväzom, ktoré sa začali v 50-tych rokoch, zohrávali významnú úlohu pri posilňovaní americkej mäkkej moci. Americkí skeptici sa v tom čase obávali, že navštevujúci sovietsky vedci a agenti KGB by ich „slepo okradli“; pričom si však nevšimli, že návštevníci vysávali ich vedecké tajomstvá. Keďže výmeny ovplyvňujú elity, jeden alebo dva kľúčové kontakty môžu mať zásadný politický vplyv. Napríklad Aleksandr Jakovlev bol silne ovplyvnený jeho štúdiom s politológom Davidom Trumanom na Kolumbijskej univerzite v roku 1958. Jakovlev sa nakoniec stal vedúcim dôležitého inštitútu, členom politbyra a hlavným liberalizujúcim vplyvom na sovietskeho vodcu Michaela Gorbačova.

Od roku 1958 do roku 1988 navštívilo Spojené štáty v rámci formálnych výmenných programov 50 000 Rusov. To je v ostrom protiklade s obdobím, kedy reštriktívna vízová politika spôsobila prudký pokles počtu žiadostí zahraničných študentov o štúdium v Spojených štátoch. Z dlhodobého hľadiska to môže znamenať, že talentovaní zahraniční študenti, hľadajúci kvalitné vysokoškolské vzdelávanie, pôjdu inde, čím tak Amerika môže stratiť príležitosť ovplyvniť a učiť sa od zahraničných študentov. To môže mať za následok zníženie povedomia Američanov o kultúrnych rozdieloch práve vtedy, keď je

nevyhnutné byť v súčasnom globalizovanom svete menej obmedzený a citlivejší na vnímanie zahraničia. Vedúci predstavitelia vysokých škôl musia naďalej presadzovať menej reštriktívnu politiku týkajúcu sa víz pre študentov a rýchlejšieho vybavovania žiadostí o víza. Vysoké školy a univerzity by mali taktiež prehodnotiť svoje interné predpisy týkajúce sa zápisov zahraničných študentov. (Nye 2017)

V kontexte skúmanej problematiky uvažujeme o vzdelávaní primárne ako o vysokoškolskom vzdelávaní a to meraním kvality univerzít v krajine, ich schopnosti prilákať zahraničných študentov a prispievaním k publikovaniu akademického výskumu. Vzdelanie je zdrojom mäkkej moci v ktorom Spojené štáty výrazne prekonávajú zvyšok sveta. USA sa pýšia najvyšším počtom špičkových univerzít, priťahujú najviac medzinárodných študentov na svete a významne prispievajú k akademickému výskumu. Top univerzity sú zlatým štandardom medzinárodného vzdelávania, pričom USA majú viac špičkových univerzít, ako ktorákoľvek iná krajina v rebríčkoch QS Global University Ranking a Times Higher Education World University Rankings. Výstup amerického akademického výskumu je tiež najväčší. Výsledkom je, že v tomto indexe naďalej dominujú USA. Na druhej strane, po prvýkrát však Spojené kráľovstvo zaostáva za Nemeckom. Vplyv Brexitu na medzinárodné študentské prihlášky ešte nie je úplne zrejmý, ale sektor vzdelávania vo Veľkej Británii bude musieť vyvinúť obrovské úsilie, aby sa zabránilo názoru, že medzinárodní študenti tam už nie sú vítaní (McClory 2015, s. 21)

ZÁVER

Úloha vysokoškolského vzdelávania v udržateľnom hospodárskom a sociálnom rozvoji sa neustále zvyšuje, pričom tento proces bude pokračovať aj v nasledujúcich desaťročiach. Vysokoškolské vzdelávanie možno považovať za zdroj poznania a jeho aplikácie. Zároveň prostredníctvom podpory inovácií a zvyšovania kvalifikácie výrazne prispieva k hospodárskemu rastu a rozvoju štátu. Je to spôsob, ako zlepšiť kvalitu života a riešiť hlavné spoločenské a globálne výzvy. Vysokoškolské vzdelávanie môžeme považovať za jedno z hlavných hnacích síl rastu, prosperity a konkurencieschopnosti štátu. Zároveň takéto vzdelanie vytvára prepojenie medzi intelektuálnou a vzdelávacou úlohou univerzít na jednej strane a rozvojom spoločnosti na strane druhej. Zvyšovanie zručností vedie k vyššej životnej úrovni a blahobytu. Investície do tvorby poznatkov a vedomostí, ako aj ich šírenie, sú kľúčom k vytváraniu vysoko kvalifikovanej a hodnotnej pracovnej sily, čo následne vedie k zvyšovaniu rastu a produktivity práce.

Vysokoškolské vzdelávanie dáva človeku príležitosť uspieť v dnešnej globalizovanej ekonomike. Moderné univerzity poskytujú svojim študentom širokú škálu študijných programov zameraných na ich prípravu do praxe, napomáhajú im zostať a dlhodobo napredovať na trhu práce, pričom sa snažia držať krok so zmenami v globálnej ekonomike, ako aj zmenami v inovačnom procese. Univerzity zároveň podporujú celoživotné vzdelávanie, ponúkajú príležitosti na zapojenie a prilákanie odborníkov do odbornej prípravy a profesionálneho rozvoja.

Inštitúcie vysokoškolského vzdelávania zabezpečujú relevantnosť svojich vedomostí, identifikujú medzery v zručnostiach, ponúkajú špecializované programy a vytvárajú tie správne zručnosti, ktoré môžu krajinám pomôcť zlepšiť ekonomickú prosperitu a sociálnu súdržnosť, prispôbiť rozvoj pracovnej sily hospodárstvu a zmeniť dopyt po nových zručnostiach, ako aj rozvíjať a aktivovať ponuku tých zručností, ktoré napomôžu k zlepšeniu produktivity práce a hospodárskemu rastu štátu.

V súčasnej globalizovanej dobe je vzdelávací systém jedným z kľúčových sfér politického a spoločenského života a jeho zhoršovanie môže viesť k degradácii a úpadku krajiny. Globalizácia vysokoškolského vzdelávania a vedy je nevyhnutná. Z historického hľadiska malo akademické prostredie vždy medzinárodný rozmer a bolo vždy charakterizované nerovnosťami. Moderné technológie, internet, zjednodušujúca sa komunikácia, medzinárodná výmena študentov a vysoko vzdelaných pracovníkov prekračujú hranice globalizácie. Vo svete 21. storočia nemôže existovať žiaden akademický systém sám o sebe.

Avšak efektívnosť vysokoškolského vzdelávania, ako jedného z nástrojov presadzovania zahraničnopolitických záujmov štátu, sa dá zhodnotiť až z dlhodobého hľadiska. Jednotlivé štáty prostredníctvom kvalitných vysokoškolských inštitúcií nevytvárajú len priaznivé prostredie pre domácich študentov, ale práve majú snahu a stávajú sa atraktívnymi i pre množstvo zahraničných študentov. Takýmto spôsobom tak majú nielen možnosť zvyšovať ich intelektuálne povedomie, ale zároveň šíriť kultúru a povedomie o hostiteľskej krajine. Dôležitosť prostredia prospešného pre vedu a výskum je teda v súčasnom technologickom období skutočne základným predpokladom pre rast vplyvu a zatraktívneniu imidžu štátu v zahraničí.

POUŽITÁ LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE

1. ALTBACH, P. G. (2004): Globalisation and the University: Myths and realities in an unequal world, *Tertiary Education and Management*, 10:1, pp. 3-25 <http://dx.doi.org/10.1080/13583883.2004.9967114>
2. ALTBACH, P. G. - MCGILL PETERSON P. (2008): Higher education as a projection of America's soft power. In: Y. Watanabe and D.L. McConnell (eds), *Soft Power Superpowers: Cultural and National Assets of Japan and the United States*. Armonk, NY, USA and London. UK: M.E. Sharpe, pp. 37-52.
3. AMIRBEK, A. - YDYRYS, K. (2014): *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 143 (2014) 514-516. [cit. 2019-07-25]. Dostupné na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814043560>.
4. BIEBER, T. - MARTENS, K. (2011): The OECD PISA Study as a Soft Power in Education? Lessons from Switzerland and the US. *European Journal of Education*, 46: 101-116. doi:10.1111/j.1465-3435.2010.01462.x
5. BOGATUROV, A. (2006): Liderstvo i Desentralizasiya v Mejdunarodnoi Sisteme (Leadership and Decentralization in the International System), *Journal of International Processes*, 2006, cilt 4, №3 (12).
6. COOPER, R. (2004): Hard Power, Soft Power and the Goals of Diplomacy, In: David Held/Mathias Koenig- Archibugi (eds), *American Power in the 21st Century*, pp. 167-180.
7. COWAN, G. – ARSENAULT, A. (2008): Moving from Monologue to Dialogue to Collaboration: The Three Layers of Public Diplomacy, *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 2008; 616; 10, pp. 10-30.
8. ČIKEŠOVÁ, M. (2016): Vývoj univerzity v Evrope od boloňské univerzity po boloňský proces (komparace vybraných aspektů). In *Auspicia*, Ročník XIII, číslo 3-4, 2016.
9. FILIMONOV, G. (2010): Miyagkaya Sila Kulturnoi Diplomati SŠA (Cultural Diplomacy of the USA), Moscow, *Journal of RUDN*, p. 12.
10. FREEMAN, Ch. – LOUÇA, F. (2001): *As Time Goes By: From the Industrial Revolutions to the Information Revolution*. Oxford: Oxford University Press.
11. GREEN, A. (2013): *Education and State Formation: Europe, East Asia and the USA*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
12. HORVÁTHOVÁ, Z., ČAJKOVÁ, A. (2018): Social and Economic Aspects of the EU's Education Policy. *Международный опыт интеграции образования / International*

- experience In the Integration of education*. 2018. T. 22, № 3. c. 412-425. DOI: 10.15507/1991-9468.092.022.201803.
13. INDEPENDENT SCHOOL PARENT, (2017): *Universities in the UK Educate More World Leaders than Any Other Country*. August 7, 2017, [cit. 2019-07-25]. Dostupné na: <<https://www.independentschoolparent.com/education-news/uk-universities-world-leaders/>>.
 14. INGLEHART, R. - WELZEL, Ch. (2005): *Modernization, Cultural Change and Democracy: The Human Development Sequence*. Cambridge: Cambridge University Press.
 15. KHARE, M. (2015): India's emergence as a regional education hub. *International Higher Education*, 83, pp. 26-29.
 16. KOVÁČIK, V. (2018): *Implementation of EU structural funds in the field of education in the Slovak republic*. In: 5th International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts SGEM 2018, Conference Proceedings, Vol. 18, Book Nr. 1.2, ISBN 978-619-7408-62-1. pp. 101-108, DOI: 10.5593/sgemsocial2018/1.2/S01.014.
 17. LANDES, D. (1998): *The Wealth and Poverty of Nations: Why Some Are So Rich and Some So Poor*. New York, London: Norton & Company.
 18. MASHIKO, E. – HORIE, M. (2008): The impact of Japanese–US university exchanges. In: Y. Watanabe and D.L. McConnell (eds), *Soft Power Superpowers. Cultural and National Assets of Japan and the United States*. Armonk, NY, USA and London. UK: M.E. Sharpe, pp. 75-92.
 19. McCCLORY, J. (2015): *The Soft Power 30 Report. A Global Ranking of Soft Power*. [cit. 2019-08-29]. Dostupné na: <https://portland-communications.com/pdf/The-Soft-Power_30.pdf>.
 20. MCGILL PETERSON, P. (2014): Diplomacy and Education: A Changing Global Landscape. *International Higher Education*, (75), 2-3. <https://doi.org/10.6017/ihe.2014.75.5410>.
 21. NYE, J. (2004): *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs.
 22. NYE, J. (2005): *Soft Power and Higher Education*. Harvard University.
 23. NYE, J. (2008): Public Diplomas and Soft Power, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616 (94), pp. 94-103.
 24. NYE, J. (2009): Smart Power, *New Perspectives Quarterly*, Vol. 26, Issue 2, pp. 7-9.
 25. NYE, J. (2017): *Soft Power and Higher Education*. Forum for the Future of Higher Education. [cit. 2019-07-25]. Dostupné na: <<http://forum.mit.edu/articles/soft-power-and-higher-education/>>.
 26. PEREZ, C. (2002): *Technological Revolutions and Financial Capital: The Dynamics of Bubbles and Golden Ages*. London: Elgar.
 27. RÝSOVÁ, L. (2015): *The strategy Europe 2020 In Slovakia in geopolitical and geo-economic context*. Praha: Professional Publishing.
 28. THE HIGHER EDUCATION POLICY INSTITUTE (HEPI). (2015): *Now that's what we call soft power: 55 world leaders educated in the UK*, 1 October 2015. [cit. 2019-09-05]. Dostupné na: <https://www.hepi.ac.uk/2015/10/01/now-thats-call-soft-power-55-world-leaders-educated-uk/>>.
 29. TIN-YAU LO, J. - PAN, S. (2016): Confucius Institutes and China's soft power: practices and paradoxes, *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 46:4, 512-532, DOI: 10.1080/03057925.2014.916185.
 30. TREMBLAY, K. (2010): Internationalization: Shaping Strategies in the National Context, *International Organizations Research Journal*, No 3 (29), p. 117.

31. WOJCIUK, A. (2018): *Higher education as a soft power in international relations*, Handbook of cultural security, Chapter 8, January 2018, p. 343.
32. WOJCIUK, A., - MICHAŁEK, M., - STORMOWSKA, M. (2015): Education as a source and tool of soft power in international relations. In *European Political Science* April 2015. [cit. 2019-07-25]. Dostupné na: <<https://www.researchgate.net/publication/281511687>>.
33. YANG, R. (2010): Soft power and higher education: an examination of China's Confucius Institutes', *Globalisation, Societies and Education*, 8: 2, (2010) 235-245. [cit. 2019-07-25]. Dostupné na: <<http://dx.doi.org/10.1080/14767721003779746>>.

ADDRESS & ©

doc. PhDr. Peter ČAJKA, PhD.
Katedra medzinárodných vzťahov a diplomacie
Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov
Univerzita Mateja Bela
Kuzmányho 1, 974 01 Banská Bystrica
Slovak Republic
peter.cajka@umb.sk

RECENZE ▪ REVIEWS

Marek ŠMÍD: *Vatikán a německý nacismus 1923–1945*. Praha: Triton, 2019. ISBN 97880-7553-668-6.

Marek ŠMÍD: *Vatican and German Nazism 1923–1945*.

Celé mapy bílých míst ve výzkumu církevních a vatikánských dějin, jakož i dějin diplomacie úspěšně již několik let zaplňuje prostřednictvím svého systematického archivního bádání český historik, docent Marek Šmíd působící na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy. Ve své nejnovější publikaci se zabývá komplikovanými a napjatými vztahy Svatého stolce a Německa v letech 1923 až 1945. Své závěry a poznatky opírá o výsledky analýzy pramenů, sekundární literatury a zejména letitého bádání v Historickém archivu Státního sekretariátu Svatého stolce a Vatikánském apoštolském archivu, který počínaje 2. březnem roku 2020 díky rozhodnutí papeže Františka vydá pravděpodobně mnohá, doposud skrytá tajemství týkající se časového úseku od počátku až do konce pontifikátu papeže Pia XII. Právě osobnost tohoto muže je jednou z ústředních, jimiž se autor v knize zabývá. Snaží se jej demytizovat a zbavit letitých subjektivních „nánosů“ v oblasti výkladu a interpretace jednání tohoto papeže v nepřeborném množství prací amatérských i profesionálních historiků. Jak sám uvádí hned v úvodu, jeho dílo je „*polemikou nejen s kritiky pasivity papeže Pia XII., ale též s jeho apologety, kteří nekriticky vyzdvihují jeho mírové zásluhy, neutralitu i sympatie k židovstvu téměř ve všech jeho rozhodnutích*“ (s. 11). Dlužno dodat, že jde o polemiku vpravdě zdařilou.

Šmíd po důkladném rozboru archivních materiálů doplněném o zevrubné a hloubkové studium odborné literatury domácí i různorodé zahraniční proveniencie (v seznamu literatury nalezneme práce psané anglicky, německy, italsky, francouzsky či slovensky) počínaje působením kardinála Eugenia Pacelliho (pozdějšího Pia XII.) jakožto apoštolského nuncia v Mnichově od dubna 1917 na četné výtky kritiků tohoto muže v závěru konstatuje, že „*pracoval v prospěch potřebných skrytě, protože věřil, že neprovokativní praktická pomoc v posledku zachrání více Židů než grandiózní slovní odsouzení nacistického režimu*“ (s. 288). Autor také poukazuje na jeho politickou nezkušenost a jistou naivitu. Ta se projevila například v červnu 1940, kdy pontifik krátce po kapitulaci Francie,

„veden obavou o německou hegemonii v Evropě vyzval britskou, německou a italskou vládu k zahájení mírových rozhovorů,“ (s. 215), což se však nesetkalo – podobně jako obdobné iniciativy z dob 1. světové války a pontifikátu Benedikta XV. (srov. s. 201) – s pozitivní reakcí bojujících stran. Podobně po dramatických událostech přepadení a okupace Nizozemska „sepsal papež Pius XII. list A. Hitlerovi, v němž protestoval proti nelidskému pronásledování Židů v Evropě“ (s. 254). Nakonec se však z důvodu obav před možným ohrožením dalších životů rozhodl jej neodeslat. Marek Šmíd poznamenává, že tento typ obav se linul „jako červená nit jeho úvahami v době světové války“ (s. 232), což vysvětluje jeho dlouhodobé veřejné mlčení ohledně nacistických zvěrstev, které je až do dnešních dnů toliko kritizováno. Jednoduše řečeno, římský biskup si byl vědom, že „by Hitlerova reakce byla katastrofální, a proto se rozhodl jej neprovokovat“ (s. 195).

V knize jsou rovněž analyzovány postoje německého episkopátu bezprostředně konfrontovaného s totalitním nacistickým režimem. Autor zdůrazňuje jeho pasivitu jako celku tváří v tvář válečným hrůzám a společenské nestabilitě, která kontrastovala „s odvážným postojem francouzských, belgických a nizozemských biskupů“ (s. 255). Ohledně postoje špiček německého katolicismu k vzestupu nacistické strany je také podle Šmída faktem, že tyto „Hitlerovu cestu k prosazení totalitní moci zásadním způsobem neztížily“ (s. 149). Na příkladu četných lidských pochybení, ale i činů statečnosti a odvahy podává dále autor plastický, věrný a také tragický osud oněch let, které tak zásadním způsobem poznamenaly Evropu a svět.

Navzdory náročnému tématu je četba Šmídovy nejnovější knihy, napsané s přehledem a přístupným jazykem, příjemná. Méně odborně orientovaní čtenáři a čtenářky jistě ocení, že obsahuje též sporadicky přítomný obrazový materiál a na několika stránkách také krátké personální medailonky některých klíčových aktérů, o nichž je v textu řeč. Až na pár detailů („byli papežem Piem XI.“, s. 227 – správně „Piem XII.“; „Po první světové se totiž...“, s. 175 – chybí „válce“; „pod vedením francouzského Pierra Bleta“, s. 16 – chybí informace, že se jednalo o jezuitského kněze a profesora historie) je prosta stylistických i gramatických chyb a překlepů. Autor navíc k tématu přistupuje do jisté míry interdisciplinárně. I když je hlavním východiskem historická věda a její instrumentarium, neváhá propojit do širšího kontextu i znalosti z teologie (např. analýzou papežských encyklik) či politologie.

Navzdory této popsané vysoké úrovni publikace, která významně obohacuje českou historiografii v dané oblasti, lze k ní vznést i drobné připomínky. Bylo by jistě zajímavé (např. na s. 162) zapojit do autorova uvažování i vzpomínky přímého svědka oněch událostí, který později nastoupil na Petřův stolec jako jeden z nástupců Pia XII., totiž Josepha Ratzingera. Ty byly svého času zachyceny v jeho memoárech „*Aus meinem Leben*“. Rovněž tak by jistě nebylo na škodu zanést do poměrně rozsáhlé pasáže (na s. 137–140) věnované právnímu teoretikovi Carlu Schmittovi alespoň dílčí akademické analýzy jeho myšlení, které jsou v českém i slovenském jazyce hojně dostupné v pracích z oblasti právní a politické teorie.

I přes tyto drobné poznámky, mající spíše formu doporučení, je bez jakýchkoliv pochyb, že kniha o vztazích Apoštolského stolce a Německa v kritickém období nástupu a kulminace síly nacistického hnutí přinese odborné veřejnosti i laické čtenářské obci skutečné intelektuální potěšení a radost z plodů vědeckého úsilí.

ADDRESS & ©

PhDr. Marián Sekerák, Ph.D.

Vysoká škola regionálního rozvoje a Bankovní institut – AMBIS, a. s.

Lindnerova 575/1, 180 00 Praha 8 – Libeň

Czech Republic

marian.sekerak@ambis.cz

VARIA

US HEALTH CARE SYSTEM: ITS CORPORATE CHARACTER, HEALTH CARE ACCESS IN COMPARISON TO SINGLE-PAYER SYSTEM, FUTURE POSSIBILITIES

Zdravotní systém ve Spojených státech: Korporátní charakter, přístup
k péči v srovnání se systémy založenými na všeobecném zdravotním pojištění,
možnosti budoucnosti

Helena LUSTOVÁ

České Budějovice, Czech Republic

ABSTRACT: The article deals with the health care system in the United States and its issues and shows one of the possible ways of future improvement. In the description of corporate development of this health care system, it shows the system's core problems in contrasts – the enormous profit of corporations in the system on one hand, and the lack of health care access for the poor and middle-income individuals due to an expensive and incomplete health care coverage through insurance on the other. The article then compares the US health care system with a single payer-system of health care with universal coverage in the Czech Republic. The third part of the article describes current state of political actions in the US health care sector during the period of republican government. It introduces the 2016 presidential proposals which were aimed at the reform of the system in the spirit of single-payer system.

Keywords: health care – profit – corporate - single-payer system – coverage – access – Medicare - Hillary Clinton - Bernie Sanders

ABSTRAKT: Článek se zabývá zdravotnickým systémem ve Spojených státech a jeho problémy a ukazuje jeden z možných způsobů budoucího zlepšení. V popisu korporátního vývoje tohoto systému zdravotní péče ukazuje hlavní problémy systému v kontrastech - obrovský zisk společností v systému na jedné straně a nedostatek přístupu ke zdravotní péči pro chudé a osoby se středním příjmem kvůli drahému a nekompletnímu zdravotnímu pojištění na straně druhé. Článek pak porovnává americký systém zdravotní péče s jednotným systémem plateb s univerzálním pokrytím ve zdravotnictví v České republice. Třetí část článku popisuje současný stav politických akcí v americkém zdravotnictví v období republikánské vlády. Představuje prezidentské návrhy z roku 2016, které byly zaměřeny na reformu systému v duchu systému jediného plátce.

Klíčová slova: zdravotnictví – zisk - korporátní systém s jedním plátcem – pojištění – přístup Medicare - Hillary Clintonová - Bernie Sanders

INTRODUCTION

The health care in the United States belongs to the most technologically-advanced providers, but it is also the most expensive health care in the world. A significant part of American population does not have health insurance coverage, while others have some type of coverage but it often covers only selective medical procedures and often there are high co-payments. Health care access is based on economical productivity of an individual, and the entire system is simply based on profit. In this article, the development of the business character of the US health care system will be described. Then, the health care access of an individual in the United States will be compared with the health care access of an individual in the single-payer system in the Czech Republic. The last chapter will summarize the current state of the US health care system after the presidential elections in 2016. Political efforts towards the single-payer system and universal coverage will be pointed out.

1. THE DEVELOPMENT OF CORPORATE HEALTH CARE IN THE UNITED STATES

In the 1960's, medical institutions in the United States were mostly nonprofit. Medical research was attached to teaching hospitals and medical schools were functioning under either municipal or veteran administration hospitals. Health care plans (or insurance plans) were mainly covered by Blue Cross⁵. Besides its regular customers, it covered health care offered to the poor, aged and uninsured. The structure of the system was simple, administration (billing, collection, accounting) was performed manually. In 1964, US health care expenditures amounted to less than \$40 billion, 5.9 percent of the GNP. Those times, of course, included some weak spots as well. Hospitals paid low wages, physicians in training were exploited and there was an oppression based on race, class and gender among physicians in general. A significant part of population was less healthy. This fact was influenced by the class, race, location, and sometimes age. For those less fortunate, the emergency rooms and outpatient clinics fulfilled the role of a physician while richer white Americans had their private physicians.⁶ At the same time, in the early

⁵ Blue Cross was an association providing coverage for hospital services. It was founded in 1929. Today, the official name is Blue cross and Blue Shield Association (BCBS). In 1994, BCBS changed in order to allow its licensees to be for-profit corporations. Its revenues in 2014 were \$457,383,677. See www.guidestar.org. Available at: https://pdf.guidestar.org/PDF_Images/2014/135/656/2014-135656874-0c476582-90.pdf.

⁶ Salmon: pp. 11-12.

1960's, there was a huge political battle over the establishment of Medicare⁷, an entity ensuring the coverage for elderly Americans till today. Medicare was a huge step in a US social and health care politics followed by the establishment of Medicaid⁸. Those steps looked like first positive steps on the way towards better health care assurance for Americans, but then only a few years later, in 1969, President Nixon proclaimed the “health care crisis” in a financial sense. Health care expenditures went up from \$42 billion in 1965 to \$75 billion in 1970. While federal money improved physicians’ incomes, many of the aforementioned health care inequities remained unresolved.⁹

The for-profit invasion of the health care sector was supported by Health Maintenance Organization¹⁰ Act¹¹ of 1973. This legal document, signed into law by President Nixon, was the first major health legislation enacted by the 93rd congress. It provided strong support and benefits to for-profit health care. The insurance for-profit companies like Aetna or Signa were offering their medical coverage even in the 1950's, but it was in the 1970's and 1980's when the for-profit plans slowly gained market share. The economic capital in the health care area was not limited to insurance companies only. By 1987, the four largest for-profit hospital chains, Hospital Corporation of America (HCA), Humana, National Medical Enterprises (NME) and American Medical International (AMI), each exceeded the sales of most pharmaceutical manufacturers in billions of dollars. Before 1970's, for-profit health care delivery with such huge financial profit did not exist. With large federal subsidies after 1965 (aimed clearly to help citizens and improve health care generally), health care became an enormously profitable and attractive market. The beginning of the phenomenon of corporate chains included also nursing homes, doctors, or drug distribution. On top of that, multi-hospital systems and hospital alliances called not-for-profit and their manners and behavior became unrecognizable form for-profit chains.¹²

⁷ Medicare is a national insurance program in the United States. It provides health insurance for Americans aged 65 and more. It also covers younger people with some disabilities and people with specific diseases. It is funded by a combination of taxes, beneficiary premiums and by general US Treasury revenue. See www.medicare.gov.

⁸ Medicaid is a joint program of federal US government and individual US states. It helps people with low income to cover their health care costs. See www.medicaid.gov.

⁹ Salmon, p. 12.

¹⁰ Health Maintenance Organization (HMO) is a medical insurance group that provides health services and plans for a fee. See www.healthcare.gov. See also Dorsey, J. L.: *The Health Maintenance Organization Act of 1973 (P.L. 93-222) and prepaid group practice plans*. Available at: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/803289>.

¹¹ See the original document at: <https://www.ssa.gov/policy/docs/ssb/v37n3/v37n3p35.pdf>.

¹² See Salmon, pp.13-17.

This table shows gross revenues of four investor-owned health care corporations, fiscal year ending 1983.

Corporation	Gross revenues
AMI	\$ 2.21billion
Humana	\$ 2.29billion
HCA	\$ 3.91billion
NME	\$ 2.14billion

Source: For-Profit Enterprise in Health Care. Available at: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK217903/>.

Together with the revenues of health care corporations, the overall expenditures rose from 75 billion in 1970 to \$255 billion on 1980, though the largest and most obvious rise happened during the first administration of Ronald Reagan. Total expenditures reached \$443 billion at that time.¹³ Focusing on profit has brought very a serious negative effect on the system. Aggressive market forces have been pushing every part of the health care industry into those corporate conglomerates, regardless of their true attitude towards it. For doctors, and, for example, for small hospitals, being part of the nets or chains is often the only way to survive the economic pressure. The fusion and acquisition of smaller companies are very common in the health care industry, just like in any other business area. The trend of those corporate alliances has continued since 1980's till present days and includes mainly co-production, technology, sharing, joint marketing. One can imagine that in such tangled corporate structures it is very hard or even impossible to make any reforms to the system. The last and the most significant reform was the attempt of Barack Obama in 2010 known as the Affordable Health Care Act¹⁴ (ACA).¹⁵

¹³ See Peterson-Kaiser: *Health System Tracker*. Available at: <https://www.healthsystemtracker.org/chart-collection/u-s-spending-healthcare-changed-time/#item-start>.

¹⁴ For more about the Affordable Health Care Act which was meant to improve the situation of uninsured and underinsured Americans see Rak, S., Coffin, J.: *Affordable Care Act*. 2013. Available at: https://www.researchgate.net/publication/239943452_Affordable_Care_Act.

¹⁵ See Salmon, pp. 20-21.

Except the United States, there is no nation in the world with such a rapid grow of health care expenditures, and with such an enormous for-profit presence in health care sector, and where health care providers and suppliers have such magnanimous return on investment.¹⁶

This table shows the rise of total expenditures (in billions of dollars) over several decades from 1970 to 2017.

Year	Total National Health Expenditures	Constant 2017 Dollars
1970	\$74.56	377.51
1980	\$255.33	656.38
1990	\$721.39	1207.8
2000	\$1369.17	1856.36
2010	\$2598.6	2880.11
2017	\$3492.08	3492.08

Source: Kaiser Family Foundation analysis of National Health Expenditure (NHE) data. Available at: https://www.healthsystemtracker.org/chart-collection/u-s-spending-healthcare-changed-time/#item-total-health-expenditures-have-increased-substantially-over-the-past-several-decades_2017.

What does such enormous expenditures mean for the patient or, from the market point of view, for a consumer? The product – the health care insurance – is very expensive even for middle-income US citizens. The coverage almost always has financial limits and co-payments. There is no competition among insurers as there is only a few corporations on the market. These private corporate companies act according to the market rules – they are avoiding loses. In this case, it means to not insure highly risky individuals and groups and to pay as less as possible for any client.¹⁷

This overview brings us to several questions: Can health be treated as a commodity? One’s health condition can change at any time. It is an unpredictable element of human nature. Are there any ways then, besides the current model of the US health care system, which better assures the health care access for each citizen? In order to compare the US health care system with a different option, it is possible to use one of the single-payer system models. For the purposes of this article, I used the single-payer system with universal coverage in the Czech Republic - one of the countries in the European Union.

¹⁶ Ibid, p. 22.

¹⁷ Ibid, pp. 30-31.

2. THE HEALTH CARE ACCESS – A SINGLE-PAYER SYSTEM

Many states in the world assure universal coverage for their citizens. These are the most economically developed ones (e. g. Canada, Great Britain, Germany, Japan, the Netherlands, Norway, Sweden, Switzerland etc.). Their governments largely finance health care and they require mandatory health care insurance coverage. On the other hand, insurance is extensively provided by competing private insurers, and delivery of health care is largely left to the private sector. These two are general attributes which are, considering its core element, not much different from the US health care system.¹⁸ Naturally, every health care system has its positives and negatives. This section will focus mainly on the health care access in the selected single-payer system, though, the flaws will be pointed out as well.

Single-payer system¹⁹ in the health care in the Czech Republic provides universal coverage for each resident who pays taxes in the Czech Republic and works there. Health care coverage payment of each person is taken out of one's salary, and both employees and employers make contribution. Unlike the United States where one has a free choice (i. e. he or she can or does not have to obtain health care coverage), the coverage in the Czech Republic is mandatory which is enforced by law²⁰. The payment then goes directly to several insurance companies in the Czech market according to their shares of insured people. The biggest insurance company in the Czech Republic is Všeobecná Zdravotní Pojistovna²¹ (further referred to as VZP) which covers the majority of people. The state pays for the coverage of children and young adults (until the end of their studies), and the retired people. If a person is unemployed for a certain time, the medical insurance is also covered by the state. A state representative is a member of the advisory board of each insurance company²² which receives coverage for the a fore mentioned three groups of people from the state. One can find similarities here with the United States. It is the fact that the coverage is offered by some US employers, though, it does not have to cover 100 per cent of costs of insurance coverage. American children can be covered under the insurance of one of the parents provided by his or her employee. Retired Americans are covered by Medicare – a state program financed by general taxes.

¹⁸ See Lim, L., pp. 46-48.

¹⁹ See Hussey, P., Anderson, G., F.: *A comparison of single- and multi-payer health insurance systems and options for reform*. Available at: [https://doi.org/10.1016/S0168-8510\(03\)00050-2](https://doi.org/10.1016/S0168-8510(03)00050-2).

²⁰ See *Act No. 48/1997 Coll.* Available at: https://www.lkcr.cz/doc/cms_library/48-1997-o-verejnem-zdravotnim-pojisteni-100437.pdf.

²¹ For more information about this insurance company see its web page <https://www.vzp.cz/>.

²² The information was obtained during the interview with an employee of one of Czech insurance companies.

The medical insurance expenses are covered evenly due to the general compulsive participation of all citizens. Concerning the health care access in the Czech Republic, all people have (as defined above) access to the currently available health care in all its aspects without extensive co-payments and additional payments. There are co-payments in dental and eye care, and for drug prescriptions, the amounts, though, are affordable.²³

Naturally, even in the single-payer system, one may also find negatives. The current problems with the single-payer system in the Czech Republic are low salaries in some parts of the sector, financial restrictions of insurance companies, and neglected politics of staffing.²⁴ These problems are not directly connected to the single-payer system as such. It is a question of responsible and effective political decisions of the state in the health care sector. Low salaries represent a problem for doctors in hospitals, especially the ones who are still in training. In average, the hospital doctors' salary is approximately two times higher than the average wage in the Czech Republic²⁵ but if the amount is divided by the large numbers of working hours in hospitals, the salary then does not correspond to the job qualification. Specialist and general practitioners have a business license and are paid by the insurance companies according the number of patients. Their incomes can vary. Financial restrictions are given by insurance companies which set the upper limits of payments each month. Practically, this affects doctors and hospitals who have to prolong waiting times for those appointments or surgeries which are not urgent. In the Czech Republic, there is also a shortage of medical staff of 3000 doctors currently in the health care sector. Doctors are retiring, going abroad, and medical faculties do not produce a sufficient number of graduates. This situation is caused by the state politics which does not make the efficient steps to improve a variety of issues.²⁶ In comparison, doctors in the United States

²³ Filling a cavity in the United States can cost \$50-\$300 or more for a silver amalgam filling. In the Czech Republic, the amalgam filling can be covered by insurance companies. The price then varies from \$0 (for example, in the South Bohemian region) to \$40. In the United States one pays \$90-\$450 or more for a tooth-colored composite, and the same filling costs \$13-\$55 in the Czech Republic. The average salary in the Czech Republic was \$1353 a month in the first quarter of 2019. The average salary in the United States in second quarter 2019 was \$3888 a month. See Dental Work Cost. How Much Does Dental Work Cost? Available at: <https://health.costhelper.com/dentistry.html>. See also Dental treatment price list for the Czech Republic. Available at: <https://www.czechdentists.com/dental-treatment-prices.html>. See also Economic News Release. Available at: <https://www.bls.gov/news.release/wkyeng.t03.htm>. See also Czech Republic Average Monthly Wages. Available at: <https://tradingeconomics.com/czech-republic/wages>.

²⁴ The information was obtained from a specialized Czech doctor who has been in Czech medical practice over 40 years.

²⁵ See Petrášová, L.: *Jak se vyvíjely platy lékařů*. [online]. Available at: <https://www.otvorenzdravotnictvi.cz/temata/jak-se-vyvijely-platy-lekaru.html>.

²⁶ The information was obtained from a specialized Czech doctor who has been in Czech medical practice over 40 years.

have generally higher salaries in comparison with most other countries²⁷. Financial limits of the insurance companies are controlled, primarily, by situation on the market, i. e. by the effort to make a profit. The waiting time for appointments and surgeries is not a problem if one has a sufficient coverage and out-of-pocket money for co-payments. The co-payments vary, they depend on the type of coverage²⁸. The health care access can be limited by the fact that patients have to choose doctors according their insurance companies which have contracts only with certain nets of approved doctors and hospitals. Patients then have to travel or even cannot make an appointment with a specific doctor unless they pay for it out-of-pocket.²⁹

In spite of the flaws, the single-payer system provides comprehensive health care access for all its patients. It also succeeds in the area of preventive health care as people are not limited and may visit their doctors any time without any additional charges. Concerning the United States and its highly developed commercial system of health care (with enormous profit of corporations involved in the sector, see chapter one), any change towards bigger state involvement and control is difficult. What are the options for the future then? Two interesting proposals came during the 2016 presidential campaign. The two democratic candidates – Mrs. Clinton and Mr. Sanders – introduced their possible plans for health care sector. Hillary Clinton’s proposal included the expansion of Medicare³⁰. Bernie Sanders proposed a single-payer health care bill³¹.

²⁷ RAMPELL, C.: *How Much Do Doctors in Other Countries Make?* [online]. Available at: <https://economix.blogs.nytimes.com/2009/07/15/how-much-do-doctors-in-other-countries-make/>.

²⁸ HealthCare.gov: *How to pick a health insurance plan.* [online]. Available at: <https://www.healthcare.gov/choose-a-plan/plans-categories/>.

²⁹ The information was obtained during the interviews with American citizens, two people working in the social work sector.

³⁰ The Office of Hillary Rodham Clinton. *Health care.* [online]. Available at: <https://www.hillaryclinton.com/issues/health-care/>.

³¹ *Bernie Sanders on Healthcare.* [online]. Available at: <https://feelthebern.org/bernie-sanders-on-healthcare/>.

3. THE CURRENT STATE OF THE US HEALTH CARE SYSTEM AND POSSIBLE CHANGES

Currently, during the presidential administration of Donald Trump and republican government, the health care system is pushed further from any pro-social reform. The 2010 health care reform, signed into law by Barack Obama, has been successfully dismantled and changed by current government. The Affordable Health Care Act (ACA) was an extensive reform of the health care sector aimed primarily to get all Americans covered, i. e. make health care insurance affordable for more people, and to enroll more economically weak people into Medicaid. As the health care was already enormously expensive sector, these changes caused another raise in overall costs in the first years after its enacting³². The act orders every American to get an insurance while at the same time pushed the insurance companies to offer a coverage including all the necessary health care benefits³³. Until Trump eliminated the mandate, people who did not obtain coverage (except people who were considerate economically weak) had to pay a fine. People can ask for financial support in order to be able to pay for their coverage. In contrast, the current Trump Administration, in order to stay truthful to its Republican character, uses a tax relief strategy³⁴, i.e. people who obtain health care coverage can deduct it from their taxes. This, though, does not help people who cannot afford to buy it in the first place. The overall Republican strategy goes against state control over health care sector. They also tend to diminish the financial support for state programs, Medicaid and Medicare.³⁵ Their strategy generally supports the free market option and the fewest state interventions possible – the approach which is quite questionable if used for the health care sector (as described in part 1). Hillary Clinton, who was Donald Trump’s democratic rival in the presidential election in 2016, introduced the expansion of Medicare in her election proposal. This approach would have used the existing state program and enlarged it in order to cover even the economically active residents above the age of 55. Democratic Senator Bernie Sanders went even further when he introduced his

³² See Moffit, R.: *Year Six of the Affordable Care Act: Obamacare’s Mounting Problems*. The Heritage Foundation. [online]. Vol. 3109. Available at: <https://www.heritage.org/health-care-reform/report/year-six-the-affordable-care-act-obamacares-mounting-problems>.

³³ Obama Care Facts: *ObamaCare. Health Insurance Exchange*. [online]. Available at: <https://obamacarefacts.com/obamacare-health-insurance-exchange/>.

³⁴ Politifact.com: *Trump-o-meter: Allow individuals to deduct health care insurance premiums from taxes*. [online] Available at: <https://www.politifact.com/truth-o-meter/promises/trumpometer/promise/1391/allow-individuals-deduct-health-care-insurance-pre/>.

³⁵³⁵ Golshan, T. *Trump said he wouldn’t cut Medicaid, Social Security, and Medicare. His 2020 budget cuts all 3*. [online]. Available at: <https://www.vox.com/policy-and-politics/2019/3/12/18260271/trump-medicaid-social-security-medicare-budget-cuts>.

Single-Payer Health Care Bill³⁶, and stated that “Health care should be a right not a privilege”. He wanted to use Medicare as a single-payer system platform, and to provide health care access for all Americans this way, i. e. to pay health care from general taxes. Even now, Medicare, as a large state entity, has the ability to exert a certain economical pressure and negotiate prices with health care providers and other subjects in the health care sector. Thus, it can influence the market, regulate the always increasing prices in the sector, and make the care more affordable and accessible.

However, such policies need a substantial political pressure in order to get them enacted. The democratic candidates’ approach has been closer to the single-payer solution as one can see in recent presidential policies promoted for the 2020 election. The future development of the health care sector in the United States thus depends on political climate, the interests and power of political forces, the always present massive influence of corporate entities in the health care politics, and, finally, on American citizens as they can choose their political representatives. The single-payer system with mandatory universal coverage does not mean the end of private sector. Private sector can function in this system. Many Western countries provide an example of such co-existence. The crucial aspect of such a system represents the mandatory health insurance payment. The payment is established by law and is set according to one’s income in the similar way as one’s taxes³⁷. This approach generally requires a strong spirit for the common wealth. In current individualistic societies, it is hard to push through such ideas, and their promoters always have a more difficult position.

CONCLUSION

The situation in the health care sector in the United States calls for the efficient changes as the overall expenditures are constantly on the rise while the access to health care is (thanks to an expensive coverage and often high co-payments) problematic. The political solutions outlined in this contribution, following the spirit of single payer system with universal coverage, offer a way towards better health care access for individuals while at the same time allowing for private entities in this sector. It is an approach for a common and not just an individual good. One can hope for more initiatives leading towards such changes in the future.

³⁶ *Medicare for all*. [online]. Available at: <https://berniesanders.com/issues/medicare-for-all/>.

³⁷ The information was obtained during the interview with an employer of one of Czech insurance companies and a Czech accountant

LITERATURE AND RESOURCES

1. *Act No. 48/1997 Coll.* [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: https://www.lkrf.cz/doc/cms_library/48-1997-o-verejnym-zdravotnim-pojistenim-100437.pdf.
2. *Bernie Sanders on Healthcare.* [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: <https://feelthebern.org/bernie-sanders-on-healthcare/>.
3. *CostHelperHealth. Dental Work Cost.* [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: <https://health.costhelper.com/dentistry.html>.
4. *Czech Dentists. Dental Treatment Price List for the Czech Republic.* [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: <https://www.czechdentists.com/dental-treatment-prices.htm>.
5. DORSEY, J. L.: *The Health Maintenance Organization Act of 1973 (P.L. 93-222) and prepaid group practice plans.* [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/803289>.
6. *For-Profit Enterprise in Health Care.* [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK217903>.
- 1 **GOLSHAN, T.: Trump said he wouldn't cut Medicaid, Social Security, and Medicare. His 2020 budget cuts all 3.** [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: <https://www.vox.com/policy-and-politics/2019/3/12/18260271/trump-medicare-social-security-medicare-budget-cuts>.
7. *Health Maintenance Organization Act of 1973.* [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: <https://www.ssa.gov/policy/docs/ssb/v37n3/v37n3p35.pdf>.
8. *HealthCare.gov "How to pick a health insurance plan"* [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: <https://www.healthcare.gov/choose-a-plan/plans-categories/>.
9. <https://www.vzp.cz/>.
10. HUSSEY, P. - ANDERSON, G. F.(2003) A comparison of single- and multi-payer health insurance systems and options for reform, *Health Policy*, Volume 66, Issue 3, Pages 215-228, ISSN 0168-8510, [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: [https://doi.org/10.1016/S0168-8510\(03\)00050-2](https://doi.org/10.1016/S0168-8510(03)00050-2).
11. *Kaiser Family Foundation analysis of National Health Expenditure (NHE) data.* [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: https://www.healthsystemtracker.org/chart-collection/u-s-spending-healthcare-changed-time/#item-total-health-expenditures-have-increased-substantially-over-the-past-several-decades_2017.
12. LIM, L. (2014): *Beyond Obamacare. Solving the Healthcare Cost Problem.* USA, Oklahoma: Tate Publishing, LLC. ISBN: 978-1-62994-621-4.
13. *Medicare for all.* [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: <https://berniesanders.com/issues/medicare-for-all/>.
14. MOFFIT, R.: *Year Six of the Affordable Care Act: Obamacare's Mounting Problems.* The Heritage Foundation. Vol. 3109. [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: <https://www.heritage.org/health-care-reform/report/year-six-the-affordable-care-act-obamacares-mounting-problems>.
15. *Obama Care Facts: ObamaCare. Health Insurance Exchange.* [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: <https://obamacarefacts.com/obamacare-health-insurance-exchange/>.
16. *Peterson-Kaiser: Health System Tracker.* [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: <https://www.healthsystemtracker.org/chart-collection/u-s-spending-healthcare-changed-time/#item-start>.

17. PETRÁŠOVÁ, L.: *Jak se vyvíjely platy lékařů.* [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: <https://www.otevrenezdravotnictvi.cz/temata/jak-se-vyvijely-platy-lekaru.html>.
18. *Politifact.com: Trump-o-meter: Allow individuals to deduct health care insurance premiums from taxes.* [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: <https://www.politifact.com/truth-o-meter/promises/trumpometer/promise/1391/allow-individuals-deduct-health-care-insurance-pre/>.
19. RAK, S., COFFIN, J.: *Affordable Care Act. 2013.* [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: https://www.researchgate.net/publication/239943452_Affordable_Care_Act.
20. RAMPELL, C.: *How Much Do Doctors in Other Countries Make?* [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: <https://economix.blogs.nytimes.com/2009/07/15/how-much-do-doctors-in-other-countries-make/>.
21. *Return of Organization Exempt From Income tax.* [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: <https://pdf.guidestar.org/PDF/Images/2014/135/656/2014-135656874-0c476582-90.pdf>.
22. *The Office of Hillary Rodham Clinton. Health care.* [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: <https://www.hillaryclinton.com/issues/health-care/>.
23. *Trading Economics. Czech Republic Average Monthly Wages.* [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: <https://tradingeconomics.com/czech-republic/wages>.
24. *United States Department of Labor. Bureau of Labor Statistics. Median usual weekly earnings of full-time wage and salary workers by age, race, Hispanic or Latino ethnicity, and sex, third quarter 2019 averages, not seasonally adjusted.* [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: <https://www.bls.gov/news.release/wkyeng.t03.htm>.
25. *HealthCare.gov.* [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: www.healthcare.gov.
26. *Medicaid.gov.* [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: www.medicare.gov.
27. *Medicare.gov.* [online]. [cit. 2019-8-30]. Available at: www.medicare.gov.

ADDRESS & ©

Mgr. Helena LUSTOVÁ
 Department of Ethics, Psychology, and Charity Work
 Faculty of Theology
 University of South Bohemia in České Budějovice
 Czech Republic
lustova@tf.jcu.cz

RECENZNÍ ŘÍZENÍ PRO Č. 2/2019

Jednotliví oponenti (6) recenzovali 1–3 články (vč. článků posléze vyřazených). Redakce od nich obdržela na každý příspěvek 1–3 posudky, celkem 6 posudků.

prof. Ing. Vladimír **GAZDA**, Ph.D.

Katedra financí, Ekonomická fakulta,
Technická univerzita, Košice, **Slovensko**

PaedDr. Zuzana **GERŠICOVÁ**, PhD.

Katedra školskej
pedagogiky a psychológie, Vysoká škola
DTI, Dubnica nad Váhom, **Slovensko**

PhDr. PaedDr. Slávka **KRÁSNA**, PhD.

Katedra školskej
pedagogiky a psychológie, Vysoká škola
DTI, Dubnica nad Váhom, **Slovensko**

doc. Ing. Hana **MOHELSKÁ**, Ph.D.

Katedra managementu, Fakulta
informatiky a managementu, Univerzita
Hradec Králové, **ČR**

prof. PhDr. Miroslava **SZARKOVÁ**, CSc.

Katedra manažmentu, Fakulta
podnikového manažmentu, Ekonomická
univerzita Bratislava, **Slovensko**

POČET OBDRŽENÝCH VĚDECKÝCH ČLÁNKŮ:	5
POČET RECENZOVANÝCH VĚDECKÝCH ČLÁNKŮ:	4
POČET OBDRŽENÝCH RECENZNÍCH POSUDKŮ:	6
POČET PUBLIKOVANÝCH VĚDECKÝCH ČLÁNKŮ:	5

INFORMACE OČASOPISU

Základní charakteristika

Časopis *Auspicia* je nezávislým recenzovaným neimpaktovaným vědeckým časopisem pro otázky společenských a humanitních věd. Je založen na 5 základních principech: řádné a přísné recenzní řízení; mezinárodnost; otevřenost; výběrovost; kontinuální zvyšování kvality.

Historie

Vydáván od r. 2004 Vysokou školou evropských a regionálních studií (VŠERS) a Vysokou školou technickou a ekonomickou (VŠTE) dvakrát ročně pouze elektronicky. Ve 38 číslech bylo otištěno zhruba 844 příspěvků a recenzí. Rada pro výzkum, vývoj a inovace jako odborný a poradní orgán vlády ČR zařadila časopis *Auspicia* (ISSN 1214-4967) pro léta 2008–2013 a znovu pro rok 2015 (<http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=733439>) mezi recenzované neimpaktované časopisy, které uvedla v oborech Národního referenčního rámce excelence (NRRE). V r. 2016 byl recenzovaný vědecký časopis *Auspicia* zařazen do mezinárodní databáze ERIH PLUS.

Tematické sekce

- 1 Společenské vědy
- 2 Obchod, management a účetnictví
- 3 Recenze
- 4 Varia (informační texty, zprávy z vědeckých akcí)

Základní pokyny autorům článků (2019)

Jazyk: čeština, angličtina
Data uzávěrek: 1. číslo – 1. 2. • 2. číslo – 1. 8.
Použitá literatura: 25 % zdrojů indexovaných v databázích Web of Science a/nebo Scopus
Recenzní řízení: oboustranně anonymní, nezávislé, objektivní
Data vydání: 1. číslo – 1. 6. • 2. číslo – 1. 12.
Podrobný zdroj: <https://vsers.cz/recenzovany-vedecky-casopis-auspicia>

Autorský poplatek

Za výdaje spojené s uveřejněním vědeckého příspěvku v českém jazyce (v anglickém jazyce bezplatně) v délce **max. 8 normostran** v sekcích 1–2 hradí autor částku **1 000,- CZK** (*popř. částku zvýšenou o 200,- Kč za každou další normostranu*), nebo příslušnou částku v EUR dle aktuálního přepočtu, a to nejpozději do uzávěrky příslušného čísla (tj. před recenzním řízením) převodem na účet vydavatele (VŠERS) u Oberbank AG České Budějovice č. 7000012206/8040, IBAN: CZ83 8040 0000 0070 0001 2206, BIC: OBKL CZ2X (zahraniční plátcí si poplatek za převod hradí sami), nebo v hotovosti na ekonomickém oddělení VŠERS. Variabilním symbolem je IČO autora pracoviště a specifickým symbolem číselný kód 12342016. Do zprávy pro příjemce se uvede jméno autora / autorů a pracoviště.

Kontaktní údaje

Vysoká škola evropských a regionálních studií
Žižkovatř. 6, 370 01 České Budějovice
00420386116839 | auspicia@vsers.eu | <https://vsers.cz/recenzovany-vedecky-casopis-auspicia>

INFORMATION ON JOURNAL

Basic characteristics

The Auspicia Journal is an independent, reviewed, non-impact scholarly journal dealing with social sciences. It is based on the five following principles: regular and strict review process; internationality; openness; selectiveness; continuous quality improvement.

History

It has been published since 2004 by the College of European and Regional Studies (VŠERS) and the Institute of Technology and Business (VŠTE) twice a year, in electronic form only. So far, 844 scientific contributions and reviews have been published in 38 issues. Research, Development and Innovation Council, being a professional and advisory board of the Government of the Czech Republic, integrated Auspicia Journal (ISSN 1214-4967) into reviewed, non-impact scholarly journals which were involved in the topics of National Reference Framework of Excellence in 2008–2013, and it was involved there in 2015 again (<http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=733439>). In 2016 The Auspicia reviewed scholarly journal was listed in the international database ERIH PLUS.

Thematic sections

- 1 Social Sciences
- 2 Business, Management and Accounting
- 3 Reviews
- 4 Miscellaneous (informative texts, reports from scientific events)

Basic instructions to authors of articles (2019)

Language: Czech, English,
Deadlines: 1st issue – 1st February • 2nd – 1st August
Bibliography: 25 % of resources indexed in Web of Science and/or Scopus databases
Review process: anonymous, independent, objective
Publishing dates: 1st issue – 1st June • 2nd – 1st December
Detailed source: <https://vsers.cz/recenzovany-vedecky-casopis-auspicia>

Author's fee

The authors of the papers (contributions) are to pay the amount of **CZK 1,000** for the expenses connected with publishing the scholarly contributions in the Czech language (contributions in English are free of charge) of **a maximum of 8 standard pages** (*or the amount increased by CZK 200 per every other standard page*), or the appropriate amount in EUR in accordance with the current exchange rate in sections 1–2. They are to do this by the closing date of the relevant volume (i.e. before the review process) either by means of payment by bank transfer to the publisher's bank account No. 7000012206/8040, Oberbank České Budějovice, IBAN: CZ83 8040 0000 0070 0001 2206, BIC: OBKL CZ2X (foreign payors pay the transfer charge by themselves), or they can pay it in cash at the economic department of the College of European and Regional Studies. Registration numbers of authors' workplaces are variable symbols, the specific symbol is a code of the following digits: 12342016. The information for payee shall include the name of author / authors and workplace.

Contacts

College of European and Regional Studies
Žižkovatř. 6, 370 01 České Budějovice
00420386116839 | auspicia@vsers.eu | <https://vsers.cz/recenzovany-vedecky-casopis-auspicia>

ИНФОРМАЦИЯ О ЖУРНАЛЕ

Основная характеристика

Журнал *Auspicia* – это независимый рецензируемый научный журнал, предназначенный для обсуждения вопросов, касающихся общественных и гуманитарных наук. 5 основных принципов журнала: тщательный и точный порядок рецензирования; международность; открытость; избирательность; постоянное повышение качества.

История

Журнал издается с 2004 г. Высшей школой европейских и региональных исследований (VŠERS) и Технико-экономическим институтом (VŠTE), он выходит два раза в год только в электронном виде. В 38 номерах было опубликовано примерно 844 научных статей и рецензий. Совет по исследованию, разработкам и инновациям, являясь специальным и рекомендательным органом Правительства ЧР, включил журнал «Ауспиция» (ISSN 1214-4967) на 2008–2013 гг. и снова на 2015 г. (<http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=733439>) в рецензируемые неимпактованные журналы, приведенные в категориях «Национального оценочного списка наивысшего уровня» (NRRE). В 2016 г. рецензируемый научный журнал «Ауспиция» был включен в международный банк данных «ERIH PLUS».

Тематические секции

- 1 Общественные науки
- 2 Торговля, менеджмент, бухгалтерство
- 3 Рецензии
- 4 Разное (информационные тексты, новости с научных мероприятий)

Основная инструкция авторам статей (2019)

Язык: чешский, английский
Последний срок: 1 № – 1 февраля • 2 № – 1 августа
Библиография: 25% источников, индексируемых в «Web of Science» и/или «Scopus»
Рецензирование: анонимное, независимое, объективное
Даты выпуска: 1 № – 1 июня • 2 № – 1 декабря
Подробная инф.: <https://vsers.cz/recenzovany-vedecky-casopis-auspica>

Авторский сбор

За затраты, связанные с опубликованием научной статьи на чешском языке (статьи на английском бесплатно) объемом **не больше 8 нормостраниц** в секциях с 1–2, автор выплачивает сумму в **1 000 чешских крон** (за каждую дополнительную нормостраницу доплачивается 200 чешских крон), или соответствующую сумму в евро по актуальному пересчету, это должно быть сделано не позднее последнего срока принятия материалов в соответствующий номер журнала (т.е. до рецензирования) на счет издательства (VŠERS) в Oberbank AG České Budějovice č. 7000012206/8040, IBAN: CZ83 8040 0000 0070 0001 2206, BIC: OBKL CZ2X (сбор за перевод иностранные авторы оплачивают сами). Переменным символом является ИИН места работы автора, специфическим символом цифровой код 12342016. В графе «Сообщение для адресата» необходимо указать ФИО автора / авторов статьи и место работы.

Контактные данные

Высшая школа европейских и региональных исследований
Žižkovatř. 6, 370 01 České Budějovice
00420 386 116 839 | auspica@vsers.eu | <https://vsers.cz/recenzovany-vedecky-casopis-auspica>